

SALA DE
LECTURĂ

Apare sub egida Uniunii Scriitorilor cu sprijinul Fundației Anonimul

România literară

26

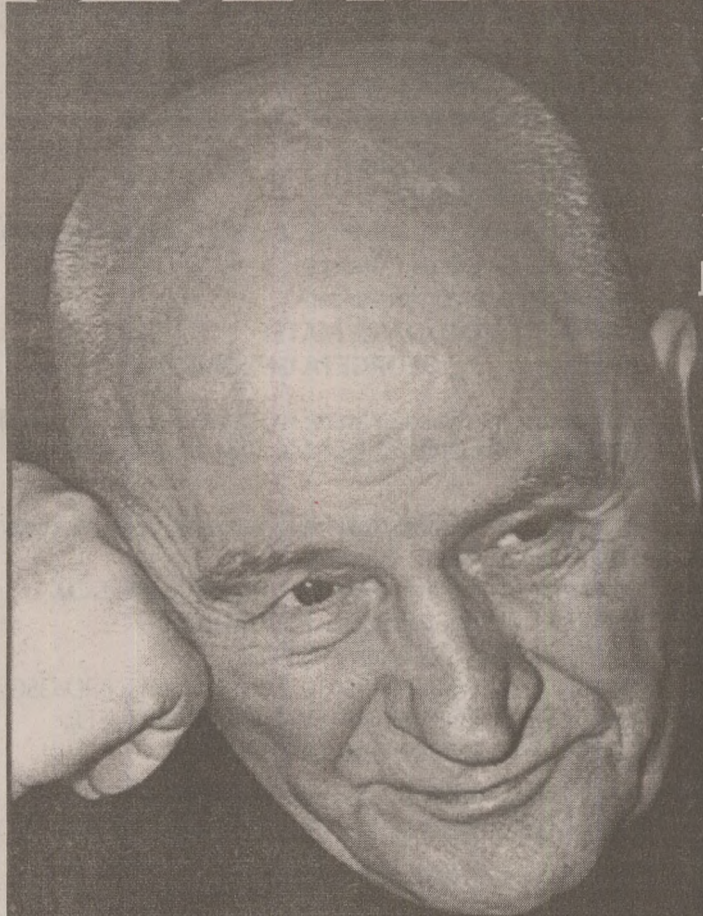
30 iunie 2006 (Anul XXXIX)

interviurile României literare

OCTAVIAN PALER

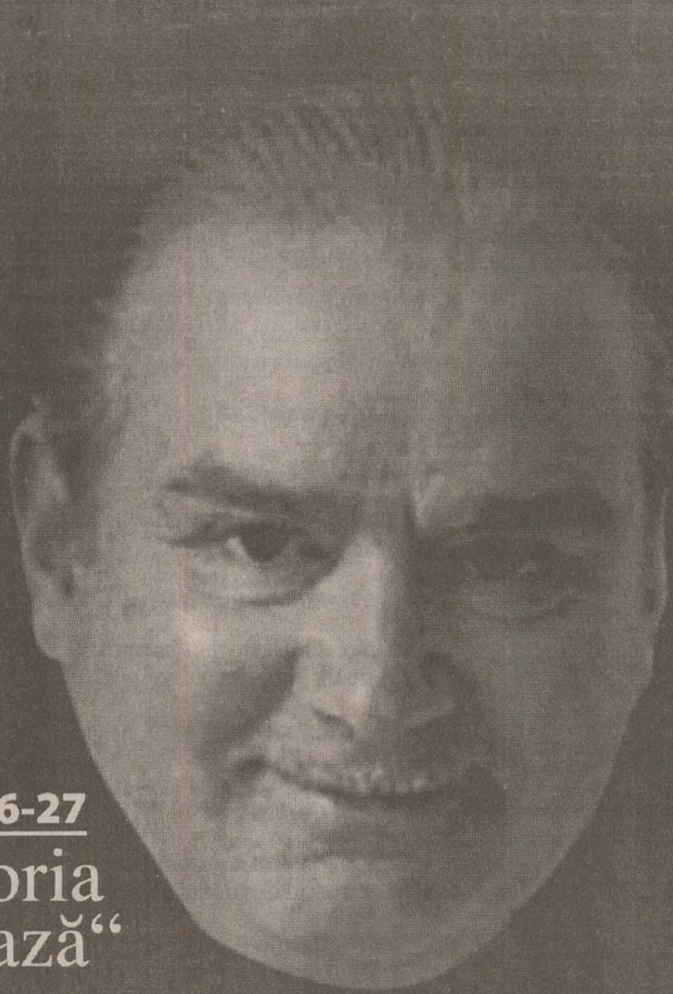
„Criza valorilor
nu bântuie numai
la Porțile Orientului“

pag 16-17

pag. 26-27

„Teoria
nu mă interesează“

PETER ACKROYD

s u m a r

Cui de trecut îți vorbește - de Barbu Cioculescu - p. 3

CONTRAFORT de Mircea Mihăieș - p. 4
Lamentabila amnezie

LECTURI LA ZI de Tudorel Urian - p. 5
Cartografia literaturii române

REAȚII IMEDIE de Alex. Ștefănescu - p. 6
Un spectacol de inteligență

CRITICĂ LITERARĂ de Cosmin Ciotloș - p. 7
Atlase. Poezie cu formă laxă

Poeme de Andrei Zanca - p. 8

PLECÎND DE LA CĂRȚI de Mihai Zamfir - p. 9
Franța din noi

CERȘETORUL DE CAFEA de Emil Brumaru - p. 9

Iconograle transilvană de Geo Vasile - p.10

PRIN ANTICARIATE
My way de Simona Vasilache - p.10

Scrisoare deschisă de Ileana Iordache - p. 11

SEMN DE CARTE de Gheorghe Grigurcu - p. 12
Pletate și creație

ISTORIE LITERARĂ de Ion Simuț - p.13
Psihologismul halucinatoriu

PREPELEAC de Constantin Țoiu - p.14

PĂCATELE LIMBII de Rodica Zafiu - p.14

CRONICA IDEILOR de Sorin Lavric - p. 15
Arta epistolară

INTERVIURILE ROMÂNIEI LITERARE - pp.16-17
Octavian Paler: „Criza valorilor nu bântuie numai la Porțile Orientului”

DEBUTURI ÎN CRITICĂ
Cum pierzi cu atuurile în mână de R. M. Năstase - p. 18
Amintiri din linia a doua de Mihai Mandache - p. 18

De ce râdea Gary Sirbu? de Elvira Sorohan - p. 19

Un mileniu în imagini de Ioan Lăcustă - p. 20

CRONICA OPTIMISTEI de Ioana Pârvolescu - p. 21
Despre est în vest

Sensul evenimentului muzical de Dumitru Avakian - p.22

CRONICA FILMULUI de Alexandra Olivotto - p. 23
TIFF-ul dulce și te duce

Retrospectivă MUNCH de Marghit Dascălu-Sava - p. 24

CRONICA PLASTICĂ de Pavel Șușară - p. 25
Constantin Cerăceanu

Peter Ackroyd: Teoria nu mă interesează
Text redactat și tradus de Lidia Vianu - pp. 26-27

Premiul Benjamin Fondane
Petr Kral traducere de Constantin Abăluță - p. 28

MERIDIANE - p. 29

POST-RESTANT de Constanța Buzea - p. 30

LA MICROSCOP de Cristian Teodorescu - p. 31

CRONICA TV de Dumitru Hurubă - p. 31

OCHIUL MAGIC - p. 32

România literară®

Director :

NICOLAE MANOLESCU

Redacția:

GABRIEL DIMISIANU - director-adjunct

ALEX. ȘTEFĂNESCU - redactor-șef

OANA MATEI - secretar general de redacție

ADRIANA BITTEL, CONSTANȚA BUZEA,

MARINA CONSTANTINESCU, MIHAI MINCULESCU

Redactori asociați: **IOANA PÂRVULESCU,**

CRISTIAN TEODORESCU

Corectură:

CONSTANȚA BUZEA (pag. 2, 8, 21, 24, 25, 26, 27, 28, 30),

SIMONA GALAȚCHI (pag. 5, 6, 7, 14, 16, 17, 29, 31)

ECATERINA IONESCU (pag. 3, 9, 10, 11, 15, 19, 20)

NINA PRUTEANU (pag. 1, 4, 12, 13, 18, 22, 23, 32).

Grafică: **MIHAELA ȘCHIOPU.**

Fotoreporter: **ION CUCU**

Tema numărului: *Constați, într-o zi c-ai și uitat să te mai întrebi despre ea (lui Mircea Ivănescu)*

Tehnoredactare computerizată:

IONELA STANCIU, OANA MATEI

Introducere texte: **GEORGETA GHEORGHIU**

Corespondenți din străinătate: **RODICA BINDER** (Germania),
GABRIELA MELINESCU (Suedia), **LIBUŠE VALENTOVÁ** (Cehia)

Redacția: Fundația **România literară**, Calea Victoriei 133, sector 1, cod 010071, București.

Secretariat: **SOFIA VLĂDAN, CORNELIU IONESCU, MIRONA LAUDĂ, GHEORGHE VLĂDAN**

Cont în lei: BRD-GSG agenția Șincal, RO91BRDE441SV59488894410. Cont în valută: BRD-GSG Agenția Șincal RO87BRD441SV59488974410 (USD), RO37BRDE441SV59489004410 (EUR)

e-mail: romlit@romlit.ro; romania_literara@yahoo.com
http://www.romlit.ro; tel.: 021. 212.79.86; fax: 021.212.79.81

Imprimat la **S.C. ANA-MARIA PRESS**

Revista **România literară**

este editată de Fundația

România literară cu sprijin

de la Fundația „Anonimul”,

Uniunea Scriitorilor din România, Ministerul Culturii și Cultelor
Sponsorizare de la Banca Română de Dezvoltare – Groupe Société Générale

Revista **România literară** este editată de SC Satiricon SRL, sub licență. S.C. Satiricon SRL, str. Școala Floreasca nr. 3 sect. 1 București. Tel. 231.35.00, Fax. 230.51.07, E-mail: office@satiricon.ro

Conform prevederilor Statutului, Uniunea Scriitorilor din România nu este responsabilă pentru politica editorială a publicației și nici pentru conținutul materialelor publicate.

România literară este membră a Asociației Revistelor, Imprimeriilor și Editurilor Literare (A.R.I.E.L.), asociație cu statut juridic, recunoscută de către Ministerul Culturii și Cultelor.

ISSN 1220-6318

Revistă editată
cu sprijinul
Fundației
ANONIMUL

actualitatea

Cui de trecut îți vorbește...

Cele trei anotimpuri care ne despart de primirea țării în Uniunea Europeană reprezintă șansa unică a unei norocoase lovituri pentru nu puțini: cei cărora, încet, dar lunecos, pământul le-a fugit de sub picioare de-a lungul a trei cincinale de confruntare socială. Factorii principali ai acestei istovitoare partide, asemănătoare înclășării faimoșilor supercorpolenți niponi ce se împing cu kilogramele unei locomotive, și-au asigurat o stare materială bună pentru sine și următoarele cinci-șase generații de urmași, în cazul în care aceștia se vor dovedi cât de cât capabili măcar miezul prăzii să-l păstreze, dacă nu să-l și fructifice. Întru cinstirea unor merituosi bunici din minunata eră a tuturor posibilităților, tranziție numită.

Atunci, la fiecare colț de stradă te loveai de câte o supraponderală avere ce te implora cu patetice gesturi să n-o lași acolo, în rigolă, la buna voie a cine știe cărui fost proprietar, arțăgos nebun, edentat babe, trăindu-și ultimele săptămâni prin tribunalele avertizate de către dl. Ion Iliescu să nu se emoționeze. Spre a nu mai vorbi de nechemajii reveniți din străinătăți, unde calomniaseră decenii de-a rândul patria socialistă, mândrii ei constructori. Ca să vezi forma palpabilă a norocului nerăbdător să-ți fie cât mai grabnic apucat, trebuia doar să-ți pui pe nas ochelarii speciali care o făceau perceptibilă. Un instrument absolut necesar, de găsit și însușit la o singură cursă. Numele acesteia — nu era un magazin de optice —, nimeni nu-l cunoștea cu precizie, însă convențional i se spunea Securitate. Semnai de primire, când și când reveneau, pentru retușuri.

Cunoscut al casei, intrai într-o lume ce furnizase o faimoasă replică personajului caragialian Tipătescu.

Necruțătoare cu adversarii, pe care, după poftele dirigitorilor, aci îi extermina, aci îi marginaliza, de o manieră lucie, Securitatea era, în schimb, o mamă exemplară pentru cei care, încă din pruncie, îi supseseră cu lăcomie mamelele, precum și o gazdă înțeleghătoare cu mai târziu sosiți în primitoarele ei saloane cu pereți vătuiți. A fi semnat, încă de pe băncile școlii, un angajament — de preferință nu dincolo de anii studenției — era semnul unei bune orientări pentru junele ce nu înțelegea să mucegăiască în mărunte posturi provinciale, ori în pierdute funduri de țară. Dar nu numai întrepizi tineri decisi să nu se încurce în detalii, într-o viață însemnând, oricum, competiție, încheiau acest pact, ci și persoane luate de val sau care, pur și simplu, dăduseră cu banul.

Delatiunea era, de altminteri, o obligație înscrisă în lege, vigilența se socotea factorul major al educației politice. Stalin în persoană promise o campanie de scuturare a unei primejdioase categorii de „gură-cască”. Cine nu muncește nu mănâncă, cine nu toarnă nu propășește, era lozinca trezindu-i la realitate pe cei ce-și șopteau: „nu m-amestec, nu mă bag, căci nu știu ce pot să trag”. „Dacă mă iubești, trebuie să mi-o și dovedești” susura Securitatea proaspeților ei adoratori. Și de ce să nu pui pe hârtie cele pe care tocmai, confidențial, mi le-ai spus? Întocmai ca în randevuurile deochiate, discreția era de rigoare. Noul venit primea un nume, care putea fi de cotoi sau de voievod, noua lui identitate rămânea învăluită în taină. Toată lumea era mulțumită.

Vârsta de aur, când fiecare să toarne pe fiecare, toți contra unul și unul contra toți, n-a mai venit, în România comunismul s-a prăbușit mai înainte, lăsându-i nemângâiați pe cei ce realizaseră o tradiție, vorbeau în numele unei vechimi, pe care o adânciseră până la Burebista...

Voiosul personaj care, în zorii tinereții, întocmise două-trei note informative, mai mult mălăiește decât revoluționare, de pe urma cărora, poate, n-a intrat nimeni la pușcărie, nu știa zicala potrivită femeii ce stătuse numai trei zile la bordel, și nu trei ani, că tot curvă se numește. Chiar încetându-și activitatea, rămânea în optime relații cu „organele”, promova în slujbe de mare încredere, în țară și dincolo de hotare, parte din elita noii generații ce-i înlocuia treptat pe eroicii ciocănari ai începuturilor. Împrejurarea că insul fusese, cândva, informator, prindea bine într-o aspectare generală.

Dacă persoana avea la activ și o crimă, cariera îi era asigurată, ca unul ce ar mai putea comite și alta. Pe lângă faptul că, prezenta în dosar, crima îl lega definitiv pe făptaș de protectorii lui. Iar fidelitatea se

punea mai presus de toate, inclusiv de priceperea profesională. Teamă de trădare rodea, precum viermele de conopidă, liniștea cerberilor partidului, când și când jumătate din ei fiind trimiși pe lumea cealaltă, de către jumătatea mai dibace în tragerea de sfori. Vina celor „înlățurați”, „lichidați”, era, bine înțeles, trădarea, deviația. Veterani ai revoluției, colecționari de decorații, se dovedeau a fi fost spioni încă din copilărie. În așteptarea descoperirii, trădarea plana între ordinea posibilităților și aceea a probabilităților.

Cei ce vegheau n-aveau somn. Celor de sub ei, nu li se ngăduia să doarmă. Insomniaci, zăreau, la picioarele patului, comploturi, conspirații. Asta pe când gramezi de gură-cască rupeau cu delicii din colțul de pâine, fără să-l denunțe pe brutal. Cu toate că acesta putea otrăvi pâinea cetățeanului, precum medicul prescrie medicamente contraindicate, inginerul sabota proiectarea de hidrocentrale, muncitorul rupe șurubul, scriitorul introduce șopârle în buchetul de roșii trandafiri — căci se știe, și nu se poate contrazice: unde nu este trădare, nimic nu este.

Plicticos lucru să amintești de toate aceste mici cusururi ale trecutului comunism celor acum în toiul formării, norocoși pășitori pe pășunile posttranzitive de miei priori populate și cu telefoane mobile mobilat. Și să tot aduci vorba de fatidicele inițiale CNSAS unor înalți demnitari care, cum ziceam, vor fi făcut și ei o prostie când încă nu le dăduseră tullele. Chiar că uitaseră, mai mult, cu oricât efort, nu și-o pot aminti. Acum, ei conduc un cabinet, un partid, când n-au făcut o avere fabuloasă, dacă nu ambele. Nu se poate trăi așa, declară omul nostru, profund afectat. E o tentativă de decapitare, o bătaoare la ochi manevră politică. Niște tipi care n-au fost turnători ne învinuiesc pe noi, care am fost, creindu-și un nemeritat beneficiu și scoțând asul din mânecă tocmai în clipa în care strângeam de pe masă potul. E inadmisibil!

Sunt nevinovat, clamează din susul scării cel vătămat. Sau trăneste portiera mașinii sale de lux. Dar să lăsăm de o parte problema stărilor sufletești ale celor hărțuiți pe tema apartenenței la poliția politică, a traumelor morale ale celor ce palpită în așteptarea rezultatului final — dar noi dosare apar la toată ziua — și să luăm în considerare o altă situație: a celor care, suferind de o maladie necruțătoare, încep să dea semne exterioare ale răului care-i macină.

Culoarea feței celui invadat de morb devine cenușie, nasul i se ascute ceros, urechile i se usucă, ochii i se infundă în orbite. Trecătorul remarcă numaidecât semnele indelebile ale bolii. Cuvântul nu va fi spus, cel în cauză îl cunoaște, dar îl evită superstițios. Se va declara invadat de o maladie, dar nu de aceea. A fi fost informator, a fi aparținut poliției politice echivalează cu o asemenea maladie. Ea va fi ascunsă până în ultima clipă.

Însă nu pentru toți fiii societății. Pentru o anumită fracțiune, mult zgomotoasă și beneficiind de un copios spațiu la niște posturi de televiziune prin sticlă duhnitoare, a fi fost securist înseamnă a fi vegheat în cele mai înaintate puncte de apărare a patriei, a fi fost informator adevărate înalta conștiință civică a unor devotați voluntari. Ei și nu alții ne-au apărat de spionii și diversioniștii, agenții acelor puteri cărora nu știm ce să le mai facem astăzi, spre a le intra în grații. Există și aici un răspuns: așa era pe atunci.

N-ar fi mai bine într-un asemenea caz să urmărim sfatul acelui fost premier și președinte de partid, prin multe trecut și prin destule având încă a trece, să privim doar înainte? Cică ar fi tocmai momentul! Niște inși, vorbind limba noastră, au ucis, au torturat, au delatant, făcând din suferința a milioane de români trambulina propriului huzur. Dar asta s-a petrecut mai demult, a-i trage la răspundere ar tulbura ape care tocmai s-au liniștit, ba dădeau să se limpezească.

Ce am vedea, oare, privind înapoi? Paduri pietrificate, iezere secate, ziduri ruinate, țărini înțelenite, morminte fără cruci. Nimic mai nesănătos. Mi-aduc aminte, din anii studenției la Drept, la un pas în urma profesorilor mei, care discutau cu un terț. Cineva îi pune tocmai lui Mihai Gheorghiu, fost ministru carlist și ajuns, într-o salvatoare corabie, conferențiar de drept internațional la facultatea pe ale cărei coridoare trecea, o întrebare.

„— Să-ți răspundă la chestia asta Ionașcu, el era pe atunci rezident regal”. Traian Ionașcu, șeful Catedrei de drept civil, supraviețuitor marilor epurări universitare, altfel savant doctor de la Sorbona, zise: „- Îți voi răspunde cu un citat din Stalin: «cui îți vorbește de trecut, să-i scoți un ochi»”.

Intelctuali cu greutate, prin ciur și dărmon trecuți și mereu în picioare căzuți. Giganți ai experienței, atleți ai supraviețuirii. Acrobați ai salturilor de la mare înălțime fără plasă, dialecticieni neîntrețuți ai neantului, pe muzica de balalaică, supraviețuitori ai tuturor deluviilor. Cu ei odată să repetăm: „Cui de trecut îți vorbește, scoate-i ochii și-l orbește.” Sau poate mai bine: „Cine înainte cată, va-nota în ciocolată.” Viața toată.

Barbu CIOULESCU

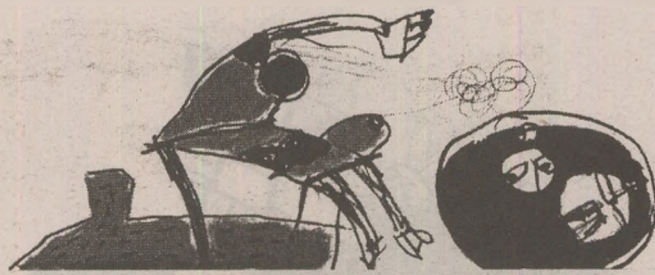
Festival de Muzică Tânără

În perioada 28 iunie – 9 iulie va avea loc la Sfântu Gheorghe, în Delta Dunării, cea de-a doua ediție a Festivalului de Muzică Tânără PROMETHEUS, eveniment organizat de Fundația Anonimul.

Nicu Alifantis, Președintele Festivalului, a stabilit cei 7 finaliști ai ediției 2006. Aceștia sunt: Leonard Constant (Ottawa, Canada), Iulia Gușatu (Galați), Alina Manole (București), Ștefan Tivodar (Cluj),

grupul „Baldwin Brothers” (Iași), grupul „Candid” (Brașov) și grupul „Măr Verde” (Iași). Programul Festivalului cuprinde concerte în *Dolphin Camping*, work-sh op-uri pe malul mării, excursii în Delta, dialoguri cu publicul și multe surprize.

Publicul prezent la Sfântu Gheorghe va desemna câștigătorul Festivalului, acesta urmând să primească un premiu în valoare de 1.000 RON.

actualitatea

Lamentabila amnezie

Înceam articolul de săptămâna trecută pe nota unor întrebări naiv-retorice, privitoare la cazul Dan Voiculescu. În esență, ridicam următoarele chestiuni: cum pot accepta membrii Partidului Conservator să fie conduși de un turnător? Cu ce obraz te prezinți în fața electoratului, când și un copil de școală primară va face legătura între averea colosală a ex-„umanistului“ și sumbrul său trecut de „afacerist“? Ce încredere poți avea într-un om care te-a mințit în față și continuă să se zbată isteroid în public — așa cum s-a văzut și în emisiunea de pomină când s-a confruntat cu Mircea Dinescu?

Între timp lucrurile s-au lămurit. La loc răcoros și plin de iarbă verde, la Sinaia, „conservatorii“ au arătat că puțin le pasă de astfel de întrebări și că altele sunt preocupările lor. Panoramând sala, puteai, firește, detecta un aer de neliniște și îngrijorare. Dar el nu avea nici o legătură cu „moralitatea“ șefului, ci cu eventualele consecințe ale dispariției acestuia din fruntea partidului. Prin purtătorul de cuvânt, se dădea impresia că pagubele sunt minime și că lucrurile se vor aranja de la sine. Deșartă iluzie! Nu se vor aranja deloc, iar Partidul Conservator are toate șansele să dispară de pe harta politică la fel de neobservat pe cât a apărut.

Nu trebuie scăpat din vedere că în jurul lui Voiculescu s-au adunat oameni cu o anumită greutate economică: investitori, patroni, directori, intelectuali fără operă, dar cu bună știință a relațiilor sociale, profitori ai mișcărilor de bursă și speculanți ai situațiilor favorabile. E de înțeles de ce, pentru astfel de oameni, prezența în Parlament e

vitală. Fără informații, fără puterea de a manipula împrejurările, fără posibilitatea de a interveni direct asupra pârgurilor puterii tot talentul și ambiția lor n-au nici o valoare. Așa încât, între rușinea de a fi considerați subalternii unui turnător și protejarea intereselor financiare proprii nu au ezitat nici o clipă.

Cazul Voiculescu ne arată în ce măsură putregaiul din vremea comunismului continuă să determine viața românilor. Când unul din marii bogătași ai țării noastre capitaliste rostește fără sfilă propoziții de genul „Am apărut România comunistă“, dar se ridică împotriva valorilor ei de căpătâi, înseamnă că am luat-o pe arătură rău de tot. Dan Voiculescu spune fără să clipească „Nu am mințit niciodată“ chiar în consecința directă a propoziției în care neagă orice legătură cu Securitatea, deși tocmai i se demonstrase contrariul. E ciudat cum un om care a arătat că știe cum să-și conducă barca printre ghețari mai primejdioși decât niște banale file dintr-un dosar sucombă în fața unei lamentabile amnezii.

Dincolo de avere, dincolo de răul pe care-l va fi făcut altor oameni — viitorul s-ar putea să ne spună mai multe despre conținutul dosarelor lui Dan Voiculescu —, dincolo de mesajul politic tulbure transmis prin partidul său, am o problemă personală cu astfel de indivizi: ei mă scot din sărite în clipa când ies din lumea lor și dau buzna în lumea mea. Adică atunci când încearcă să-mi determine destinul după pofta și interesele lor. M-aș simți cu totul nesigur într-o țară al cărei guvern ar fi condus și de Dan Voiculescu. Știu că individul are un talent invidiabil de a duce lumea de nas. A reușit să-l îmbrobodească până și pe Dorin Tudoran, unul dintre cei mai lucizi oameni pe care-i cunosc. Dar de ce-aș accepta ca hotărârile privind viața mea, a rudelor mele să depindă de toanele unui personaj față de care simt o scârbă profundă?

Deși o lume întreagă îl privește cu deznădă, deși partida politică e definitiv pierdută, Dan Voiculescu nu se oprește din zvârcolilele dizgrațioase ale unei fiare rănite ce-ar dori să sfășie totul în jur. El nu înțelege că o Românie care l-ar accepta în funcția de vice-premier ar fi una ce nu și-ar merita locul în lumea civilizată. Oricât ar da-o pe patriotisme și pe grija față de națiune, Dan Voiculescu rămâne ceea ce este: un miliardar îmbogățit în mod misterios și care se visează înalt dregător peste turma de proști care-au fost învățați să înghită și să tacă.

Mentalitatea lui Dan Voiculescu e limpede deșapată de-o altă rostire nemuritoare a sa. Interpelat de Mircea Dinescu în privința relațiilor cu securiștii („Ai creat locuri de muncă foștilor securiști, pe care i-ai angajat la mata...“), patronul lui Grivco ne dă o mostră plină de candoare a „umanismului“ multilateral dezvoltat: „Da, și ei nu trebuiau să mănânce? Care-i problema?“ Într-adevăr, nu e nici o

problemă. Măcar știm, de-acum, că o parte dintre cei ce au schingiuit, au șantajat, au amenințat, au intrat cu picioare în viața oamenilor „trebuie să mănânce“ și în lume umanist-conservatoare a lui Voiculescu! Știm, de-acum unde pot căuta azil cei pentru care ororile securismului constituie valorile de căpătâi ale societății românești.

Nici săptămâna care s-a scurs nu mi-a adus vre lămurire privind felul sinucigaș în care Dan Voiculescu s-a repezit în gardul cu ghimpi otrăviți care, din punct de vedere politic, îl va ucide, cu siguranță. Ce nevoie are un om care stă pe un munte de bani, care a ajuns la o vârstă destul de înaintată, care, se spune, și-a gasit liniștea în viața de cuplu, care a reușit o trecere plină de succes a afacerii în mâinile urmașei de tot acest scandal? Că puțină înțelepciune, poate c-ar fi făcut uitate împrejurări în care a devenit, peste noapte, stăpânul unui veritabil imperiu financiar. Sfătuit de cineva cu adevărat inteligent Voiculescu s-ar fi dat demult de-o parte și ar fi profitat în liniște de ceea ce un sistem al ticăloșiei — la cel comunism — mă refer —, conexiunile sale secrete și, evident, propriile abilitate i-au adus.

N-a făcut nimic din toate acestea. În locul discreției a preferat să-și ridice poalele în cap, în ciuda evidențelor ultime și a minimului bun-simț. Dacă n-a știut s-o face pentru sine, ar fi putut s-o facă pentru fiica sa, pe care pus-o stăpânitoare peste un imperiu mediatic. Fară a avut direct vreo vină, de-acum înainte, pentru tot restul zilelor respectiva doamnă stă sub blestemul de a i se aminti, căci îi va fi lumea mai dragă, că banii săi provin de la un individ care a fost omul Securității și care n-a știut să plece cu demnitate atunci când dovezile căderii morale au ieșit la suprafață.

A invoca astfel de argumente în fața unui Dan Voiculescu nu înseamnă absolut nimic. Tehnica devierii acuzațiilor — despre care am mai vorbit — îl va ajuta să iasă și din împrejurări mai grele decât acelea ale unor îngalbegnate pagini de dosar. În emisiunea de televiziune invocată, pe lângă de Mircea Dinescu în fața situației de a răspunde cu „da“ sau „nu“ în legătură cu dosarul de Securitate, Voiculescu a adoptat strategia contraatacului pe la spate: a evocat întâmplări ce n-aveau nici o legătură cu întrebarea pusă, a acuzat și a răsacuzat, ca și cum problema colaborării ipotetice lui Mircea Dinescu la „Antena 3“ ar fi fost echivalentul perfect al colaborării lui „Felix“ cu Securitatea.

Dacă toată această sordidă poveste ar avea o morală ea ar putea fi una de genul următor: nu are nici o importanță dacă ai fost sau nu turnător la Securitate sub comuniste de vreme ce comportamentul tău actual e inspirat din metodele instituției lui Drăghici, Postelnicu și Iuliu Vlad... ■

Ochiul magic

Trupul și cuvântul

Am primit ultimul număr al revistei *APOSTROF*. Un număr consistent, cum sînt mai toate cele ale acestui lunar. De data asta însă, Marta Petreu și redacția sa structurează conținutul în jurul unei teme nu doar provocatoare, atît pentru scris, cît și pentru citit, ci tulburătoare, finalmente, după ce ai poposit în relația propusă: *Scriitorul și trupul său*. Au fost invitați, în luna martie, o sută cincizeci de scriitori să răspundă unui chestionar precis, dens, bine elaborat în zece întrebări. Au răspuns treizeci și șase de scriitori. „Deoarece dă seama mai puțin despre „trupul“ scriitorului, și mai mult despre psihismul său particular — dezinhibat, rezultatul anchetei ni se pare de-a dreptul tulburător“, mărturisesc, că într-un prolog, cei din redacție. Exact ce-am constatat și noi. Și am dezbătut, îndelung, în noi, între noi, cu noi. „În ce relație vă aflați cu trupul dumneavoastră — din punct de vedere afectiv, senzual și medical?“ Ei, ce ziceți? Sau: „În ce relație vă aflați cu sănătatea și cu boala?“ Sau: „Ce învățătură ați primit de la trupul dumneavoastră, de la senzorialitatea lui, adică de la plăcere și de la durere?“ Zece întrebări care ăți dau tîrcoale. Care

te iau prin surprindere. Care te pun în relație cu sinele, cu ce ai gîndit sau nu despre trup, cu ce te-a făcut să simți sau nu. Decalajul întrebărilor despre trup îți dă șansa să îți numești raportul cu trupul. Să-ți definești conflictul sau armonia. Și toate astea concret. Lucid. Uneori, poate, dureros de lucid. Vocile celor treizeci și șase de scriitori alcătuiesc o simfonie în care recunoști aceleași obsesii, aceleași frici, patimi. Auzi și tonul experienței personale în fața bolii. Revolta sau împăcarea. Polifonia asta cu voci clare, distincte, recognoscibile, unele, în formulări expresive, în umor, în ludic și auto-ironie, te ajută să-ți ascuți universul revelat de trup, de autoinvestigarea sinceră. Sau trufașă... „Trup și suflet“, „Trupul-labirint“, „Epistolă despre trup“, „Am o propoziție, am un trup...“, „O zi din viața mea fără durere“, „Mai mult mă dor sentimentele decît mă doare trupul“, „Eu și trupul meu, trupul meu și cu mine. Noi și ceilalți. Lumea și noi“, „Să faci foarte multă dragoste ajută la diabet“... Titluri, titluri, semnături, semnături, scriitori: Marta Petreu, Gelu Ionescu, George Bălăiță, Ruxandra Cesereanu, Ion Vianu, Carmen Firan, Liviu

Antonesei, Dora Pavel, Gabriela Melinescu, Ion Pop, Nich Danilov, Adrian Alui Gheorghe... verb, filosofie, fizică metafizică, realități, ficțiuni. O cale spre centru, cum spune Jung, prin trup spre suflet, spre tine însuși înăpoi spre lume. Boala: un punct zero al ființei. Contact cu tenebrele spitalelor, cu șirul nesfîrșit al umilințelor care ești supus, hărțuiala nu doar a morții, a suferinței cumplite, a celui alt. Lumea spitalelor, o relație crur care învinge, fără drept de apel, orice ficțiune. Cît îndrăzneală și originală s-ar pofti. Confesiunea Marta Petreu este halucinantă. Ca și mărturia lui Marius Chivu. Nu există intimitate, respect, confortul psihic că trupul te contează, că ființa ta înseamnă cu mult mai mult decît diagnosticul, un expozit rostit în fața unor studenți marc de dezinteres. Trupul pe care te chinui să-l descoperi să-l înțelegi, să-l tratezi este, ca și sufletul, călcat în picioare. Disprețuit. Unde să cauți vindecarea?

Rătăcirii adîncite de indecența celorlalți. Șansa regăsă stă în puterea cu care mai poți să lupți ca să nu-ți pierzi mințile și accesul la mîntuire. Mîntuirea sufletului, mîntuirea trupului. Neînțelegeri, labirint, lumină, întuneric. Trup Călăuză. Ființă - neființă.

Cumpărați *Apostrof* nr. 5-6! Un drum posibil că trupul nostru cel de toate zilele și nopțile. (M. C.)

critică literară

Tudorel Urian

LECTURI LA ZI

Cartografia literaturii române

Cornel Ungureanu,
Geografia literaturii române, azi. Vol. 4 Banatul,
Editura Paralela 45, Pitești, 2005, 280 pag.

În anul 2003, Cornel Ungureanu publică *Geografia literaturii române, azi. Vol. 1 Muntenia*, lucrare revoluționară, menită să bulverseze tradiționalele căi de sinteză a producțiilor literare. Profesorul timișorean anunțase de mai multă vreme acest proiect, condensase chiar ideea într-un volum publicat la Editura Universității de Vest, dar, la vremea respectivă, puțini au fost cei care au înțeles logica și scopurile unui asemenea demers. De aici până la a vedea în proiectul profesorului Ungureanu doar rezultatul proverbialei vanități locale („Tot Banatu-i fruncea”, nu-i așa?) sau, mai rău, tenebroase strategii secesioniste, nu a mai fost decât un pas, pe care mulți l-au făcut cu deplină seninătate.

La prima vedere, geografia literară presupune abandonarea perspectivei diacronice în radiografierea unui peisaj literar (aceasta rămâne apanajul exclusiv al istoriei literare) și chiar renunțarea la criteriul estetic în judecarea operelor literare, în favoarea unei nu se știe cât de productive perspective de inventar, în care singurul criteriu care contează pare a fi cel cantitativ. În spirit postmodern, geografia literară nu ar mai miza pe o viziune centralizată și ierarhii axiologice, ci pe scoaterea în evidență a legăturilor rizomice care se stabilesc între creatorii dintr-o anumită regiune. Este limpede că despre istoria românilor se pot spune multe lucruri, dar nici într-un caz că ar fi fost una unitară. Vreme de sute de ani locuitorii celor trei principate au trăit în realități politice diferite, au suferit influențe culturale greu compatibile, s-au adaptat la sisteme

de valori configurate altfel. Punctele de referință în domeniul culturii nu au fost, aproape niciodată, aceleași. În *Argumentul* care deschide volumul din anul 2003, autorul le precizează după cum urmează: Muntenia: cultura otomană, cultura grecească și întemeierile francofone; Moldova: imperiul Otoman, cel Austro-Ungar și cel polonez; Basarabia: Petersburg, Moscova, Siberia; Transilvania, literaturile central-europene, având drept catalizator modelul german; Banatul, spațiul grăniceresc și culturile de limbă germană, sârbă, maghiară după 1718; Bucovina, modele germane, evreiești, poloneze, ucrainiene. Studiarea tuturor acestor „enclave” literare în corelație cu modelele culturale și spirituale dominante este în mod evident mai profitabilă decât viziunea diacritică, centralizată cu ajutorul căreia operează istoriile literare tradiționale. De aceea, metoda lui Cornel Ungureanu nu este o excentricitate terminologică, ci o necesitate epistemologică, menită să acomodeze disciplina cu trendul lumii contemporane (dubla și aparent contradictoria tendință de globalizare și regionalizare) și cu diversitatea formelor și mijloacelor de exprimare specifice postmodernismului.

După primul volum al geografiei sale literare, dedicat Munteniei, Cornel Ungureanu sare direct la volumul al IV-lea, a cărui materie îi este mai mult decât familiară: *Banatul*. Așa cum precizează în scurta *Prefață*, „geografia literară/culturală a Banatului pare săracă fiindcă începe printr-un șir de excluderi. Istoriile germane, maghiare sârbe și românești se elimină cu o înduioșătoare reciprocitate din devenirea comună. Ba mai mult: chiar pentru cele românești, Banatul nu are o individualitate care merită prea multă atenție” (p. 5). În lucrările mai vechi de istorie literară, Banatul este privit ca o componentă a literaturii transilvane, fapt remarcat încă din anul 1940 de istoricul Ion Dimitrie Suci, care, pentru a demonstra că lucrurile stau altfel, scrie studiul *Literatură bănățeană de la început până la Unire, 1582-1918*. Indirect, se poate deduce de aici dublul scop al lucrării lui Cornel Ungureanu: să repună în corelație istoriografia românească despre Banat cu cele germane, maghiare, sârbe și să scoată în evidență elementele care individualizează acest spațiu cultural în raport cu cel ardelean.

Comparând topografia literară a Munteniei cu cea a Banatului, se observă, din capul locului, notorietatea mult mai mică de care se bucură scriitorii bănățeni la scara literaturii române. Dacă aproape toate numele citate în primul volum al *Geografiei literaturii române* reprezintă stâlpii de rezistență ai programelor școlare de literatura română și sunt reperi ce neevitat în critica și istoria literară, scriitorii din volumul dedicat Banatului par să pășească destul de greu dincolo de zona locală de interes. Chiar dacă numele lor se află pe indicatoarele străzilor, pe tablitele de la intrarea în localități și pe frontispiciul școlilor din Banat, puțină lume ar putea să spună ceva despre operele lui Nicolae Stoica de Hațeg, Eftimie Murgu, A.C. Popovici (în anii din urmă opera politică a acestuia a fost redescoperită cu uimire, în condițiile redesenării conturilor Europei), Ioan Popovici Bănățeanul, George Augustin Petculescu, Victor Vlad Delamarina (celebrele sale versuri în dialect bănățean au fost pentru mulți o invitație la a-l bagateliza ca poet), I. Stoia-Udrea, Virgil Birou. Ce să mai vorbim despre cele ale unor autori care au publicat cu precădere în alte limbi decât româna: Andrei A. Lillin, Franyo Zoltan, Meliusz Jozsef, Robert Reiter/Franz Liebhadt, Rene Fulop Miller. Există, apoi, scriitori mari, canonici, pe care însă prea puțină lume îi receptează ca aparținând în vreun fel spațiului cultural bănățean (Camil Petrescu, Lucian Blaga, George Calinescu, Liviu Rebreanu). Până și numele lui Lenau poate fi rostit în context bănățean, chiar dacă, realist, Cornel Ungureanu recunoaște: „Lenau nu participă, totuși, la ceea ce s-ar numi *literatură Banatului*. Dar nicăieri Lenau nu e sărbătorit, omagiat, elogiat ca aici. Încercările de a-l considera pe Lenau bănățean, din ce în ce mai eroice în secolul care a trecut, vin din nevoia de mituri culturale de care Provincia a dus întotdeauna lipsă” (p. 227). Dacă Lenau s-a născut într-un sat din Banat pe care l-a părăsit

la vârsta de un an, fără ca opera sa să păstreze vreo urmă, mult mai aproape de spiritualitatea bănățeană este marele prozator sârb Milos Crnjanski, cel care și-a făcut studiile la Timișoara și își petrecea vacanțele la Buziaș.

Cartea lui Cornel Ungureanu nu urmărește să stabilească priorități și ierarhii noi la nivelul literaturii române. Ea își propune doar să scoată în evidență specificitatea unui spațiu cultural și elementele mai mult sau mai puțin subtile care au contribuit la configurarea acestuia. Numele citate în această carte nu se află în competiție cu alte nume, nu sunt incluse într-un sistem de valori. Ele reprezintă însă fațete ale specificului bănățean la nivelul culturii române și europene, sunt purtătoarele unor teme și soluții artistice deschizătoare de drumuri și devenite mărci ale spiritualității locului. Așa se explică importanța pe care autorul o acordă literaturii spațiului grăniceresc sau celei dialectale, fenomene tipic bănățene, necunoscute celorlalte regiuni cuprinse în ampla sinteză *Geografia literaturii române, azi*.

Cornel Ungureanu nu ezită, atunci când este cazul, să judece comparativ anumite situații (Victor Vlad Delamarina este pus în relație cu George Coșbuc, Sorin Titel cu Nicolae Breban), sau chiar polemic. Scriind despre Eugen Todoran în contextul Cercului Literar de la Sibiu, autorul remarcă polemicele acestuia cu filozofii la moda ai timpului trecut, dar și o oarecare detașare față de bătăliile la zi ale cerchiștilor, o vizibilă lipsă de aderență la programul schișat de Radu Stanca și I. Negoieșcu. De aceea, arată autorul *Geografiei literaturii române, azi*, Todoran „va fi așezat în 1946 în rândul cerchiștilor de rangul doi de cvartetul liderilor (Negoieșcu, Stanca, Regman, Doinaș)” (p. 255). Mai mult decât atât, „în 1970 când profesorului îi apare masivul volum *Eminescu*, prietenii cerchiști nu îl întâmpină cu urale, așa cum întâmpina cărțile lui Radu Stanca, Șt. Aug. Doinaș, I. Negoieșcu, Regman, așa cum îl susțin pe Ovidiu Cotruș. Nici mai târziu nu manifestă o iubire deosebită față de aliatul lor din 1943 și 1945” (p. 255).

Studiul lui Cornel Ungureanu *Geografia literaturii române, azi* oferă șansa înțelegerii evoluției organice a literaturii și culturii într-un spațiu definit, în funcție de toți factorii de influență: evoluția istorică și politica, modelele culturale dominante, compoziția etnică etc. Din această perspectivă, Banatul este un spațiu al multiculturalității și al plurilingvismului, o zonă de interferență a culturilor central europene și mediteraneene, un continuu dialog între culturi și spiritualități, de pe urma căruia toată lumea are de câștigat. Cititorul cărților care compun această sinteză are șansa să pună într-o altă lumină literatura, specificul, evoluția și, în ultima instanță, bogăția literaturii române în context european. ■

www.polirom.ro

Antologia poeziei românești la zid
Ediție îngrijită de Ion Barbu

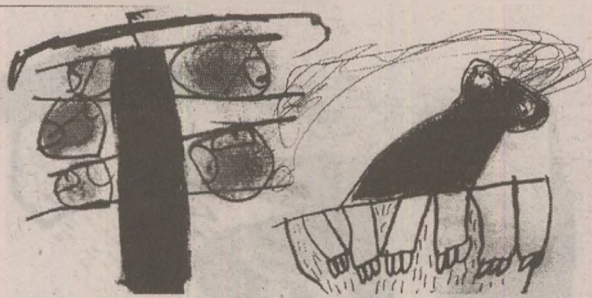
Jorge Luis Borges
Eseuri

Amélie Nothomb
Uimire și cutremur

Shusaku Endo
Samuraiul

Suplimentul Un săptăminal realizat
„CULTURA” în colaborare cu *Ziarul de Iași* și *Gazeta de Sud*

critică literară

Alex Ștefănescu

REAȚII IMEDIE

Un spectacol de inteligență visătoare

A

na Blandiana este în întregime autoconstruită, de la creștet și până la tălpi. Numele însuși, pe care l-a făcut celebru, reprezintă o creație a sa, și încă una dintre cele mai inspirate. El își conține propriul ecou și are o muzicalitate simplă și solemnă, specifică modului de a scrie al poetei.

Luciditatea Anei Blandiana, modul elegant în care își compune fiecare text, atenția cu care își supraveghează gesticulația de om public sunt suspecte într-o țară a spontaneității și, mai ales, într-o epocă a „mizerabilismului”. Dacă ne depășim însă prejudecățile, nu se poate să nu admirăm această atitudine de om care nu datorează nimic nimănui, nici măcar propriei lui naturi.

Între poezia și publicistica Anei Blandiana există o deplină continuitate stilistică, evidențiată de recente treizeci de volume de însemnări, eseuri, confesiuni etc. publicate simultan (și unite printr-o banderolă). Ni se oferă aproape opt sute de pagini de literatură bună, despre care nu se poate spune tranșant că este poezie, proză sau eseistică. Ar trebui să vorbim, mai curând, de un spectacol de inteligență visătoare, susținut de una și aceeași ființă capabilă să observe, să se emoționeze și să reflecteze.

Scriitoria este aceeași dintotdeauna: gravă și meditată, de o demnitate statuară, cultivând simplitatea ca singura ei formă de cochetărie. Totuși, ceva s-a schimbat. Unele texte au o precipitare dramatică, trădând oboseala existențială a naufragiatului care scrie fără speranță un nou mesaj pentru a-l arunca în largul mării. Totodată, a crescut gradul de esențializare al textelor. Poeta nu-și mai îngăduie nici temporar să se joace de-a scrisul, nu mai este capricioasă, nu-și mai pune la urechi cercei din cireșe, în momente de răsfăț al feminității. Ea este integral o conștiință, spunând adevăruri importante despre care știe că nu li se va da importanță. Un entuziasm contrazis

planează, ca o pasăre rănită, în fiecare text.

Foarte frecvente și întotdeauna impresionante sunt reflecțiile asupra scrisului. Nimeni n-a mai reușit, ca Ana Blandiana, să-și reprezinte cu atâta clarviziune și cu atât eroism condiția de scriitor:

„Când mă gândesc la papirusurile distruse ale templului din Memphis, și la cele două sute de mii de volume nimicite ale bibliotecii din Pergam; când mă gândesc la acea jumătate de milion de manuscrise ale bibliotecii din Cartagina, dispărute atunci când orașul lui Hanibal a fost șters de pe fața pământului; când mă gândesc la arderea marii biblioteci din Alexandria; când mă gândesc la acel an 213 î.e.n. când suveranul din Trîr a ars toate cărțile, pentru că din cărți își scoteau argumentele cei ce i se împotriveau, încât înălțările învățături ale lui Confucius, și toată incredibilă știință a mileniilor anterioare abia dacă au mai putut fi adunate din legendă și din amintirile bătrânilor; când mă gândesc la cele trei sute de mii de volume arse de Leo Isaurus în Constantinopolul secolului al optulea; când mă gândesc la pergamentele rase de călugării care aveau nevoie de spații de scris pentru multiplicarea dogmelor ce fuseseră suferințe și iubiri; când mă gândesc la gândurile așternute și neașternute spulberate de autodaf-uri și la rugurile, mai tinere încă, trimițându-și fumul și spaima până la noi — încăpățânarea mea de a scrie și perseverența mea în fața paginii albe, stăruința de a-mi transforma clipele în litere și zilele în fraze și îndărătnicia de a pune în locul anilor scurși și-al vârstelor consumate mormane de hârtie atât de greu înnegrită, dar atât de ușor inflamabilă, mi se par înduioșătoare și mai absurde încă decât încercarea de a opri anotimpurile să se urmeze sau râurile să curgă. Și totuși — acel totuși răsărit mereu în pofida celei mai formale logici și continuând să existe împotriva tuturor argumentelor în stare să demonstreze strălucitor că existența sa nu are nici un rost

— și totuși scriu, cu toate că hârtia se aprinde și cerneala se șterge, așa cum femeile nasc, cu toate că știu că fiii lor vor muri cândva.”

Textul este antologic. Identificăm în el o combinație de informație, idee și emoție, cocteil Molotov al literaturii, care face praf indiferența oricărui cititor.

Alte însemnări se referă la călătoriile în străinătate ale scriitoarei, la viața publică din România, la problemele morale care par desuete numai și numai pentru că societatea românească de azi tinde să devină amorală. Luate în considerare de Ana Blandiana, fapte care noua ni se par anodine devin semnificative. Viața de fiecare zi se încarcă de sensuri, ca și cum ar deveni fosforescentă:

„Cu greu se poate imagina ceva mai impudic decât o casă în curs de demolare. Este încă în picioare, zidurile și acoperișul îi sunt neatins, dar cercevele ferestrelor și ramele ușilor au fost scoase, încât privirea patrunde neoprită de nimic în încăperi pe zugrăveala extravagantă a cărora mobilele dispărute au lăsat urme ciudat de intime, aproape indecente.” etc.

Uimitor este până cât de departe poate duce Ana Blandiana o demonstrație de acest fel. Ea face dintr-un instantaneu al existenței cotidiene un eseu filosofic, dar și un poem cu un fior tragic.

Ana Blandiana știe că discursul ei nu este ascultat și că, dacă totuși este ascultat, nu este luat în considerare. Știe că este Casandra. Aceasta însă nu o face să tacă. Ea acceptă, ca pe o coroană de spini, gloria de a vorbi într-un pustiu. Tocmai această resemnare asigură scrisului ei un viitor. Cândva se va vedea că, prin raportare la monologul poetei, toate talk-show-urile de mare audiență din vremea ei nu erau decât zgomet. ■

Ana Blandiana, *Spaima de literatură, A fi sau a privi, O silabisire a lumii*, București, Ed. Humanitas, 2006. 300+216+256 pag.

Ochiul magic

Am fost noi oare la Iași?

Cred că toți participanții la „Zilele Convorbiri literare de la Iași” au primit invitația și au venit cu bucurie. Cadrul fermecător și ospitalitatea gazdelor i-au făcut fericiți câteva zile.

Dar oare, pentru unii, nu a fost un simplu vis? Pentru că în „Convorbiri literare” nr. 5-2006 se publică fotografii fără explicații de la reuniunea literară ieșeană și, mai la urmă, în pagina 152, un pomelnic intitulat cam sindical „Tabel nominal cu persoanele participante la...”. Ei bine, deși unele „persoane”, pe care le putem numi cu voia dvs. chiar „personalități” sau „invitați”, ca să sune mai elegant, apar în imagini, ele nu apar și pe „tabelul nominal”. În această situație sînt, între alții, domnii Nicolae Manolescu, care ne suride dintr-o poză alături de Cassian Maria Spiridon însuși (dar care, după tabel, nici el nu a fost în propriul său oraș), Gabriel Dimisianu încununat cu Premiul de Excelență al revistei gazdă. Nicolae

Breban, deși nu iese în poză, e greu să treacă neobservat, ca și Varujan Vosganian de altfel, ce lipsește la rîndul său de pe tabel. Ce-ar putea crede o soție care a știut că soțul ei a fost la Iași pe 12-13 mai citind tabelul nominal? Domnii Manolescu și Dimisianu au măcar imaginile, dar ce va explica, de pildă, domnul George Bălăiță, laureat la proză și fără poză?

Editorialul aceluiași număr, al redactorului-șef Cassian Maria Spiridon, se intitulează „Dogmatica terțului”. În cazul participării la „Zilele Convorbiri literare”, terțul este exclus! O persoană ori a participat, ori nu și gata. Dacă „tabelul nominal” are rostul de a informa pe cineva cine a fost la Iași, el trebuie să fie complet. Dacă nu, nu e „tabel nominal”, ci antologie. *Tertium non datur!*

Pe cînd dormea, cu măgarul legat de picior să nu-i fugă, Nastratin Hoge a fost victima unei farse. Ismail a dezlegat măgarul, l-a legat de propriul picior și s-a făcut că doarme. Trezindu-se, Nastratin a izbucnit în plîns: „Dacă ăsta care doarme e Nastratin, eu cine sînt?”. Ca în răpirile OZN, zilele de 12 și 13 mai vor rămîne în existența unora dintre noi ca niște pete albe ale memoriei!

Horia GÂRBEA

critică literară

Atlase

Cosmin Perța,
Santinela de
***lut*, prezentare**
pe coperta a
patra de Radu
Vancu, Editura
Vinea, 2006,
82 p.

Există în poezia lui Cosmin Perța o evidentă înclinație către catalogările filogenetice. Cel puțin dacă avem în vedere cel de-al doilea volum al său (*Santinela de lut*, Editura Vinea, 2006) și dacă acordăm suficientă atenție cuvintelor. Pentru că nu e neapărat vorba de motivele atât de dens animaliere, cât de o anumită preferință de structurare. Format în mediul poetic clujean de orientare neoexpresionistă, se arată oarecum firesc la el repertoriul ființelor stranie, totemice, al tuturor corpurilor primitive pe care le întâlnim parcurgând cartea; surpriza stă însă în diversitatea acestora, în grija cu care „lighioanele” sunt disociate unul de celălalt. Putem spune chiar că nici unul dintre aceste animale nu trece dintr-un poem în altul. Sunt specii nenumărate, toate pe cale de dispariție...

Iată și cum: „Tatăl meu a început bine/ Avea tot atâtea piei/ cât un ornitofag”, „să se scâlâmbaie ca o focă rănită,/ să pufăie ca o pisică violetă”, „liniștea strecurându-se ca un leopard în urechile mele”, „ca un șuvoi de lilieci li se revarsă mâtele”, „cagula iedului viu o să cadă”, „cu o limbă de șacal, de viezure./ tu, mamă, urmezi”, „puțini își amintesc culorile pestrițe ale caracatiței de fier”, „prin vintrele prietenilor mei mișună furnicile roșii de amazon”, „avem doi, trei copii, iguane electrice și vecini sănătoși”, „fluturii bej încă nu au ieșit din ea”, „o libelulă de puf,/ moartea de-apoi”, „botul mistreților lucind în noapte”, „linxul de pluș se ascunde sub plapuma groasă” etc. Unele sublime, altele neinspirate sau previzibile, imaginile acestea se repartizează uniform. Un adevărat atlas zoologic realizat cu precizie științifică și cu gravitate de bestiari medieval.

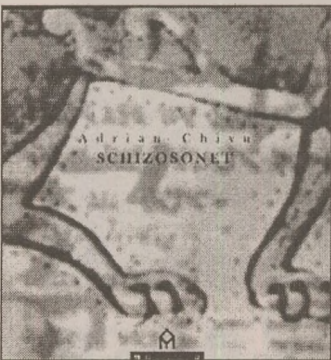
Interesant e că procedeul se aplică în mod constant și în afara biologicului: opulența speciilor se transferă asupra cuvintelor. Criteriul de selecție al acestora nu mai e adecvarea, ci noutatea. Găsim o acuitate infinită, dar mai puțină construcție decât ne-am așteptat. De aici rezultă fragmentele de prisos pe care le întâlnim în destule dintre poemele lui Perța. Tot de aici însă, prospețimea care — chiar și așa — uimește de fiecare dată: „Numai tu, Linalin, moale ca o inimă de cupru legeni/ risca străvezie a nopților grele./ Venele mele groase se umflă. Noaptea vine și trece,/ doar vâlul albastrui și jarul rămân/ încrustate cu gheare de fier în frunte./ Pântecul meu mov cunoaște țaria și genele grase;/ iar acum aștept doar locomotiva greoaie a sângelui/ rece și rar.”

Mai mult decât o sumă de povești ale vieții, avem presimțiri sau de-a dreptul apariții dureroase, morbide. Fie că se insinuează lent și felin ca în Sorescu ori subteran ca o cârtiță, moartea e prezentă, organic, peste tot. Cu o anatomie proprie și nicidecum contrafăcută, repetând vitalitatea în negativ, și în afara oricăror spaime mistice, ea se întrevește până și în punctele în care limbajul distonează. De unde curajul de a fărâmița o lume, altminteri, omogenă? Ar putea fi totodată o evitare a manierelor monocorde și o concepție asupra literaturii ca trăire

cotidiană (așa cum reiese dintr-o scrisoare teoretic - confesivă din finalul cărții). Ambele la fel de salutare în sine pe cât de periculoase pot deveni în lipsa nuanțării. Forța de necontestat a acestor poeme trebuie din când în când susținută și echilibrată de eșafodaje rezistente.

Cel mai adesea dominat de poezia pe care o scrie (una foarte bună, de altfel), Cosmin Perța reușește performanța de a o amprenta categoric. Limitându-se, momentan, la ordonarea elementelor lumii sale, el își asumă creația în sens invers, rămânându-i de încheiat tocmai lumea. Biocenoza, în fond. Cred că va reuși...

Poezie cu formă laxă

Adrian Chivu,
***Schizosonet*,**
Editura Brumar,
Timișoara, 2006,
72 p.

ncă din titlul proaspătului său volum, (*Schizosonet*, Editura Brumar, 2006), Adrian Chivu dă măsura unei indecizii conceptuale. Pe care o împarte egal cu cititorul. Istoria sonetului ca formă fixă conține o sumedenie de devieri și de adăugiri (de la acela *à rebours* al lui Verlaine la *sonitul* fantasmagoric al lui Machado). Cu trei ani în urmă apăreau, la aceeași editură, cunoscutele 50 de sonete ale lui Mircea Cărtărescu, care mai păstrau din restricțiile genului doar pe aceea a

numărului de versuri — 14. Nu ducem lipsă de exemple. De la bun început, așadar, mă îndoiesc că în acest artificiu de subminare stă miza cărții...

E mai pasionant, în această direcție, să urmărim ce e fix în *Schizosonet* decât ceea ce, într-un fel sau altul, se abate de la teorie. Oricum am privi lucrurile, fie ca pe o succesiune de texte, fie ca pe un singur poem extins, vom găsi asemenea tipare constante: repetarea, cu neglijabile excepții, a versului izolat („unde ești”) sau cele câteva secvențe numite „refren”. În sens larg, sunt tentative dinamice, aspre, de normare și de ritmare, rămase totuși incomplete. Un anume efort generator lăsat undeva pe la jumătate.

Poemele încearcă mai mult și reușesc implicit ceva mai mult. Majoritatea bucați biografiște, ele se petrec într-un București central demimonden (între Lăptăria lui Enache, Fire, Club A) pe care-l știm măcar din auzite, și se alimentează dintr-o aceeași disperare a singurătății. De aici ies destule versuri memorabile dar — prin univocitate — greu de creditat. Între eleganța unor pasaje și stridentele altora (nu obligatoriu erotice), Adrian Chivu lasă distanțe prea mari. Defectul ține în primul rând de faptul ca fluența trecherilor e absolut facultativă. Versul pare să capete — involuntar — o autonomie pe care nici o forma de poezie nu i-o oferă: l-aș numi autism stilistic. E dezinteresat de ceea ce-l precede și de cele ce-l urmează, astfel încât lamentația se îmbină uneori, nefericit, cu aerul *macho*: „dacă cercetezi cu atenție orice final/ este aberant/ îmi vine în minte cuvântul rapandulă/ nu știu ce să fac cu el, așa că îl notez aici.”

În rest, lucruri notabile există: „ascultă-l pe kafka cum curge/ cum se topește în pământ/ și dispare cum vorbește/ ascultă-l cum înfloarește și tace/ asemenea unui pian părăsit” sau „sunt ultimul om/ din ultima casă/ locuiesc în ultima cameră/ de la ultimul etaj/ nu vorbesc cu nimeni/ mă consum în gesturi mici/ și definitive” sau „îmi spun că ar trebui să scriu un fel de kadish/ nu știu dacă există un sinonim în limba/ tradiția noastră/ și nici nu am chef să caut/ îmi spun: a fost”.

Nehotărâtă de la un capăt la altul, *Schizosonet* e genul de carte pe care, după remanieri precise și stabilizări de registru, aș putea-o citi cu plăcere. Sincer...

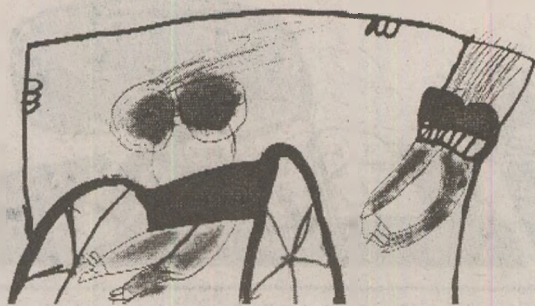
Cosmin CIOTLOȘ

Fototeca României literare

Foto: Ion CUCU

Nichita Stănescu și Ion Băieșu, 1977

literatură

traversări

iarna e aproape stinsă
in oboseala fisurind
dezghețul, sunt

ceea ce se întâmplă, soarele

înserat și rece-n bălți, înscrie
timpuri
mînuite

între înfiripări, firav
pasul în clipă
umblut

mă respira, pas cu pas
in golul ivind petale
albe

primele, între frunzele
căzute, doar mers
îmi mai sunt
acum

să fi fost totul în van,
golul de mîhnire
dintr-un
ochi

aici, unde nimeni
nu cunoaște
răspunsul?

trec pădurea, doar foșnet de gînd în urmă, viața mea
tolănită în întunericul răzbit de-o zvîntare de zăpadă

alipit unui trunchi
îmi rămîn mie
loial

deși la întoarcere
am mai făcut
un pas.

un singur pas.

koan

i.m. JDS

aceeași voce, și totuși mereu alta

pe potriua rolului, noaptea
tăcut și abatut ca Lazăr
după înviere
zaci

într-un ecou de stradă vîntul, lacul
măturat de faruri

și nimeni.

nimeni în fulguiala
spulberata-n zid
oare

*ce se întâmplă cu rațele
cînd lacul va îngheța?*

și cum să ieși

din hațișul de spini
fără a face
o reverență
morții

Andrei Zanca

deratizării de text
după dezghețul
Letei

înlătur cu o mină
ultimele ramuri, doar

cărare-ngălbenită
în bura de iarbă.
se-ntunecă.

se întunecă a răgaz.

orice adiere
o absență.

fiecare parc,

visul betoanelor,
de pe acum

oare unde

în cine se mistuie iubirea celui
însingurat căutînd
doar ce
se afla
mereu
în noi

contemplarea alunecării
de rîu ignorat
de trecători
parcă

se lasă o lespede, vîrste
închise peste vîrste
voci îndrăgite

multe dincolo
puține aici
suris

decantat în neîmpotrivire, soare

inima
mea

ostenit

închipui pădurea acum în iarna

zi-noapte, departe
aud zăpada sub
ramuri

și-i doar o răsufflare de ciuta în vale

instituind frigul întinderii
în prelungire de inima, ochii ei

zvicnind egal
în alerta
învinsă

distanțe sorbite

în clipa pleoapelor
lăsate, ascult

pulsul ivind descrierea, sporind
cu fiecare bataie
arbori între fișii

geruind, seara de iarna a unui basm
netulburat pe atunci
de nici un ghes

în ochii copilului de altădată, catifelat
zvicnind alerta
închipuirii
mele de
acum

la o răscruce

mai ții tu minte strada
ce ne-a adus aici, dispăruta —
piața-a copilariei, pe atunci

vorbeam
în limba
săracilor

cum pasările în zori
între salcii
pe mal

cu glasul doldora
de niciunde, eu însă

și azi vorbesc aceeași limbă

prin care ei
s-au alungat
unul după
altul

a sărăcie/ oferi
inelatele
ineditele
tale

pasăre/ eu?

pe mine ma lasa.
lasă-mă, sunt
prea aproape.

nesfîrșit de
aproape, de
pe acum

literatură

Mihai Zamfir

PLECÂND DE LA CĂRȚI

Pentru cel ce dorește cu tot dinadinsul să afle care sunt sursele mentale proprii criticilor români de autoritate și încearcă să urmărească etapele formării lor, cu textele în mină, rezultatele s-ar putea dovedi uneori surprinzătoare. Știm astăzi cu certitudine că estetica germană a epocii romantice i-a oferit lui Titu Maiorescu fundamentul teoretic; de asemenea, că E. Lovinescu, afirm în imperativul modernizării cu orice pret, și-a luat o revanșă intimă asupra clasicismului didactic pe care fusese obligat să-l practice; știm că, fără salvatorul stagiului italian, G. Calinescu n-ar fi ajuns niciodată G. Calinescu: viziunea lui Croce asupra literaturii a fost preluată de viitorul critic român cu ingenuitate, din moment ce acesta din urmă nu s-a ostenit niciodată să-l citeze pe filozoful italian, în ciuda reproducerii unor formulări aproape identice.

În toate cazurile, substratul francez — mai mult sau mai puțin vizibil — n-a lipsit însă niciodată. Maiorescu a văzut mereu în secolul lui Ludovic al XIV-lea o culme a evoluției culturale europene, iar în Racine — modelul literar absolut; Lovinescu și-a pierdut o bună parte a tinereții citindu-i pe criticii francezi la modă, personaje de mina a doua ori a treia, dar care dădeau tonul pe la 1900; însuși G. Calinescu s-a simțit toată viața acasă, literar vorbind, mai ales în literatura franceză, deși numele proprii amintite de el proveneau din cele patru vinturi. Ce să mai spunem de Ibraileanu ori de proeminenți critici interbelici (precum Mihail Sebastian ori Pompiliu Constantinescu), evident monoglosici și aflați sub tutelă franceză declarată.

Cartea *Teme franceze* de Nicolae Manolescu, apărută de curind la Editura Institutului Cultural Român (ediția aparține Cristinei Cheverșean), nu aduce texte inedite, dar ne pune în fața unei realități de rezonanțe curioase: legătura noastră determinantă cu Franța se demonstrează aici matematic. Când spun „a noastră”, mă refer la o întreagă generație formată în perioada comunistă, încercând eroic să scape din condiționările epocii. Metafora din titlul romanului unui prozator ruso-francez, venit și el tot „din Est”, Andrei Makine, se verifică integral pe teritoriu românesc: în cele mai lugubre momente ale unui regim dictatorial și anti-occidental, Franța a jucat rolul de simbol al lumii libere și de speranță în viitoarea eliberare. Timp de patru lungi decenii, în virtutea trecutului francosfon de care nu ne puteam detașa, Franța s-a suprapus - în conștiința culturală românească - Occidentului în general, la toate capitolele existenței, începând cu moda, comportamentul ori rețetele culinare și terminând cu literatura. Asta a fost *Testamentul francez*.

În cartea pe care o avem acum sub ochi, Nicolae Manolescu nu întreprinde exegeze, nu încearcă figuratii inedite ale literaturii franceze; el realizează doar o suită, uneori sclipitoare, de considerații teoretice privind literatura, ilustrate însă cu exemple franceze. Veritabilul nostru fond cultural iese la iveală. Când are senzația că face o descoperire în ordinea etern-dezordonată a literaturii, descoperire ce trebuie exemplificată printr-o capodoperă, Manolescu

apelează instinctiv la Balzac, Stendhal, Proust, Gide, la Voltaire și La Rochefoucauld sau chiar la alții, de mai redusă înălțime, dar care-i sunt familiari printr-o continuă frecvență (Taine, Sainte-Beuve, Benjamin Constant etc.). Ce fel de Franța compun preferințele criticului român? O Franța rezumativă, mult mai interesantă decît Franța în sens larg.

În urmă cu cîteva decenii, pentru a fi pe placul noilor stăpîni ai României, marele eseist Mihai Ralea inventase teoria „celor două Franțe”, adică a unei Franțe reacționare, religioase și spiritualiste, opusă Franței democratice, recte filo-, cripto- ori deschise comunistă. Ideea a fost imediat preluată cu entuziasm de toți comentarii oficiali ai epocii, de la Valentin Lipatti la Teodosia Ioachimescu; s-ar zice că ea devenise premisă oficială pentru orice considerație privind literatura franceză. Asemenea sciziune politic determinată era, bineînțeles, falsă în însăși esența ei; dar nu era mai puțin adevărată că, în preferințele lui Manolescu, balanța înclină net în favoarea spiritualismului și a celor pe care Mihai Ralea îi considera „reacționari”. O singură consolă în spectacolul dubios oferit atunci de Ralea: probabil că nici autorul „celor două Franțe” nu credea în ceea ce spunea, ba, mai mult, că preferințele sale mergeau exact spre scriitorii la care apelează spontan Nicolae Manolescu.

Indiferent de secțiunile în care îngrijitoarea ediției a grupat studiile și articolele („texte”, „pretexte” ori „contexte”), ne uimește astăzi egalitatea de ton și de percepție a criticului român. Din 1970 și pînă în 1988, pe parcursul a aproximativ două decenii, relația autorului nostru cu galicitatea nu pare a se fi modificat semnificativ. Încă de la vîrsta de 30 de ani, Nicolae Manolescu se afla în posesia legatului francez esențial, a unui „testament” transmis probabil nu doar de mama sa, ci și de toți cei care l-au format. Foarte devreme, memoria Franței s-a transformat într-o comoară. Cine poate măsura lungimea și calitatea parcursului la capătul căruia se află actualele *Teme franceze*?

Am spus că autorul nu este, în cazul de față, ceea ce se cheamă un exeget al literaturii; totuși, inteligența ascuțită și familiarizarea cu teritoriul îl duc la aprecieri neașteptate asupra operelor și personajelor, la veritabile *mots d'esprit* în sens etimologic. Exemple? În legătura cu capodopera lui Molière, se spune că „*Tartuffe* anunță *Nunta lui Figaro* și *Roșu și negru*” (p. 79); despre prima capodoperă românească balzaciană: „*Roman de tinerețe, Pere Goriot* e un roman scris cu majusculele emfazei” (p. 38). Elogiul adus celui mai cunoscut roman hugolian merită citat în întregime: „...naivii mizerabili sunt creația unui cunoscător al sufletului omenesc, la fel de bun ca cel mai bun dintre romancierii secolului său. Recitiți doar scena de la poliție dintre Javert, Fantine și domnul Madeleine și veți crede că vă aflați în *Frații Karamazov*. Recitiți, în definitiv, întreg acest roman, atît de profund în naivitatea lui și care rămîne una din marile cărți ale lumii” (p. 43).

Asta e! *Et j'en passe des meilleures.* ■

Emil Brumaru

CERȘETORUL DE CAFEĂ

Micul testament

(Opt strofe deteriorate)

1. În una mie nouă sute optze's'nouă,
De-ntîi februarie, ntr-o zi de miercuri,
Iubita, dîndu-mi cincisprezece ouă,
Mi-a zis rîzînd: Ai grijă cum te strecuri
Prin viața, oare n-a sosit momentul
La cei cincizeci de ani bine-ndesați
Să-ți întocmești în tihna testamentul
Așa cum fac barbații ce-s barbații?

2. Deci m-am pornit a scrie trist și tandru
Cu pixul, cu creionul, cu stiloul,
Ba chiar cu creta ca și copilăndrul
Ce desenează pe un gard cumi boul
Se suie delicat pe a sa vacă
În lunca verde ce străluce-albastră
Și-i rage în ureche, ca să-i placă,
Cîntece dulci de-mpreunare vastă...

3. Las bila mea de fîldeș în pantoful
Lalelei Cucurlat, pe-Alecsandri,
În demisolul unde cade oful
Perdelor de-amor portocalii,
Și-obiectul douăjdoi, și-o furculiță,
Și-o lingură de lemn pentru mîncat.
Și un motan de cea mai veche spiță
Ce-i va sări, pe geam, direct în pat.

4. Tot ei îi las și dintele din față
Ce în curînd în ceașcă o să-mi cadă
Cînd ceaiu-l sorb bolnav disdimineată.
Nu-i alb ca o bucătă de zapadă
Dar nici galbui ca-n oal-un pipi străsnic
Făcut de dînsa după ce-a baut
Șampanie și-apoi sloboade pașnic,
Ștergîndu-se cu fusta la minut.

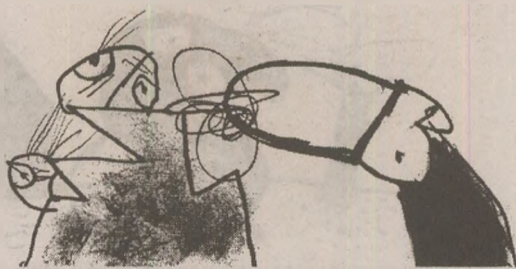
5. Și mai adaug sfecla cumpărată
În hală, într-o simbata de vis.
Era atît de sobru îmbracată
Încît nici s-o sarut nu mi-a permis.
Cî am vorbit despre copilarie
Și cînd am vrut să-i pun mîna pe nas
Chiar a fugit... ori mi se pare mie
Ca aștepta pe un gagi mai gras.

6. Și-n zi de luni, solemn, în crîșma Scala
Inelul de logodnă (un rulment
Din R.D.G.!) i-l dăru cu sfială
Celui ce moare și suride lent,
Și-n strazi dilii, sub cer bombat în stele,
De ziduri, de copaci și de statui
Proptită, i pun pecetea gurii mele
Și îi închid trecutul amarui

7. Ca într-un cufar. Pot să plec, tot fraga
Și forfota-n tapșane lipăind
Femeia mea va ține o vîzdoaga
La tîmpla-i c-o placuța de argint,
Semn că-mi aștepta roua spermantina
De dincolo de scînduri de coșciug.
Căci n-o sa fie, cred, nimeni de vîna
Din cînd în cînd la ea dac-o sa fug.

8. Și îi va place, sînt atît de sigur,
Să calărească, plină, un schelet!
Destin, ai grijă ceara sa țî-o picuri
Din sfîșnice pe sîinii ei încet.
Și n-o uita, adu-i în gîndul serii
Muzica-n valuri frînte-n plescării
Atunci cînd la smîntîna dezmiardării
Se-mproașca-n suflet lapții argintii...

(1989)

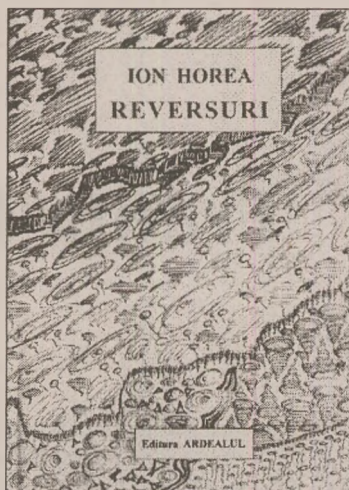
literatură

Iconografie transilvană

Câtă lumină în această stingere! / Câtă culoare în această pieire! / Mai întârzie și tu / ca o părere, fie și-atât! / În loc de cântări la ferești, / rugăciuni și vitralii / mesaje de dincolo / prin ziduri vibrări din cupole, / sub genunchii tăi / cenușă de clopote...”

Iată veștile pe care ni le dă Ion Horea despre starea propriei ființe și poezii prin cea mai recentă plachetă de *Reversuri* (Editura Ardealul, Tg. Mureș, 2005, 100 p.). Refugiindu-se în poezie, așa cum odinioară scribul la plăcile de lut, cu speranța de a lăsa celor ce vor veni după sine un semn, o urmă, o mărturie, Ion Horea se însoțește cu duhul filosofic al declamației blagiene, dar și cu cel al psalmilor arghezieni: „De când aștept prin umbra mea să treci / Ca un lămpaș pe drum ori prin ogradă / Și urma Ta s-o simt și să se vadă / Și fața Ta să n-o mai uit în veci / Eu, robul Tău, durere și tăgadă, / Profetul prins și aruncat în beci!”. Subsumate ilustrului motiv universal — unde sunt zăpezile de altădată — poemele ni-l arată pe poet la cei 77 de ani, disputat de pământ și de azur, de nebunie și înțelepciune, de singurătate („mulți prieteni s-au desprins din rânduri”) și dor după ireversibila mitologie personală (deplinătatea vieții în peisajul transilvan). Alternând ritmul unui amplu melos învăluitor și rima versatilă ce amintesc de dramatismul versurilor târzii ale lui Vasile Voiculescu, cu tropul febrei elegii eufonice tip „mai am un singur dor” sau „stelele-n cer”, Ion Horea se lasă pătruns

**Ion Horea,
Reversuri, Editura
Ardealul, Târgu
Mureș, 2005, 96 p.**

de misterul morții și al credinței. Își exorcizează „marea trecere”, pe care de câțiva ani buni o privește-n față, amănunțind-o în cântece și descântece structurate într-un vast și obsedant „memento mori”.

Așa se explică tonalitățile depresive și semantica îndoliată ce nu cruță nici strădania poetului, această sumă de iluzii lipsite de efectul de realitate al naturii și stihilor. Mai mult decât la alți poeți, peisajul este o stare sufletească și spirituală: „De la drum, acății suie uneori / Destrămați în ceață, înveliți în nori. / Nu mai au nici umbră, nu mai știu de floare. / Sunetul metalic de păstăi mă doare. / Călători prin lume suntem. Călători! / Mai aud la cuiburi bănuiri de ciori / Când pe vale ziua prinde să coboare / Dinspre amintire, de către răzoare, / O să mori! Îmi spune totul, o să mori!”. Familiarizându-se cu această realitate inexorabilă prin înstrăinare de sine, Ion Horea își caută mântuirea în amintirea și iconografia Transilvaniei natale și eterne. Între tumultul haotic al orașului și „întunecimea gropii” poetul alege să se-ntoarcă „în plop la cuibul de buhă”, revizitându-și reperele vitale, ocrotite de grauri și

sturzi, de Târnave și Mureș, de Munții din Apu aflându-l în toate pe El: „Desculț, pe drumul țării de când, nici nu mai știu, / El în vecie Tatal și e vremelnice Fiu, / S-ajungem unde-i locul de nuntă comăndul...”. Sunetul perfecțiunii prozodice pare să îmblânzească înfașările horror din unele episoade biblice (învierea morților din morminte) sau deznădăjduitele, dar pline de iubire invocații ale numelui lui Dumnezeu în ceasul al doisprezecelea: „Stau în Săratură / Mălul, pipirigul / Doamne, fără ură / Numele tău strigu-l Mălul, pipirigul / Parcă leagă fire / Numele tău strigu-l / Doamne din iubire / Stau în Săratură / Vieta grămadă / Toate, fără ură / Doamne sa te vadă / Vietăți, grămadă / Mișună-n neștire, / Doamne, sa te vadă, / Toate din iubire!”

Dând valoare estetică și metafizică unor expresii ce numesc indeletniciri și obiecte din universul rural, montând precum orfevrii nestemate din limbajul sacru al creștinismului ortodox, dar și din cel al folclorului românesc, Ion Horea probează prin poezie sa diferență imensă dintre poezia trăită ca unică expresie scripturală și spirituală, și impostura confecționerilor de falsuri mimetice, livești, păgâne prin amoralitate și găunoșenie, ridicați însă în slăvi de felurite jurii și grupuri de comando prin reviste, târguri (chiar la nivel internațional) sau studiouri tv. Ca un Spinoza retras să-și polizeze lentilele, sau ca un Horațiu stoic și chiar crepuscular, Ion Horea ne avertizează prin „Balada celora ce nu mai sunt” să stăm o leacă și să cugetăm înainte de a ne decreta nemuritori încă din timpul vieții: „Dar unde-s Radu Stanca, / Enescu, Eliade, Nego / și Dominic și Regman, / și Gari și Cotruș / Doinaș închide Cercul / din care-un alter ego / pe ultimă baladă / aruncă-ntâiul brâu. / Dar unde-s Mazilescu, Marcel, Titel, Nichita, / Ivașcu și Ioana, / Silvestru și Roger? / Dar unde-s Grigorescu / și Adi, nelipsita, / cel ce-am fost eu însumi / pe-acolo, unde e?”

Geo VASIL

Prin anticariate

My way

Puține cărți mi-am dorit să reîntâlnesc cu intensitatea pusă deoparte pentru *Ucenic la clasici*. Am văzut-o de curând, amintindu-mi de vechea noastră prietenie, printre volumele stivuite deasupra rafturilor, fiindcă nu mai au loc altminteri, în anticariatul lunguieț ca un vagon, peste drum de Matematică. Surprinzător de bine păstrată (din '79, de la ediția primă, la Cartea Românească, au trecut aproape trei decenii...), are, pe coperta încă albă, poza care m-a nedumerit dintotdeauna. Un rotund știrb, cu cruci negre și cute albe. Cercul, niciodată închis cum se cade, al memoriei.

Am auzit de multe ori, în amintirile oamenilor veniți într-un București unde se cunoștea când începeau și când se terminau cursurile la Universitate, că să fii student era ceva. Ei, starea asta, pîndită, în anii noștri, de o crîncenă banalitate (cine mai știe când a plecat ultima oară mai repede din amfiteatru ca să ajungă la muncă, sau așa ceva) se ține foarte țeapănă în însemnările lui Costache Olăreanu din '49 pînă-n '53. Lumea lor, de studenți cu gazdă, se învîrte în jurul evenimentelor din centrul academic al orașului. Două sînt drumurile: spre facultate și spre bibliotecă. Acolo fierb reverii care sună, în rîndurile unei rubrici despre cărți de altădată, foarte firești: „Ah, unde sînteți voi, ediții *Belles lettres*, cu copertile gălbui, cu acele pagini mate mirosind a ceai de tei, voi, cai, încălecați în fugi nebune spre Epidaur, Naxos și Cythera, voi vrăjitoarelor, voi ursitoarelor, voi, frumoaselor ediții?”. Unde sînt, însă, oamenii care știau să le deschidă?

Unii sînt profesori, magiștri de Odobescu, apărînd, boreal, fantastic, din zăpezile care îneacă drumul spre Universitate. Așa iese la iveală Călinescu, din visul unei dimineți de iarnă. La el, Costache Olăreanu va reveni des. Și, sigur, la cenacul ad-hoc care-l anturează la fiecare curs. Doar că, fără puțința de-a fi rău, și de-a da niște tipuri certe de gogomani curențați de cultură sau, mai curînd, de frivolitate, lipsit (oare?) de răbdarea de-a fi măcar bun fizionom, Olăreanu ne lasă descumpăniți. Categoriile pe care le desparte sînt cam aceleași de la orice curs la Litere, însă acelea din ultima iarnă a anilor '40, purtînd cu ele moda unei „socializări” la Universitate niciodată repetabile, meritau un condei mai gros.

De fapt, precizările astea, de portretistică mică, le face un altul, coleg cu autorul jurnalului, cu schepsis, dar fără ostentație. Sigur că jocul e transparent, dar tocmai ștabela la vedere, dinspre text spre subsol și-napoi, transformă jurnalul unui solitar, cu prieteni puțini și pasiuni — culturale — multe într-un document, în felul lui, de generație. Din care nu lipsește, ca ecou, vaierul timpului: „Doamna T., o bătrînă slabă și uscată, prietenă de-a lui Enescu (facea muzică în casa ei), își împarte biblioteca („M-au costat o avere. N-aș vrea să le găsească. Imaginați-vă că le ard! Vă dați seama ce comoară s-ar pierde?”). Ne da și nouă, „sub formă de împrumut”, ediții splendide (un fel de elzevire) din Molière, Corneille, Laharpe, Buffon, Bossuet.”

Iată un fragment de antologie (a inocenței.): „Cu Anton la anticariatul de pe Calea Victoriei (Platon, Suetoniu, Horațiu). Plănuim să furăm o carte. Dar cum? Ne și vedem în fața unui judecător bătrîn și miop, cîștigînd simpatia asistenței.” Copilării...

Viața din *Ucenic la clasici* e o plimbare. Și, mai mult, o cale. Care trece, bunăoară, pe la Bellu. Două epitafe și o concluzie: „Cimitirele — niște orașe cu capu-n jos.” Ici-colo, halte cu portret: „Întîlnesc pe unul, Toma, coleg cu Dinu. Îmi mîncă mai bine de două ore ca să-mi spună

niște prostii docte. Ce curios! Deși îi miroase gura îngrozitor are o voce baritonă, nespus de frumoasă. Această voce acoperă aproape în întregime toate defectele imperfecțiunilor, îi înconjoară făptura cu un ambalaj rezistent, făcîndu-i-o inexpugnabilă. Dacă ar dispărea, ar mai rămîne din el decît un gălbenuș de ou rasturnat pe jos.”

De fapt, chichirezul jurnalului e portretul. Personajul diarist, contrat tandru de erudițianul din subso, trudește la o carte cu asemenea lucrări în acuarelă. Pentru că buchisește cu rîvnă: „Sculat mai devreme ca de obicei mă jur să scriu toată ziua. Dar după o oră obosesc. Singura mea speranță e că voi trăi mult.” Rezultatele le da la sfîrșit mici descrieri urmuziene, în fond. *Hainele poetului* „impresia mea a fost că poetul își mototolea într-ader hainele.” Un fel de dicționar onomastic unde, în loc de nume, sînt figuri și scene. Bucăți de hîrtie (eventual carioată, din caietul de matematică...) cu care pui semne la cîte-un detaliu semnificativ dintr-o carte pe care n-o poți mai citești, probabil, decît peste mulți ani. Așa că toate amintirile, toate senzațiile sînt date în păstrare, într-un post-restant cu lecturi, și cultivări ale naturii, în spiritul precisei ei poezii: „Stea polară, îmi acorzi un dans?”

Ucenic la clasici e o carte în care se asimilează mult. Lasă că, flămînzii, studenții bine organizați atacă în medie de două ori pe pagină, cămarile gazdelor din ocazie. Și duium de arome și de forme ispititoare de merinde moi ies de-acolo, înspre legitimarea (de ce nu estetică...) a unui festin. Pe lîngă asta, o poftă de tot ce se poate pofti, de la mîncare la conversație și de la literatură la femeie trece, în această scriere aproape optzecista, ușa relai din interbelic. Un fel autentic (jucat, dar contează?) de-a-ți păzi calea ta.

Simona VASILACHI

actualitatea

Scrisoare deschisă

Domnului Stelian Tănase

Deoarece în volumul Dnei Monica Lovinescu *Jurnal 1998-2000* apărut recent la Ed. Humanitas, este redat un fragment de conversație dintre Dvs. și autoarea volumului, în care din nou, numele și memoria tatălui meu sunt calomniate de Dvs., mă văd obligată să vă reamintesc următoarele:

În anul 2005 a apărut la Ed. Humanitas *Jurnal 1996-1997* al Dnei Monica Lovinescu. În el este menționat telefonul dat de Dvs., la Paris, familiei Lovinescu-Ierunca, telefon „disperat” și „dezgustat” de descoperirea în „Arhive” a faptului că Vladimir Streinu a fost și el „denunțator” asemeni lui Ion Caraion.

Citirea la vremea respectivă a acestei atât de grave afirmații a Dvs. cu ireparabile consecințe, ea rămânând consemnată într-un important document ca *Jurnalul* Dnei Monica Lovinescu, afirmații care, în mod normal, se fac însoțite numai de acte probatorii, m-a obligat să public în **România literară**, nr. 42, din 20 oct. 2005, o „Precizare”.

În cazul în care nu ați citit-o, vă informez ce conținea printre altele:

- În emisiunea Dlui Arachelian, din 12/II/2001, de la Radio România-Actualități, ce avea ca subiect pe Ion Caraion, s-a insistat, subliniindu-se „cazul lui Vladimir Streinu”, care obligat, în condițiile de detenție, (cunoscute de Dvs. din mărturiile celor prezentați în volumul *Anatomia mistificării*) să semneze un angajament, a „refuzat categoric orice fel de colaborare cu Securitatea”.

În urma acelei emisiuni, am solicitat la CNSAS dosarul personal al lui Vladimir Streinu (Nicolae

Iordache), în calitatea mea de unică fiică a sa. L-am citit de două ori și am constatat că în el nu există nici un fel de document, raport informativ, notă sau notă-raport semnate de tatăl meu. În schimb, dosarul cuprinde într-o majoritate covârșitoare rapoartele Securității, date și semnate de organele de Securitate din Direcția a III-a și din toate rezultă doar acel *refuz categoric* de colaborare, precum și conflictul și hărțuiala dintre tatăl meu și aceste organe, de la informatori la ofițeri superiori și șefi M.A.I. În final, aceștia excedați solicită în 1967 încetarea acțiunii de contactare a tatălui meu.

În 2003, tot la Ed. Humanitas, apare ediția a II-a a volumului Dvs. *Anatomia mistificării*. La paginile 385-386 introduceți o convorbire ce a avut loc în celulă între Vladimir Streinu și Vlad Stolojan — protagonist absent în interviul Dvs. cu Dna Sanda Stolojan, în prima ediție din 1996. Deși fusese răscumpărat și părăsise țara, încă din 1961, dl. Stolojan declară abia acum în ediția a II-a a volumului Dvs. că tatăl meu i-a spus atunci „pe sleau” că a fost amenințat că va muri în închisoare dacă nu va „lucra pentru ei”. O mărturisire riscantă, de fapt era un mesaj pe care tatăl meu îl transmitea „afară”.

Tot pentru informarea Dvs. în cazul că nu ați citit: în **România literară**, nr. 43 din 2/8 nov./2005, cercetătoarea CNSAS Ioana Diaconescu a publicat un amplu documentar *Vladimir Streinu*, prin care se probează faptul că, obligat în închisoare să semneze un angajament — asemeni și altor intelectuali deținuți —, tatăl meu nu l-a îndeplinit niciodată.

Rezumând aceste grave și repetate acuzații aduse de Dvs. memoriei tatălui meu, niciodată susținute și de documente doveditoare statutului de „informator” și „denunțator” al lui Vladimir Streinu, acestea se reduc la:

1) o afirmație a Dvs., fără a fi însoțită de acte probatorii, transmis telefonic la Paris, în 1996, familiei Lovinescu-Ierunca;

2) repetarea afirmației în 1998, de data asta direct familiei Lovinescu-Ierunca, ca Vladimir Streinu, asemeni lui Ion Caraion, era „și el informator”, cu „contract”, dar, mai puțin „pornit”.

Și de data aceasta afirmația Dvs. nu este susținută de nici un raport informativ semnat de Vladimir Streinu.

3) relatarea convorbirii Dlui Stolojan cu tatăl meu în celulă.

Domnule Stelian Tănase, vă rog să-mi răspundeți punctual, în calitatea Dvs. de cercetător „vârât în arhive” (cum sunteți menționat în ultimul *Jurnal* al Dnei M. Lovinescu) întâi, de ce nu ați solicitat niciodată la CNSAS dosarul tatălui meu, preferând să afirmați repetate acuze, fără a fi susținute de documente sau probe scrise? Apoi, vă solicit să faceți publice — dacă există — următoarele probe:

1) numărul de dosar al tatălui meu în care se regăsesc acuzele Dvs.;

2) documentele aferente, numărul filei sau al fișelor incriminatoare, care dovedesc delațiunile făcute și semnate de Vladimir Streinu;

3) numele persoanelor care au avut de suferit în urma rapoartelor făcute și semnate de Vladimir Streinu.

Dacă nu o veți face în termen de 30 de zile voi fi obligată, în calitatea mea de fiică a lui Vladimir Streinu, să vă acționez în justiție.

Mulțumesc revistei **România literară** pentru înțelegere și spațiul acordat.

Ileana IORDACHE

calendar

28.06.1919 - s-a născut Ion D. Sîrbu (m. 1989)
28.06.1951 - s-a născut Virgil Mihaiu
28.06.2000 - a murit Andriana Fianu (n. 1928)

29.06.1819 - s-a născut Nicolae Bălcescu (m. 1852)
29.06.1837 - s-a născut P.P.Carp (m. 1919)
29.06.1913 - s-a născut Lola Stere Chiracu (m. 1984)
29.06.1922 - s-a născut Petre Gheorghe Bârlea
29.06.1922 - s-a născut Ioan Dan
29.06.1991 - a murit Vasile Zamfir (n. 1932)

30.06.1945 - s-a născut Dorin Tudoran
30.06.1962 - a murit B. Jordan (n. 1903)
30.06.1981 - a murit Alexandru Grigore (n. 1941)
30.06.1994 - a murit Adrian Beldeanu (n. 1935)

1.07.1864 - s-a născut Iosif Blaga (m. 1937)
1.07.1917 - a murit Titu Maiorescu (n. 1840)
1.07.1921 - s-a născut Ion Mihăileanu
1.07.1925 - s-a născut Ion Maxim (m. 1980)
1.07.1929 - s-a născut Costache Olăreanu (m. 2000)
1.07.1941 - s-a născut Ion Pop
1.07.1972 - a murit Bazil Munteanu (n. 1897)

2.07.1891 - a murit Mihail Kogălniceanu (n. 1817)
2.07.1893 - s-a născut Demostene Botez (m. 1973)
2.07.1893 - s-a născut Luca I. Caragiale (m. 1921)
2.07.1893 - s-a născut Mihai Tican-Rumano (m. 1967)
2.07.1914 - a murit Emil Gârleanu (n. 1879)
2.07.1919 - s-a născut Ștefan Fay
2.07.1926 - s-a născut Octavian Paler
2.07.1938 - s-a născut Szilágyi Domokos (m. 1976)
2.07.1946 - s-a născut Dan Verona
2.07.1954 - s-a născut Ioan Holban

3.07.1828 - a murit Ioan Cantacuzino (n. 1757)
3.07.1900 - a murit Ioan A. Lapedatu (n. 1844)

3.07.1923 - s-a născut Paul Nicolae Mihail
3.07.1926 - s-a născut Vasile Vasilache
3.07.1927 - s-a născut Ștefan Gheorghiu
3.07.1929 - s-a născut Zeno Ghițulescu
3.07.1941 - s-a născut Iacob Burghiu
3.07.1942 - s-a născut Titus Știrbu
3.07.1976 - a murit Al. Bistrițeanu (n. 1911)
3.07.1992 - a murit Gheorghe Vlad (n. 1927)

4.07.1923 - s-a născut Haralamb Zincă
4.07.1936 - s-a născut Bartis Ferenc
4.07.1949 - s-a născut Victor Atanasiu
4.07.1964 - s-a născut Laurențiu Duican (m. 1982)

5.07.1920 - s-a născut Iulia Soare (m. 1971)
5.07.1922 - s-a născut Petre Hossu
5.07.1929 - s-a născut Aurel Deboveanu
5.07.1931 - s-a născut Al. Oprea (m. 1983)
5.07.1935 - s-a născut Nikolaus Berwanger (m. 1988)
5.07.1999 - a murit Liviu Petrescu (n. 1941)

6.07.1906 - s-a născut Ilie Ienea (m. 1974)
6.07.1920 - s-a născut Dragoș Vicol (m. 1983)
6.07.1924 - s-a născut Alexandru Sen
6.07.1937 - s-a născut Teofil Bălaj
6.07.1944 - s-a născut George Alboiu
6.07.1958 - s-a născut Adrian Alui-Gheorghe
6.07.1956 - a murit Constantin Narly (n. 1896)
6.07.1979 - a murit George Lesnea (n. 1902)

7.07.1922 - s-a născut Dionis Tanasoglu
7.07.1939 - s-a născut Voicu Bugariu
7.07.1951 - s-a născut Daniela Caurea (m. 1977)
7.07.1964 - a murit Ion Vinea (n. 1895)
7.07.1988 - a murit Mihail Cruceanu (n. 1887)
7.07.1994 - a murit Mihail Șerban (n. 1911)

8.07.1908 - s-a născut Constantin Lăzărescu (m. 1980)
8.07.1941 - s-a născut Angela Marinescu

8.07.1942 - s-a născut Șerban Foarță
8.07.1949 - s-a născut Olimpiu Nufeleanu
8.07.1959 - s-a născut Carmen Demea (m. 1999)
8.07.1968 - a murit Petre Pandrea (n. 1904)
9.07.1900 - s-a născut Al. Graur (m. 1988)
9.07.1923 - s-a născut Tatiana Nicolescu
9.07.1949 - s-a născut Teodor Bulza
9.07.1956 - a murit Damian Stănoiu (n. 1893)
9.07.1973 - a murit Miron Neagu (n. 1889)
9.07.1988 - a murit Al. Graur (n. 1900)
9.07.1989 - a murit Călin Gruia (n. 1915)
9.07.1996 - a murit Emanoil Copăceanu (n. 1915)

10.07.1873 - s-a născut Ion Simionescu (m. 1944)
10.07.1917 - s-a născut Viorica Vizanti (m. 1977)
10.07.1927 - s-a născut Emilian Georgescu
10.07.1943 - s-a născut Toma Michinici (m. 2000)
10.07.1973 - a murit Radu Brateș (n. 1913)
10.07.2000 - a murit Alexandru Calais (n. 1928)

11.07.1797 - a murit Ienăchiță Văcărescu (n. 1740)
11.07.1925 - s-a născut Radu Enescu (m. 1994)
11.07.1933 - s-a născut Alexandru Ivasiuc (m. 1977)
11.07.1943 - s-a născut Radu F. Alexandru
11.07.1949 - s-a născut Liliana Ursu
11.07.1977 - a murit Richard Hillard (n. 1905)

12.07.1870 - s-a născut Const. Z. Buzdugan (m. 1930)
12.07.1905 - s-a născut George Acsinteanu (m. 1987)
12.07.1999 - a murit Mircea Nedelciu (n. 1950)
12.07.1999 - a murit Carmen Demea (n. 1959)

13.07.1921 - s-a născut L. M. Arcade (m. 1999)
13.07.1925 - s-a născut Radu Crișan (m. 1975)
13.07.1928 - s-a născut Ștefan Berciu (m. 2000)
13.07.1941 - s-a născut George Anania
13.07.1950 - s-a născut Anghel Mănăstire
13.07.1957 - a murit Const. I. Balmuș (n. 1898)
13.07.1983 - a murit Liviu Bratoloveanu (n. 1912)

critică literară

Subintitulindu-și jurnalul cu (aproape) un titlu al lui Bernanos, *Însemnările unui preot de țară*, părintele Ioan Pinte, cu parohia în comuna Chintelnic din județul Bistrița-Năsăud, își dezvăluie o dublă fervoare. Mai întâi e cea de servitor al Domnului, care ține a-și specifica astfel opțiunea, la unison cu cea a preotului din Ambricourt: „Eu nu-l reprezint pe Dumnezeu filosofilor, eu sînt slujitorul lui Iisus Hristos“. E vorba aci de precunoscuta teză pascaliană, pe care Ioan Pinte și-a însușit-o spontan, în atmosfera casei părintești. Credincioși singuratici, părinții săi i-au lăsat moștenire o credință vie, a inimii, o credință străbună refractară la speculațiile relativizante. „De la ei am învățat să nu mă revolt niciodată împotriva lui Dumnezeu, ci mai degrabă, să-l cunosc cît mai simplu și cît mai țărănește pe Dumnezeu. E o învățatură bună, cred. Sîntem în timpul «ultimei sărăcii», cum ar spune poetul Mihai Ursachi, și în timpul acesta complicăm la modul flagrant teologia. Maimuțărăm foarte mult. Cînd, potrivit Scripturii și Sfinților Părinți, ar trebui să regăsim simplitatea și gesturile primare ale credinței: Calea, Adevărul și Viața. Adică pe Hristos cel Viu, cel Învîtat“. Familia, mediul natal i-au imprimat tînărului credincios nuanța unui creștinism rural, „practic“, în devălmășie cu ocupațiile agrare și cu fenomenologia naturii. Nu întîmplător l-a „fascinat“ Gustave Thibon, „țărănul filosof“ al Franței catolice, „care și-a petrecut aproape toată viața la țară cultivînd vie și crescînd iepuri precum Petre Stoica la Bulbucata, dar premiat de două ori de către Academia Franceză“. Dorindu-și din copilărie a deveni preot, Ioan Pinte mărturisește a fi întîmpinat diverse „încercări“ pe care le-a biruit doar parțial, ajutat fiind de cîteva „întîlniri esențiale“, precum cele cu episcopul Justinian al Maramureșului care l-a hirotonit diacon, cu Ioan Alexandru care i-a adresat rînduri „de îmbărbătare“, cu arhiepiscopul Bartolomeu care l-a chemat „să-i fie alături“, în cele din urmă hirotonindu-l preot, dar mai cu seamă cu N. Steinhardt, figura providențială a vocației și existenței sale. În numeroase pagini, amintirea lui N. Steinhardt se dovedește vibrantă: „Am dobîndit ceea ce ne dețineam, dăruind ceea ce nu aveam, întocmai ca în poemul lui Henri Michaux (...). N. Steinhardt m-a îngăduit, dar m-a și ademenit. M-a ademenit în vederea propriei mele regăsiri. Întîlnirea noastră mi-a garantat de la bun început că pot conta pe o însoțire de durată care în cele din urmă a devenit și ucenicie și ascultare și, deopotrivă, prietenie“. Pe de altă parte, preotul Pinte a resimțit o chemare irezistibilă către literatură. Distanțîndu-se în această privință de personajul lui Bernanos, căruia „îi era groază de preotul literat“, d-sa socotește a putea împăca propensiunea mistică cu cea a creației, în cuprinsul unei (în sens larg) „culturi creștine“. E o atitudine luminată, întrucît lipsită nu doar de fanatismul inchizitorial al călugărului Matvei care-l silea pe Gogol să arunce-n flăcări volumul doi al *Sufletelor moarte*, dar și de tezismul moralizator, de unidirecționarea de amvon a unor prelați care descind în domeniul literaturii. Nimic stînjitor-restrictiv în discursul dezinhibat al lui Ioan Pinte, departe de orice incursiune speculativă în teologie, respirînd o deplină normalitate a umanului. Nimic din agasanta poliție a virtuții din textele unor clerici cu păgubos exces de zel. „Ahtiat după valori culturale“, pur și simplu „înnebunit“ de poezia optzecistă, taxat el însuși, în calitate de poet, de către Laurențiu Ulici drept „un optzecist întîrziat“, autorul vădește tactul de-a nu confunda valorile. Realizează, pe urmele lui Mircea Eliade, că harul divin poate fi implicat în orice valoare spirituală. Curiozitatea intelectului îl mîna către bogate lecturi care nu contravin posturii de sacerdot, ci îi amplifică negreșit orizontul, o inzestrează cu o mai complexă cunoaștere a materiei sufletului omenesc, obiect în aceeași măsură al duhovnicului și al omului de litere. „N. Steinhardt m-a lămurit că pot fi preot și poet, cititor

Gheorghe Grigurcu

SEMN DE CARTE

Pietate și creație

de Scriptură, de Pateric, dar și de Noica, Cioran, Eliade, Ionesco, Paleologu, Schmemmann, Proust, Bernanos, Caraion, Mazilescu etc. Tot de la el am învățat că «țîfna intelectuală» nu are ce căuta în amvon, că e bine și sănătos să păstrez ceea ce am moștenit în materie de credință de la tata Anchidim și mama Floare. Aceasta, într-adevăr, nu trebuia amestecată. Am înțeles bine ce mi-a spus părintele Nicolae. De aceea acum îmi fac cît pot mai bine datoria de preot în satul Chintelnic, iubesc criticii, scriitorii și literatura lor, eu insumi comit literatură, sînt preocupat de aici din Provincie, de la Margine cum se spune, de ceea ce se «decide» în materie de cultură și teologie la București, Iași, Sibiu, Satu-Mare, Cluj, Oradea, Tg. Mureș“. E, firește, o „risipire“, însă una fertilă pe ambele laturi ale ființei bivalente.

Să zăbovim puțin asupra relațiilor pe care Ioan Pinte crede a le putea accepta între oficierea religioasă și cea a cuvîntului cu miză estetică. Conexiunea nu e totuși foarte lesnicioasă, tangentă fiind la o anume „ispită“ („mi-a plăcut să fiu ispitit“). La un moment dat, autorul notează că l-a citit pe Luca Pițu „rîzînd și surizînd copios“, pentru a se amenda de îndată, „dar creștinește“. Și a întări: „ortodox“. Voluptatea (senzuală) a lecturii apare exorcizată, împinsă spre zona unei purificări: „Lectura pomeste dintr-o predispoziție amoroasă, în sensul de absolută îndrăgostire de Text; dar care se sfîrșește, așa cum cade bine unui ortodox, în agape, în iubire paulinică pentru Text. Pentru felul în care acesta este scris și exprimat. Și mai ales pentru adevărul conținut“. Se întrevește, precum un *background*, prezența divinului, inepuizabil motiv al unei *laude*, așa cum afirma Sfîntul Augustin: „Dacă cele create sînt atît de frumoase, cu atît mai frumos va fi Creatorul lor“. Cuvîntul înfățișează însă o ambiguitate. Dacă talentul depinde de inspirație iar aceasta reprezintă un dar al Duhului Sfînt, nu mai puțin cuvîntul poate deveni un instrument demonic, provocînd Celuilalt mari suferințe. Jignirea, batjocura, insulta, ironia, zeflemeaua ce sînt altceva decît factori ai cruzimii ce se manifestă prin verbul demonizat? „Cuvîntul care lovește, rănește și e mai tare, mai dur, mai terifiant decît pumnul, palma, piroanele, biciul cu care îți «persecuți» adversarul. Cred că Iisus a suferit mai mult atunci cînd I s-au aruncat cuvinte de hulă, inchipuite și neadevărate, blasfematoare, nerușinate și batjocoritoare și a suferit mai puțin atunci cînd a fost pur și simplu biciuit, torturat și răstignit...“. Paradigma cristică invocată are însă două fețe. Crucificatul și-a devansat atrocea suferință fizică tot prin mijlocirea cuvîntului, de astă dată „bun, salvator, mîntuit, de IERTARE

ABSOLUTĂ: «Parinte, iartă-le lor, că nu știu ce fac»“. Nu tocmai ușoară, bănuim, e oscilația prelatului-scriitor în fața unor fenomene inconvenabile, a unor fapte și atitudini ce-l contrariază. Cum s-ar putea ajunge la o dozare optimă între aprobarea atâtea iertătoare și respingere, între toleranță și osîndire? Militantismul, polemismul *de facto* al Mîntuitorului, atunci, bunaoară, cînd i-a izgonit pe neguțatori din templu, se regăsește și la tutelarul N. Steinhardt, încurajîndu-l, presupunem, pe învățacelul său: „Monica Lovinescu descoperă la N. Steinhardt o «smerenie îndrîjită». Îmi place sintagma. Simplă, adevărată și cuprinzătoare. Face parte din «ținuta» lui N. Steinhardt“. O asemenea „smerenie îndrîjită“ o învederează și Ioan Pinte însuși, cînd află că o profesoară „nici mai mult, nici mai puțin, de limba și literatura română“, neavînd pesemne „altceva mai bun de făcut“, îl califică pe țărănul român nici mai mult nici mai puțin decît „un împuțit“. Conștiința mixtă, religios-literară, a preotului de țară se cabrează în fața unei atari ignominii: „Întreb: De unde sînteți? A cui sînteți? Ce v-au fost străbunicii, bunicii, părinții, Madame? (...) Constat că nefericita Profesoară stă foarte prost cu nasul și mirosul. Cum sa miroasa urît țărănul român? Dacă citește, i-aș recomanda să-l citească pe «iașiutul» Luca Pițu. Domnia Sa a scris un întreg eser despre NAS și despre miros. Expresiile pe care autorul nostru le «culege» din «doxa» populară și de la țărănul «peiorativizat» sînt numai bune pentru a îndrepta moralul Stimabilei (a-și lua nasul la purtare, a strîmbea din nas, a-i da nas, a avea nas, a nu fi de nasul său etc.)“. Pagina se-nroșește, aidoma unui obraz, de-o minie justițiară: „Recapitulînd: cred că Cucoana (cacofonia e de la sine înțeleasă) a) și-a luat nasul la purtare; b) a strîmbat din nas cînd nu trebuia; c) nu are nas și este absolut obraznică; d) țărănul în cauză nu-i de nasul oricărui cuconet“. Biciul de profet indignat înscrie astfel un moment de vitalitate al acestei scriituri cucemice, ferind-o de excesul blajinității predicatorie, făcînd-o să sune mai convingător.

Dar smerenia lui Ioan Pinte nu-și dezvăluie decît ocazional fața „îndrîjită“, prezentîndu-se indeobște ca o contrapondere a orgoliului auctorial atît de rîspîdit, ca o izbăvire în act scriptic. „Smerenia covîrșește păcatele noastre și ne ridică, iar mîndria ne apasă sufletele spre pămînt și ne coboară“, glasul Sfîntului Ioan Gură de Aur. În paralel cu supunerea datorată divinului, autorul jurnalului înțelege a se pleca cu grațitudine în fața celor de la care are a deprinde învățături și indemnuri, comportamentale, a celor ce rezonază în inima sa cuprînsă de-o pietate expansivă, și care joacă rolul unor exemple. Credința îi modelează o vocație de discipol perpetuu. De ucenic al Domnului, ca și al celor ce mărturisesc prin intermediul culturii asupra mesajului evanghelic. El are nevoie de un maestru precum de-o verigă a harului pe care-l primește și-l transmite mai departe și care, în cazul d-sale fericit, s-a întîmplat să fie marele N. Steinhardt. „Ca să fii ucenic e necesar ca-n proxima ta apropiere să ai un Bătrîn. Să ai o Pustie, fie ea și «inverzită», și un Avvă. E condiția fără de care nu ai cum să *primești*. Și la rîndul tău cum să *dai* mai departe“. Iar pentru ca aceasta confesiune a umilinței sale să nu pară o vorbă goală, parohul din Chintelnic îi numește fără falsă sfială și pe mai tinerii autori la care „ucenicește în continuare“, autor ce configurează o nouă constelație a spiritualității autohtone împărțită de factorii religiei. Să recunoaștem, un fapt rareori întîlnit: „După douăzeci de ani de la moartea Părintelui Nicolae experiez o altă ucenicie. Ucenicie la cîțiva tineri. Mi-am rupt coatele, cum se spune, pe cărțile și eseurile lor. H.-R. Patapievici, Cristian Bădiliță, Iq. I. Ică jr., Robert Lazu, Mihail Neamțu, Teodor Baconsky, Al. Baumgarten, Mircea Platon, Aurelian Crăiușu, Marius Lazurcă. Și nu-mi pare rău. Nu-i o ucenicie față de față nu are fascinația și solemnitatea vecinătății sau a însoțirii. E o ucenicie cu frecvență redusă. La distanță. Are mai degrabă aura unei *ascultări*, a unei atenții smerite și bune“. Modestia părintelui Pinte are un caracter exemplar, turnat într-o carte adînc emoționantă precum orice document de autenticitate morală și, deopotrivă, expresivă. ■

Ioan Pinte, *Mic jurnal discontinuu - Însemnările unui preot de țară*, Ed. Eikon, 2005, 214 pag.

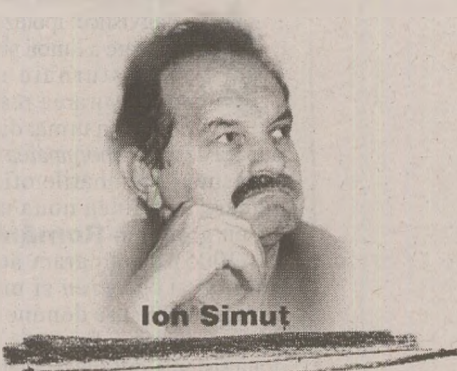

restituiri

Sunt la modă supraevaluările marginalilor. Privite din unghiul unui conservatorism estetic ce-și apără ierarhiile multă vreme neschimbate, astfel de supraevaluări pot trece drept revizuiți „periculoase” sau capricii nedeclarate ale postmodernilor. E rândul lui Constantin Fântâneru (1907-1975) să treacă printr-un proces de reevaluare și reinterpretare. Ocazia este oferită de reeditarea unicului său roman, *Interior* (1932), într-o prezentare extrem de generoasă a Simonei Popescu, în colecția „Fiction canon” a Editurii Polirom, colecție inițiată în 2004, în care au mai apărut cărți de Mihail Sadoveanu (*Ochi de urs și alte povestiri*, antologie și volum prefăcut de Marius Chivu), Gib I. Mihaescu (romanul *Rusoaica*, prezentat de Al. Andriescu), H. Bonciu (romanele *Bagaj...* și *Pensiunea doamnei Pipersberg*, reevaluate de Adriana Babeți) și Anton Holban (antologie de nuvele, cu o prezentare de Marius Chivu). Intenția vizibilă este aceea de reconstrucție a canonului epicii noastre interbelice, punând alături de un scriitor ca Mihail Sadoveanu, un clasic, autori ca Gib I. Mihaescu și Anton Holban, care și-au câștigat o notorietate crescândă în anii '70, dar și scriitori considerați aproape unanim minori, cum sunt H. Bonciu și C. Fântâneru. Amândoi aduc inovații importante în percepție a umanului, de configurare a narațiunii și a personajului: H. Bonciu din perspectiva unui grotesc suprarealist, iar C. Fântâneru din zona autenticismului. Fără îndoială că o asemenea operațiune de istorie literară, sistematizată editorial, merită toată atenția, cu o singură observație asupra inițiativei: colecția ar fi avut nevoie de girul unui critic, care să asigure coerența și credibilitatea acestui foarte necesar program de reconsiderare.

Simona Popescu are dreptate să pună romanul *Interior* într-o nouă lumină, prin raportarea în plan intern la M. Blecher, iar în plan universal la Salinger. C. Fântâneru este autorul „primului roman al tinerei generații a anilor '30”, iar această situație de precursor riscă să fie uitată astăzi: „*Interior* este, la noi, cap de serie al literaturii «bizare» aventuri de a fi om», cum avea să formuleze, memorabil, Blecher peste numai câțiva ani — literatura emoțiilor metafizice (legate de corporalitate), a existenței încorporate scrisului, a «zonei crepusculare», a marginalității și marginalilor” (p. 35). Stranițetea psihologiei din romanul *Interior* este mai bine pusă în valoare prin asocierea cu *Întâmplări în irealitatea imediată*, cartea lui M. Blecher. Cei doi scriitori au în comun vibrația lirică a conștiinței ultragiutate, „combinația de senzual și conceptual care creează un puternic efect de adâncime”, alternanța dintre infantil și intelectual în înțelegerea lumii. Prefața Simonei Popescu are multe astfel de aprecieri judicioase și conexiuni interesante. Să mai amintesc una. Ca la Salinger, adolescentul lui C. Fântâneru este inocentul vulnerabil, caracterizat de un „infantilism” patetic în apărarea purității într-o lume invadată de promiscuitate (p. 34).

Calin Adam, cel care se confesează într-un jurnal dezordonat în romanul *Interior*, este un tânăr studios, nereu înconjurat de cărți, revoltat uneori împotriva lor. A rămas în București în speranța găsirii unei ocupații: „Am așa scârba de mine fiindcă nu sunt în stare să-mi gădesc o meserie, să mă port ca lumea și să nu mai colind ca un câine hulit în propria-mi conștiință!” (p. 60). Păstrează nostalgia vieții la țară, vizibilă în dese sale refugii naturiste la marginea orașului. Poate îmbrățișa efuziv o capră sau poate rătăci nocturn într-o barcă, luând un țigănuș a bord, pe care îl învață „Tatăl Nostru”. Se mută de la o gazdă la alta, lipsit de posibilitățile de a-și achita chiria. Îubește maladiv copiii, detestă maturii, urăște societatea refastă și impură. Simplist, l-am putea numi un neadaptat din categoria învinșilor din proza lui Vlahuță și Delavrancea. Nu e însă un sentimental, ci un filosof cu pretenții intermitente de interpretare metafizică. Nu îi e de ajuns să se lamenteze și să dea vina pe societate. Cauzele înfrângerii sale sunt mai degrabă interioare decât exterioare. Contururile personalității sale sunt incerte, iar psihologia sa este învăluită în indeterminări și obscurități. Profund și iremediabil contradictoriu, „interiorul” său plutește în incertitudini. Identitatea sa e pulverizată, iar sciziunea, consecvențele de atitudine și rupturile îl livrează unei schizofrenii nebănuite. Suferă de o nevroză de tip bacovian, pe care mă mir că nu au identificat-o exegeții de până

Ion Simut

Psihologismul halucinatoriu

Constantin Fântâneru, *Interior*, ediție îngrijită și studiu introductiv de Simona Popescu, Ed. Polirom, Iași, 2006, 208 p.

acum. Primăvara toți nervii îl dor, dar — spre deosebire de Bacovia — se iluzionează că ar putea scăpa de această opresiune și se autosugestionează să iubească viața, deși are sumbre înclinații melancolice. Starea sa dominantă e rezumată în jurnalul propriu din a doua pagină a romanului: „E martie cu pete de nouri, pe ici și pe acolo; lumina galbuie pâlpâie spre larg. Păsări strengăresc prin zarzări, alături! Mă electrizează hlizirea senină a unui cer ca din pânză de safir. Iarăși viața se țese așa, ca-n fitece zi, cu puteri sfidătoare. Înalt fruntea spre cerul lănced. Eu și el, mituri veritabile surădem arlechinic. Traiesc înviind din rușinoasă tristețe, din deznădejde uneori iremediabilă, după zone de naivitate, ca o descalfăcită pasăre Phoenix” (p. 54). E toată degringolada tânărului nevrotic aici: nervii de primăvară, invidia pe libertatea altora, cerul sfidător, repetiția monotonă a zilelor, complexul lipsei de vitalitate prin comparație cu puterea dezlănțuită a naturii, „cerul lănced”, opoziția față de înaltul inaccesibil, hlizindu-se la omul de sub el, comportamentul deviat în saltimbanc, tristețea coplesitoare, speranța regenerării prin puritate, eșuarea într-o imposibilă renaștere. Bacovia girează, fără îndoială, tabloul naturii și al nevrozei. Chiriașul grăbit ar vrea să o ia „razna prin țară, cu un elan nou de vagabond” (p. 56), dar nu e capabil de un asemenea act de voință. Declarațiile personajului ne pot înșela. Se închide în cameră și trage storurile, în timp ce imaginează evadări și rătăcirii aiurea. E un bolnăvicios și un melancolic care elogiază sănătatea și bucuria. E un singuratic căutând zadarnic prietenia și realizarea socială. E un nocturn și un somnambul care o dată poate scuipa spre soare, iar altă dată îl divinizează. Inapt pentru dragoste, înaltă totuși un imn iubirii. Numai schizofrenia îl poate parțial explica.

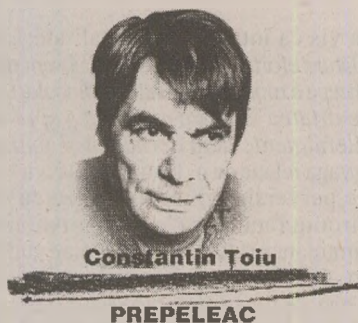
Psihologismul său desfășurat în autoanaliză deviază

în vis ca într-o a doua realitate: „Înclinării spre vis se alătură efortul cotidian de a fi absent din iazma promiscuității. Începe a mijii a doua realitate, dincolo, mie doar consubstanțială: realitatea știută n-are acces spre aceea în care trăiesc literalmente dematerializat și fantasm” (p. 69). Când are o vagă relație cu o doamnă, observă că aceasta îl suspectează de perversiune; reacționează cu o bravura jucată și o „ironie fantastică” (p. 68). Are momente când pierde simțul lucrurilor, iar viața îi pare „un joc, un rit al fanteziei” (p. 68). Refugiul în imaginație e un reflex permanent. Ceea ce nu-l împiedică să trăiască absurdul existenței. O verișoară îl întreabă mult prea în directă legatură cu Kafka, bineînțeles nenumit: „Traiești tu viața noastră? mă întreabă într-o zi nu fără ironie —, or ai intuiția unei subreale, ca o insectă!” Răspunsul trebuie conectat la alienarea kalfiană: „— Sunt subreal, am răspuns amuzat. Lucrurile reprezintă un paravan sub care mă îndepărtez treptat. Efortul de orice clipă, mi-e de a rămâne subreal!” (p. 80). Nu e greu să deslușim aici o declarație programatică a prozatorului, aflat în căutarea unei infrarealități, în aceeași măsură în care H. Bonciu se afla în cautarea unei suprarealități. Amândoi înlocuiau un realism tradițional, refuzat categoric, cu un psihologism halucinatoriu, a cărui unică lege e fantezia dictatorială. Lumea, disprețuită, deformată, ironizată, se află la dispoziția bunului plac al nevrozei: „Vreau să arăt că totul depinde de nervi, ca deci mi-e îngăduit să-mi bat joc de orice. Nu gândesc nimic serios” (p. 172). Și totuși alteori gândește serios, are „o dorință năprasnică de a fi sincer, cât mai sincer”. Rezultatul e divorțul cu lumea, eliberarea de filistinismul multimei, după constatarea că în conștiință „se zbat dorințe, idei, nepuțințe” (p. 169). Stările extreme se succed alternativ. O dată e dezolat: „tristețea mă roade furioasă, că-mi vine să crâp” (p. 169). Altă dată se află la polul opus: „Un tânăr la vârsta mea are altceva de gândit. He, splendida viață! O dragoste nedeșlăuită mă consumă pentru ceva care e miezul ei”, concluzia fiind neliniștitoare ca ieșire din aceste oscilații epuizante: „frumusețe, minuni pe zi ce trece pier, spaima începe din nou să mă roada în acest oraș, mai crâncenă; nu cumva voi înnebuni?” (p. 176). Individul își pierde contururile clare, identitatea este pulverizată. Starea de dezagregare interioară se rezolvă în bacovianism sau în bufonerie (p. 171-172). Discontinuitățile interioare vorbesc despre „un suflet mort” (p. 186), „deprimat, năucit” (p. 179) sau, ca o ultimă degradare: „o, sunt așa caraghios; mi-e sufletul spart; curg toate stelele” (p. 188-189). Deprimarea are simultan o dimensiune poetică și una metafizică. Personajul dezmembrat și descompus interior are conștiința propriei bizării și a singurătății iremediabile (p. 198-200). O consolare ar fi că toată această invenție, întreg jurnalul lui Calin Adam și desfășurarea experiențelor sale dezolante ar fi putut decurge dintr-o „năzdrăvană imaginație”: „Se pare că am fost victimă visului. (...) Amestecul neprevăzut de real și vis mă umple de o bucurie niciodată gustată. Mă uimește. Îmi produce așa înaltă viziune despre sufletul omului! Se poate concretiza aura unei halucinații, atât de omenesc” (p. 195).

Jurnalul lui Calin Adam e produsul unui psihologism halucinatoriu, rezultatul derutant al autoanalizei unui schizofrenic. Personajul e „un ins dificil, într-o generație dificilă” (p. 153), după cum se califică el însuși. Nu e o mare revelație. Prin comparație cu Camil Petrescu sau Anton Holban, Constantin Fântâneru, precursor meritoriu al autenticismului, mi se pare un prozator mediocre, cu o insuficientă stăpânire a limbajului psihologic. Ca el sunt mulți. Ury Benador, H. Bonciu, Ticu Archip, Ion Biberi, Petru Manoliu, Dan Petrașcu se zbat în aceeași zonă a indeciziei stilistice și a carentei de substanță și originalitate. Reeditat anterior încă de două ori (în 1981 de Ștefan Borbely și în 1999 de Aurel Sasu), comentat generos în sintezele sau eseurile de istorie literară, nu aș zice despre Constantin Fântâneru, așa cum afirma insistent Simona Popescu în prefața celei de-a treia reeditări a romanului *Interior*, că este „un mare necunoscut”. Nu mi se pare nici mare, nici necunoscut. Aș contrapune sintagmei promovate de Simona Popescu, una la fel de banală, dar mai rezonabilă: Constantin Fântâneru este un marginal interesant. Nu mai mult decât atât. Canonul e departe. Ceea ce nu înseamnă că scriitorul nu merită toate restituiri, interpretările și controversale. ■

actualitatea

Expediție în interior

1 ianuarie 1968. Știu că mă repet, dar trebuie, pentru istoria literară... La miezul nopții, puțin după 12, intrând în anul cel nou, mă pomenesc cu un telefon de la Radu Tudoran. Și nici măcar nu eram prieteni... Ne știam din scris, — eu admirându-i proza, bărbată, în minte că îl tachinam mereu pe chestia basarabencei, Ludmila, parcă, din *Un port la răsărit*. Când cei doi amanți, locotenentul și ea, stau în pat, dimineața, după o noapte năpraznică de amor, și când fata, somnoroasă încă și ciufulită, mormăie, printre căscături, replica celebră: „Dar noi doi nici n-am făcut cânăștință...” De zeci și zeci de ori repetată de mine...

Tudoran râde, timid; ca și cum nu el ar fi autorul; și lasă capul în jos, vinovat... Că a făcut revelionul singur; că s-a gândit la mine, nu știa nici el cum și de ce; și că de aia mi-a și telefonat; că, de fapt, era primul telefon pe care îl dădea în anul acela; că el, prima zi din an, și-o petrece totdeauna singur, lucrând...

Îl invidiam pentru disciplina lui, în scris. Mai cu seamă acum că mă anunțase telefonic că se și apucase de un nou roman...

Leneșul din mine se înviorase subit.

Am ieșit în balcon și am tras adânc în piept aerul primei nopți.

1968 mirosea bine. De câteva luni, mă gândeam la *Anabasis*. Opera, aventura greului filosof, general, strateg și istoric, *Xenofon*, prieten cu Socrate. Cartea lui, scrisă în Secolul de Aur, al patrulea, dinainte de Cristos. Despre marșul, despre retragerea ordonată a celor zece mii de greci, din Asia mică, plus bătălia dintre autohtoni, Cyrus contra Artaxerxes. Faimoasa expediție în interior.

Ar fi fost un bun început pentru o carte... Bineînțeles, eu, nefiind un epic (cum era Tudoran), aș fi optat pentru o expediție, orișicât, subiectivă.

Stimulat de telefonul primit din partea unui asemenea prozator, m-am pus imediat pe treabă. Numai că, se știe, imitația nu are valoare. A fost primul meu asalt epic, deși oarecum lipsit de forță.

O poveste pe care n-am terminat-o niciodată. Din care n-a ieșit nimic.

Iat-o, — ideea, totuși. (Eram, va să zică, un fel de grec, și eu, modern, în maniera lui, strecurat printre *anabasiștii* epocii).

„Înainte de a cobori, am mai aruncat îndărăt o privire. Ca să văd ce vedeam eu pentru ultima oară. Am văzut munții niși, bătuți de soarele dimineții, cu spinările lor crenelate de milioane și milioane de ani. Și, mai mult, cu mirare, decât cu melancolie, — care este mai curând a după-amiezilor, — mi-am amintit de Octav, subțire, palid, slăbit, de la 80 la 53 de kile, ceea ce o făcuse pe Valeria, fost lui iubită, femeie deșteaptă, cinică, — cinismul frumozilor — să spună, în glumă, — măi Octave, tu ai devenit băiat, întineresti, ce naiba, — la cincizeci și ceva poți să ieși viața din nou, nu?”

Așa spusese Valeria. Care, și când era studentă, vorbea și se purta la fel. Care vorbea acum din Dacia ei de culoarea berii blonde, cu portiera larg deschisă, privindu-se în oglinda retrovizoare, în timp ce își mușca buzele, pe care le avea bine desenate, cum fac femeile, oricât de inteligente, când se văd în câte o oglindă, și își aranjează părul, deși nu-i nevoie. Și Valeria se uitase la mine, cu complicitatea celor vii, care au de a face cu îns pe ducă. Cu mirare, deci, întrucât doar cu vreo unspe ore în urmă, cu Octav făcusem bancuri, prefăcându-mă. Ca într-o veșnică întoarcere, expediție în interior...

Pe catafalc, el zâmbea, puțin încurcat. Cum face fizionomia pielii umane, încă intactă, încă vie, parcă, cu ale ei. Iar cei ce mor de inimă, se știe, întineresc subit.

Munții, așadar, străluceau cu spinările lor ninse, cu nepăsarea lor gigantică.

A, și ce-i mai spusese eu atunci, Valeriei?... Îi spusese că, dar ce mai contează!... Și așa mai departe.

Fusese de Anul Nou, al lui '68... De întrecut, oricum, nu-i bine să te întreci decât pe tine însuși.” ■

(După *Răvase din Kamceatka*, Ed. Alfa, 2000)

foarte greu să prevezi schimbările lingvistice: ipotezele despre evoluția viitoare a limbii sînt adesea infirmate și răsturnate spectaculos de desfășurarea reală a faptelor. Cu un an în urmă, discutam în această

rubrică despre *denominarea monedei naționale* și despre desemnările oficiale și populare pe care le primea noua unitate monetară (“Leu greu”, în *România literară* nr. 13, 2005). Comparam atunci sintagmele *leu nou* și *leu greu* și mă întrebam care din ele va reuși să domine uzul curent, atîta vreme cît va mai fi nevoie să se diferențieze două sisteme diferite de plată. Datele statistice ale momentului păreau să indice o preferință puternică pentru formula *leu greu* — și nici nu mă gîndeam atunci că uzul va evolua în cu totul altă direcție, alegînd o soluție pe care nici nu o întrevedeam. Între timp, între oficialul *lei noi* și jurnalisticul *lei grei*, vorbitorii par să fi ales... *ronii*! Acronimul oficial și internațional (RON = *Romanian New Leu*, înlocuind pe ROL = *Romanian Leu*) a fost adoptat surprinzător de repede în uzul cotidian, primind chiar desinență de plural și apărînd deja în scris și cu litere minuscule. Acum, după ce forma s-a răspîdit destul de mult, putem găsi și explicații ale succesului său: favorizat de frecvența cu care acronimul a circulat în scris în spațiul public (în anunțuri, pe etichetele produselor etc.) și mai ales de scurtimea și ușurința de pronunțare a formei (*leu greu* sau *leu nou* sînt sintagme mai lungi și mai incomode). Împotriva noii preferințe ar fi stat totuși unele argumente: RON este o formă netransparentă, artificială, care nu părea aptă să substituie un cuvînt vechi, înrădăcinat, ca *leu*. Posibilele obstacole nu par totuși să fi contat. *Roni* e deja o formă populară, pe care a început să o folosească și limbajul jurnalistic, în stilul colocvial: “salvamarul nu vrea să fie furat de *ronii* binemeritatei amenzi pe care o va aplica necruțător contravenientului” (*România liberă*, 16.05.2006). Uneori, în același text putem întîlni atît acronimul oficial — scris cu majuscule și invariabil —, cît și forma populară, cu minuscule și terminație de plural: “o pomană din partea statului în valoare de 11 până la 50 RON. Chiar și așa, cu toți «*ronii*» aruncați în coada câtorva venituri, pensia medie din România nu depășește valoarea de 80 de euro” (*Gardianul*, 3.05.2006). Pe forumurile din Internet forma e și mai frecventă, apărînd în cele mai spontane construcții familiare: “de *ronii* aia 100 ești de acord să bem o ladă de bere mai înspre vară...” (*forum.targuiju.net*); “nu că aș fi zgârcit pt *ronii* ăștia, dar cam sus prețul” (*macuser.ro*). În multe cazuri, folosirea cuvîntului este una marcată, glumeată, lucru indicat de alte semnale ironice și parodice, de exagerarea conștientă a formelor populare: “de cînd cu *ronii*, s-au descentrat toate calculili” (*daciaclub.ro*); “să-mi dea primimistru’ *ronii* ăia de mi-i promise” (*forum Libertatea*). Între variațiile ortografice întîlnite putem aminti și grafia hibridă care păstrează majuscula acronimului, dar îi adaugă desinență și articolul cu minuscule: “Cu *RONii* pe care i-am dat eu rezolvăm noi cumva” (*daewooclub.ro/forum*).

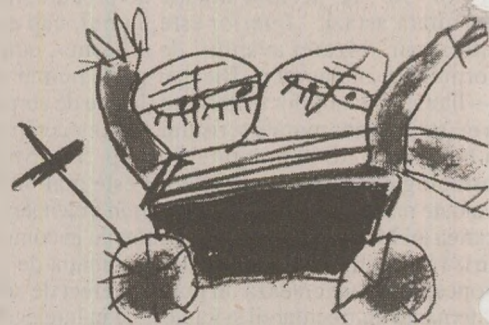
Jocul conștient cu cuvintele produce și substituiri în expresii și locuțiuni: avem astfel surpriza de a da peste actualizarea expresiei *de doi bani*: “țara asta de 2 *RONi*” (*antena3.ro forum*); “și bârfa nu era nici măcar *de doi roni*” (*rss.groups.yahoo.com*). Ca orice noutate lingvistică la modă, *roni*

intră în asocieri glumețe (“*ronii* — neuronii” *agonia.ro*), în serii (pseudo)sinonimice în care se manifestă din plin variația stilistică — “cashul, mălaiul, bețele, dolareii și euroii și *ronii* noștri” (*cinemagia.ro/forum*) și produce chiar derivate glumețe, în primul rînd diminutive: “cum adică? doar pentru 5 *ronișori* se prostituează unii?” (*vwforum.ro*); “să-i pună piedică în buget de alți *ronuleți*” (*gnv.myforum.ro*).

Dovada supremă a normalității formei (dobîndită într-un timp atît de scurt, prin reacția spontană a vorbitorilor) e ca o gasim

Roni

deja în formularea unor probleme de aritmetică — “Din cei 650 RONI s-au cumpărat o mașinuță de 286 RONI și o păpușă de 155 RONI. Câți RONI mai rămân?” (*didactic.ro*) — precum și în dezbaterile parlamentare: „proiectul propune majorarea ajutorului bănesc, de la 1000 de RONI la 1500 de RONI, pentru achiziționarea, instalarea și punerea în funcțiune a unei centrale termice; majorarea ajutorului bănesc, de la 200 de RONI la 300 de RONI” (Senatul României, ședința din 2.03.2006). Calculele economice și politice ne spun că *roni* e o formă efemeră, pe care o vor elimina viitoarele evoluții financiare (scoaterea din uz a vechii monede, trecerea la *euro*); cu atît mai mult merită să o consemnăm, pentru glosele și edițiile critice ale generațiilor viitoare, cărora le-ar putea apărea ca un cuvînt misterios. ■

Erată

În nr. 25, explicația corectă a fotografiei de la pag. 4 este: „Emil Hurezeanu, Virgil Mihailu, Mircea Dinescu – 1990”

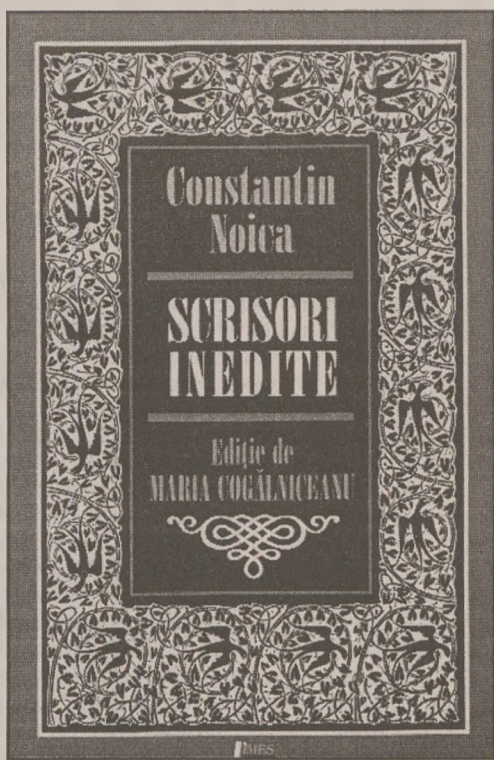

cronica ideilor

Trăim într-o lume în care scrisorile sînt pe cale de dispariție. Și odată cu stingerea genului epistolar pierdem setul de obișnuințe pe care ni l-am creat în vederea unei deprinderi pe care adineauri nimeni nu ezita să o treacă în rîndul literaturii propriu-zise. Iar aici nu e vorba doar de o ambianță psihologică a cărei agitație ne fură răbdarea de a mai scrie scrisori, ci de amănuntul drastic că nu mai simțim nevoia să o facem. Schimbarea aceasta e radicală și ireversibilă, în ciuda stăruinței cu care ne repetăm că e-mailul a păstrat intactă esența schimbului epistolar dintre oameni. În realitate, nu l-a păstrat deloc, ci a dat naștere unei noi forme de comunicare, dar una care nu mai este epistolară. Vremea scrisorilor a murit, a sosit timpul mesajelor electronice sau telefonice.

Toate variabilele psihologice de care depindea odată corespondența dintre oameni — așteptarea nerăbdătoare a unei scrisori, neliniștea pe care ți-o dădea incertitudinea dacă scrisoarea ajunsese sau nu la destinație, marca personală a scrisului de mînă și semnele caligrafice prin care adulmecai ființa vie a celui care ți scriesese, apoi reculegerea cu care ți însoțeau hotărîrea de a întocmi o scrisoare și încercarea de a anticipa efectul pe care rîndurile ei aveau s-o aibă — toate aceste variabile s-au dus pe apa Sîmbetei. Eficiența comunicării din zilele noastre, scutindu-ne de suspansul unor trăiri fără de care însuși actul epistolar își pierde însemnătatea, a trecut la naftalină corespondența propriu-zisă. Poșta electronică a coborît în bemă genul epistolar, iar mesajele receptate instantaneu, mustind de scorțoșenie protocolară sau debordînd de dezinhibiție confesivă, au degradat pînă la degenerare ideea de corespondență literară. Cu semnele și semnalele electronice am trecut în alt gen de misive omenești, cele în care gustul literelor e scos la mezin, iar elementul estetic e supus prohibiției.

De lucrurile acestea nu-ți dai seama decît atunci cînd, avînd posibilitatea comparării, sesizezi contrastul izbitor dintre cum anume se scriau acum cîteva decenii epistolele și cum anume am ajuns să le scriem noi astăzi. Deosebirea e ca cea dintre un balet în care dansatorii se supun celor mai draconice reguli ale disciplinei și bișiala spontană a unor ființe care, lipsite de o tehnică a mișcării în spațiu, suplinesc golul printr-o improvizație lamentabilă. Iată de pildă două cărți de autentic balet epistolar avîndu-l ca protagonist pe Noica.

Sub semnul depărtării. Corespondența Constantin Noica-Sanda Stolojan, Prefață de Matei Cazacu, Editura Humanitas, București, 2006, 186 pag.

Sorin Lavric

Arta epistolară

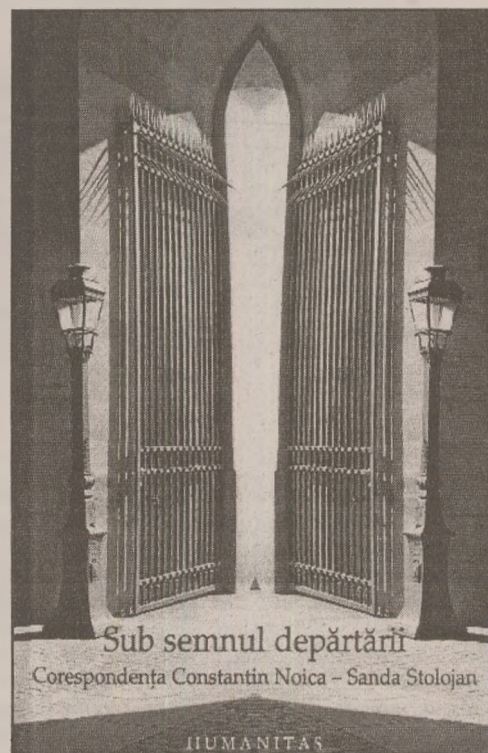
Volumul conține scrisorile pe care Noica le-a schimbat cu Sanda Stolojan de-a lungul a 20 de ani de zile, începînd cu sfîrșitul anilor '60 și continuînd pînă în 1986, anul premergător morții filozofului. Sanda Stolojan l-a cunoscut pe Noica în perioada domiciliului forțat de la Cîmpulung-Muscel, unde l-a vizitat în cursul unei ierni năpraznice: „Casa în care locuia era înghețată. Îmi amintesc de camera rece în care am dormit o noapte și de mirosul de lînă al cergilor cu care mă acoperisem, precum și de plimbările de-a lungul unui rîu. Dinu traia, după cum se știe, din lecții de matematică și de franceză. Viața pe care o ducea corespundea cu modelul frugal și simplu care n-a variat pînă la sfîrșitul vieții. Îl revăd cu bereta pe cap, scriind *Despărțirea de Goethe*.”

În aceeași perioadă Noica avea s-o viziteze pe Sanda Stolojan la București, în cursul celor cîtorva călătorii clandestine pe care filozoful le făcuse atunci în Capitală. „În vremea aceea Dinu a început să vină pe ascuns la noi, în București, în Bulevardul 1 Mai, unde fuseserăm evacuați. Venea cu pagini din *Povestiri din Hegel* scrise mărunt, pe bucățele de hîrtie, din care îmi citea cîte ceva. Descoperisem plăcerea de a-l asculta, deși am impresia că nu eram prea receptivă în privința lui Hegel. Eram captivată de felul în care Dinu îmi vorbea despre filozofie. Pasiunea lui pentru ideile pe care le expunea îmi stîrnea un interes nou, plăcerea conversației lui mă stimula și a rămas o constantă a raportului meu cu el.” Sanda Stolojan a părăsit țara în 1962 și de atunci corespondența lor s-a legat aproape an de an, întărită fiind de scurtele reîntîlniri de care au avut parte cu ocazia venirii în țară a Sandei Stolojan (1971) sau cu prilejul călătoriilor în străinătate ale lui Noica (1972, 1978 și 1985).

Pentru exegeții operei lui Noica sau pentru cercetătorii preocupați de viața filozofului, corespondența cu Sanda Stolojan are însemnătatea unui document de epocă. Cu alte cuvinte, valoarea estetică a epistolelor este dublată de o informație biografică de primă mînă. Aici aflăm de încercările succesive ale lui Noica de a-și găsi un loc potrivit pentru școala la care visa (a încercat la Mogoșoaia, Snagov, Cîsnădioara, Sibiel și Viștișoara, pentru ca în final să se hotărască asupra Păltinișului), cum tot din paginile corespondenței aflăm de tracasările la care era supus de autorități atunci cînd primea de la prieteni invitația de a face o călătorie în Occident. Pînă acum, cartea de față este cea mai consistentă culegere de epistole purtînd semnătura lui Noica.

De astă dată nu avem de-a face cu un schimb epistolar ținut numai de două persoane, ci de o antologie cuprinzînd toate scrisorile lui Noica sau către Noica pe care profesoara braileană Maria Cogălniceanu le-a păstrat în arhiva domniei sale. Dintre semnatarii scrisorilor pe care le putem citi în volum se numără: Ionel Jianu, George Uscătescu, Ștefan Augustin Doinaș, Nicolae Manolescu, Marian Papahagi, Adrian Marino, Edmond Nicolau, Mircea Handoca, mitropolitul Nicolae al Banatului, Nestor Vornicescu, mitropolitul Olteniei, sau Antonie Plamadeală, mitropolitul Ardealului. În plus, fotografiile de la sfîrșitul volumului și reproducerea în facsimil a scrisorilor dau cărții aceeași valoare documentară de care vorbeam în cazul corespondenței cu Sanda Stolojan.

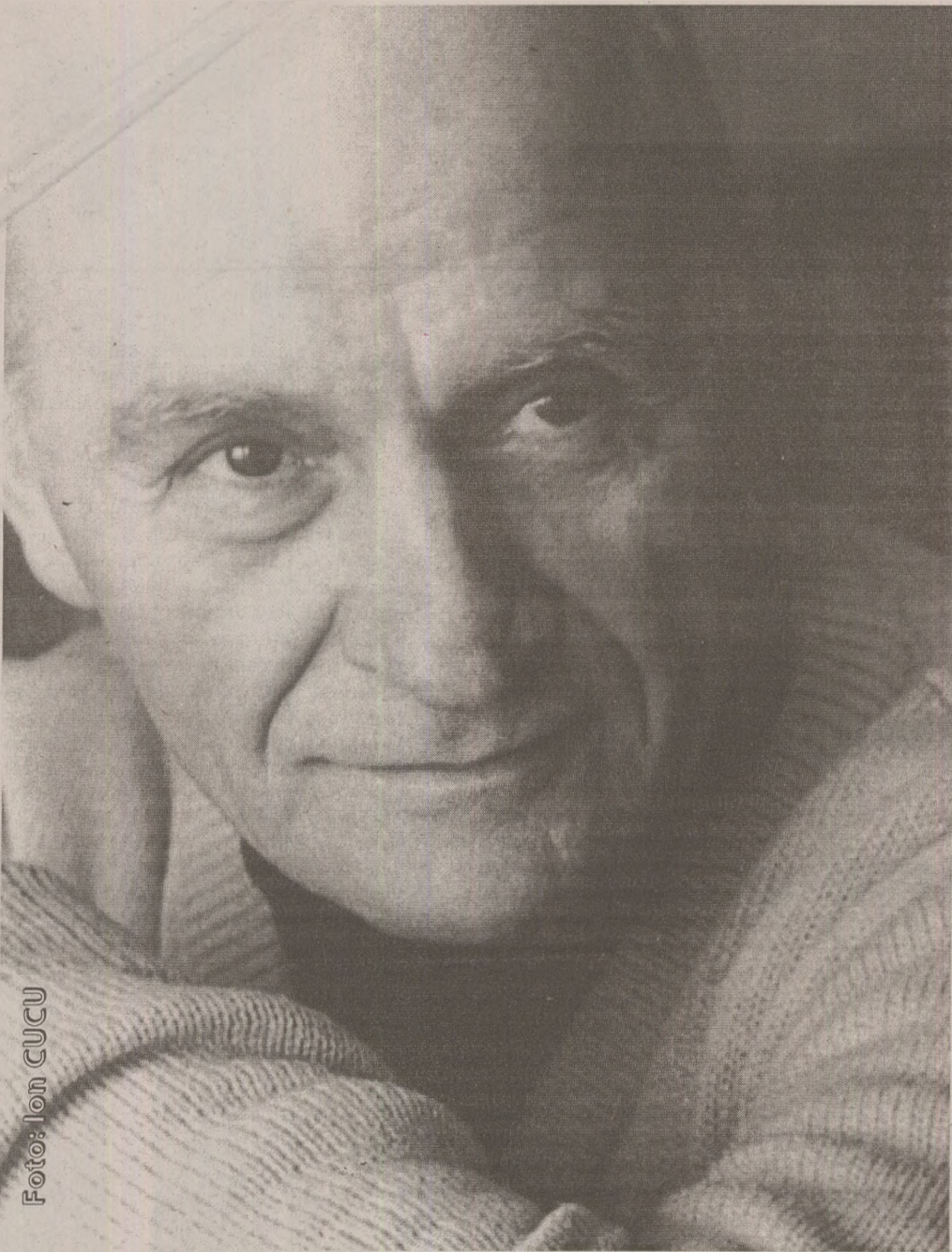
Maria Cogălniceanu a avut inițiativă laudabilă de a da tiparului aceste epistole și de a le însoți de comentarii sau note de subsol lămuritoare: „L-am cunoscut și am peripatetizat împreună. [...] Am devenit — cum spunea

Constantin Noica, *Scrisori inedite*, ediție îngrijită de Maria Cogălniceanu, Editura Limes, Cluj-Napoca, 2005, 100 pag.

într-o zi — «secretara» sa. De fapt voia să-mi dea sentimentul că sînt utilă. Astfel a acceptat să-mi dau o mînă de ajutor. Citea scrisorile primite și-mi dicta răspunsul. Apoi rescria textele, în frumoasa și inconfundabilă sa grafie, pentru a darui celor ce-i așteptau epistolele bucuria infinită de a i le citi. În ipostaza de «secretară» am fost în trei anotimpuri: 24 iulie—10 august 1986, 12—19 octombrie 1986 și 13—17 aprilie 1987. Atunci am putut salva de la ardere cîteva mesaje venite din partea unor personalități cunoscute ori de la necunoscuți mie, ascunși fie de inițialele numelor, fie în sintagme de anonimat. Pentru cei apropiați gînditorului, este cunoscut gestul de-a azvîrli în foc, după lectură, anumite scrisori. Presimțindu-și sfîrșitul și amintindu-și de perioada închisorii, spunea ca o justificare: «Trebuie să fac curat în celulă.» Desigur, nu trebuie să se înțeleagă că a dat foc tuturor scrisorilor. Pe cele mai prețioase le purta cu sine ori le așeza într-un dulap ca sa fie mai bine ascunse de privirile indiscrete. Suferea mult cînd «dispăreau» unele scrisori venite din străinătate. Le căuta peste tot, cu înfrigurare și revolta, dar zadarnic. De altfel, într-o odaie neîncuiată putea intra oricine, cînd filozoful își făcea plimbarea zilnică în jurul «mamelonului» din Păltiniș.”

Așadar, două volume epistolare destinate celor care au în orizontul de preocupări opera sau viața lui Constantin Noica. ■

i n t e r v i u

Octavian Paler

„Criza valorilor
numai la Po

Oferim cititorilor în paginile de față un fel de... Daniel Cristea-Enache o alcătuiește cunoscutului prozator, eseist și membru al Academiei Române Octavian Paler a intrat destul de târziu în literatură (*cuvintelor*, 1970). Au urmat mai mult

și a memoriilor cu eseistica axată pe teme morale (*1975*), *Apărarea lui Galilei* (1978), *Scrisori*. Romanele *Viața pe un peron* (1981) și *Un om simbolică*, trimițând străveziu către forme Semnificațiile critice nu le-au fost trecute cu *norocos* unui simulacru de proces public, în

Cărțile de după 1990 ale lui Octavian Paler sunt: *Autoportret într-o oglindă spartă* (2004) prelucrit de viziune care-i definește scriitorului personalitatea contrariată și deseori revoltat de ceea ce neconcesiv al tuturor guvernărilor post-decembriale la frumoasa aniversare.

— Vă fascinează figura lui Don Quijote, eroul atât de puțin „eroic”, în optica unei firi luptătoare, personajul care a ajuns, într-un fel, să-și detroneze autorul, printr-o faimă la care puține alte creații de hârtie au putut să ajungă. „Donquijotesco”, ca și „hamletian” ori „bovarism”, s-a transformat într-un substantiv comun, demarcând o arie tipologică și o atitudine fundamentală a omului. De ce credeți că este atât de magnetică personalitatea lui Don Quijote? De ce publicul cititor, atât de atras, de obicei, de eroii puternici, viguroși, învingători, îl urmărește cu răsuflarea tăiată pe cavalerul morilor de vânt? Este posibilă identificarea noastră cu personajul lui Cervantes? Îl percepem, dimpotrivă, ca pe un străin, un exponent al excentricității ficționale tip Kafka, sau îl reamplasăm în spectrul experiențelor umane specifice, ca pe eroii shakespeareieni?

Există la un moment dat, în curgerea epică a capodoperei lui Cervantes, un moment de ruptură. Don Quijote se trezește din iluzie și vorbește, cu amărăciune, despre „rătăcirile” sale. Cum interpretați acest punct de cotitură: ca pe o dezmeticire din iluzie sau ca pe o trădare a acesteia? Este mai important visul în care credem nesmintit sau realitatea care îl presează până la destrămare? Care vi se pare a fi adevăratul, profundul Don Quijote: cel ce urmărește o iluzie (cu deplină puritate morală și seninătate imaginativă) sau cel ce o conștientizează? Spuneți, la un moment dat, că el este „un om profund serios, hotărât să creadă în iluziile lui mai mult decât în realitate”. Dacă este așa, vă recunoașteți în figura și comportamentul cavalerului de la Mancha?

— Oho, câte probleme! Și ce probleme! Să le iau pe rând.

Sunteți, oare, chiar convinși că personalitatea lui Don Quijote este „magnetică” pentru lumea de azi? Sunteți sigur că „publicul” (și nu mă refer doar la cel românesc), urmărește cu răsuflarea tăiată pe cavalerul morilor de vânt”? Eu nu cred. Ba, chiar înclin să presupun că nouăzeci și nouă din o sută de persoane care pomenesc cu relativ aplomb de Don Quijote n-au citit cartea. Doar au auzit de ea. Au aflat din vreun film, nici acela văzut până la capăt, de isprăvile lui Don Quijote ori le-a trecut pe la ureche că e vorba de „o capodoperă”. Numai că, evident, nimeni nu e dispus (de ce ar fi prost?) să admită că nu-l interesează „chestia” cu morile de vânt ori că nu are nici o părere despre „bătrânul ăla caraghios care a luat-o razna”. Vă garantez

că și Gigi Becali ar avea ceva de zis despre Don Quijote dacă ar fi întrebat.

Știți și dumneavoastră, la fel de bine ca mine, ce autoritate drastică are celebritatea. Impune gusturi. Intimidează dubiile și dă sentințe care devin, ulterior, „mituri”. Cine și-ar îngădui, azi, să treacă neglijent prin fața „Giocondei” la Luvru? Eu am stat, cândva, la pândă pe Acropole. Vroiam să văd dacă se găsește vreun turist care să spună cu voce tare că nu-i place Parthenonul, că-l dezamăgește. Ei bine, m-am lămurit că toți cei care treceau de Propilee erau „pregătiți” să se arate impresionați. Am vorbit în una din cărțile mele, nu mai știu în care, despre „dictatura celebrității”. Am și văzut-o la lucru. În Capela Medici din Florența, unde se află cele patru celebre sculpturi ale lui Michelangelo reprezentând *Crepusculul*, *Ziua*, *Aurora* și *Noaptea*, m-am ținut după un grup masiv de americani cărora ghidul le dădea explicații. Vă rog să mă credeți, ofereau un spectacol care merita văzut. Când ghidul le-a lămurit turiștilor americani că *Il Penseroso* e numit așa deoarece „personajul stă pe gânduri”, toți au înțeles subit „sensul” operei și au dat, aprobator, din cap.

Dar nici măcar „dictatura celebrității” nu poate bloca stupiditatea și confuziile în care se complăce lumea de azi. Vă mărturisesc că mă aștept la orice după ce am urmărit ineptia televizată, importată la noi de TVR, sub denumirea, locală, de „Mari români”. Acum, nu mai susțin că România e o țară „atipică”. De ce ne-am considera așa? În Anglia, „publicul larg” a decis că „marii englezi din toate timpurile” sunt, în primul rând, prințesa Diana și fotbalistul Beckham. Bietul Shakespeare a ocupat (cu greu, probabil) unul din ultimele locuri în top. În Olanda „marele olandez” Cruijf (o vedetă din fotbal) i-a surclasat, pur și simplu, pe Rembrandt și pe Van Gogh. Topul „marilor spanioli” nu-l cunosc, dar mă îndoiesc că Cervantes a avut o soartă mai bună decât Shakespeare, în Anglia, și decât Rembrandt în Olanda. Criza valorilor nu bănuie doar la porțile Orientului, unde există, cel puțin, scuza că totul e luat *à la légère*. Ea e, azi, „globalizată”. Doar că la noi criza ia forme grotestice. Să recunoaștem că între prințesa Diana și Gigi Becali sunt unele diferențe.

Fiindcă vorbim de iluzii, eu, unul, nu mai am iluzii în privința locului pe care îl are (il mai are!) idealismul în lumea de azi. De altfel, nici morile de vânt nu mai există decât ca relicve exotice arătate turiștilor. Pe vremea lui Cervantes, cavalerii interesau, măcar, ca personaje ridicole, care îi amuzau

pe privitori. Azi, „timpul înseamnă bani” și sunt alți. De ce l-ar urmări „cu răsuflarea tăiată” conter noștri pe Don Quijote? Zice el ceva, picant, despre Vorbește despre o Dulcinee cu care nu s-a culcat nicăieri. Nici nu s-a apropiat de ea, măcar. E un „fraier”, ar zice „de gașcă”. Sau spune ceva despre gloria de a avea și bani? Rivalizează Don Quijote, prin aventurile lui, *lui Da Vinci*? Vă asigur că „gloria de tip Don Quijote” satisface nici „vedetele” care se fandosec prin tele noastre.

Încât vă înșelați, cred eu, dacă vă închipuiți că „cavalierească” mai e un subiect interesant într-o ahtiată de pomografie. Lumea vrea să audă bârfe de secrete de alcov, nu tiradele unui bătrân nu prea zădărnice care umblă după năluci. Ca să folosesc o expresie în modă, Don Quijote nu face „rating”. E doar celebru. lui Cervantes e „citit”, nu „citat”.

Mă întrebați dacă mă recunosc în „figura și compoziția cavalerului de la Mancha”.

Primul impuls ar fi să zic „da”. Și aș adăuga un argument. Ca să ies din tonul plângăreț al ultimelor cărți, ca să nu mai glosez pe tema bătrâneții și a bolii, m-am apucat să lucrez la o carte (e vorba de *mitologie*) unde mă bazez pe o înclinație a mea către masochism, poate) de a mă autodiscredita, la limită „joc” și acele „adevăruri” care sunt prea grave pentru a fi spuse pe un ton serios: țin (v-am mai zis, am înțeles) „conferințe” moliilor care-și fac numerele de balet pe mea de câte ori se plictisesc să stea ascunse. Surcu morile de vânt, nu? Chiar dacă mie îmi lipsește un

Dar am promis să fiu cât pot de sincer în răspunsurile mele. Așa că nu mă voi grăbi cu un răspuns pe

Să încep cu o amintire. Eram student și locuiam în Tufelor, care nu figura pe atunci în perimetrul Bucureștiului Oficial, Bucureștiul se termina la faimoasa barieră „din periferia cartierului Ferentari. Locuiam în Veta”, proprietara unei mici căsuțe de chirpici, care-și singura cameră disponibilă; ea și bătrânul Moșu (adică) mulțumindu-se cu antreul. Eram trei ocupanți în odaie, mare cam de șapte-opt metri pătrați. Un cămin bisericească, pe care-l poreclisem Truman, după numele președintelui Americii din acea vreme, un funcționar de la Regia 1 din Liviu, și eu. Noaptea ne foloseam de o lampă de gaz

il e r . l .

er:

nu bântuie Orientului”

tea de convorbiri cu Octavian Paler pe care criticul
ocurăm să o putem face în preajma aniversării
iulie, împlinește 80 de ani.

debutând la 44 de ani cu o carte de poeme (*Umbra*
e îmbină original formula impresiilor de călătorie
Drumuri prin memorie (1972), *Mitologii subiective*
Caminante (1980), *Viața ca o coridă* (1987) ș.a.
unt construcții narrative complexe, cu încărcătură
staltitar, dar și deschise meditației existențiale.
re regimul ceaușist care a supus romanul *Un om*
ilor proletcultiste reînviată.

în Est (1991), *Deșertul pentru totdeauna* (2001),
flexive și autobiografice, în spiritul unei continuități
m de activ și în ziaristică, în debaterile publice,
ău, Octavian Paler s-a manifestat ca un critic
ă se afle în continuare la post și îl felicităm călduros

R. L.

la Tufelor nu intrase, încă, în secolul XX! La lumina
și lămpi am citit prima oară capodopera lui Cervantes,
d grijă să nu-i supere lumina pe Truman și pe Liviu, mai
că nu țineam să le dau explicații de ce nu mă culcam și
Nu ne lega nimic serios, de fapt. Viața ne adunase,
plător și provizoriu, în calitate de chiriași ai coanei Veta.
văluindu-le ce citeam și cu ce gânduri am ars gazul în
vă trei nopți, până târziu, riscam să stric relațiile obișnuite
e noi, bazate pe alte temeuri. Truman ne cerea, mie și
Liviu, să-l acoperim cu „milioanele” (erau ani de inflație)
ute atunci când colinda cartierul cu preotul bisericii unde
ântăret. În schimb, lăsa descuiat, când pleca, geamantanul
și ținea prescurile.

De m-a atras, la Don Quijote, la prima lectură? Întrucât
ă respect pariul sincerității, nu vă voi spune nimic despre
tualele, „emoții estetice”. Ceea ce știu cu certitudine este
va. Treceam atunci printr-o criză: încercam să-mi înving
plexele, timiditatea și inhibițiile de introvertit, făcând pe
avul. Căutam să ascund noaptea din mine (bănuiesc că
ntrovertiții au o noapte interioară, prin care băjbăie și pe
o ascund de alții, deoarece nici ei nu știu ce ascunde
prin bravade puerile. Amintiți-vă că am spart pahare în
la balurile studențești! Și că eram un virtuoz în „arta”
azvărli un cuțit, ca indienii, într-o țintă, aflată la distanță,
gându-l în ceva: un copac sau o scândură!

De fapt, vroiam să par un ins „tare”, ca să ascund
iza mea de ridicol! Nu suportam să par caraghios. Nici
șine nu mă inhiba mai mult. Teama că, într-o împrejurare
alta, mă puteam face de răs, mă bloca, mă paraliza. Pur
nplu, nu eram în stare s-o controlez. Așa că „seriozitatea”
Don Quijote m-a uimit și mi-a pus niște întrebări. Ce
me îl ajuta pe Don Quijote să nu se sinchisească de cei
ădeau de el? Scrânteala? Sau o credință? Și ce credință?
meiată pe ce?

Nu cred că mă gândeam atunci la capacitatea de a pune
iile mai presus de realitate. Nu eram nici foarte matur,
aveam douăzeci și doi de ani, nici nu mă preocupau, din
îmi amintesc, valorile și limitele idealismului. Ce încerc
ă spun e că aventurile lui Don Quijote nu m-au amuzat!
m-au fermecat asalturile eroice ale cavalerului. Nici
eștile lui. M-a impresionat calmul cu care ridicolul era
la sublim. Calmul care nu putea fi nici al unui „nebun”,
al cuiva care „făcea pe nebunul”.

Poate ar fi util să vă reamintesc că vin dintr-o lume în

care iluzile n-au jucat nici un rol. Prea apăsați de grijile
practice, „realiste”, oamenii între care am copilărit n-aveau
timp de „aiureli”. Apărut pe ulițele din Lisa, Don Quijote
ar fi stârnit, cel mult, o anumită neliniște. Poate, doar,
copiii s-ar fi amuzat, ținându-se după el, dar gata s-o ia la
fugă, dacă „arătarea” s-ar fi întors spre ei. Cele două dimensiuni
care dau mister și profunzime spiritului spaniol, și anume
gustul pentru tragic și gustul pentru utopie, erau necunoscute
consătenilor mei. Încât nu eram pregătit, bănuiesc, să-mi pun
probleme care să mă ducă spre concluzia că unica mediocritate
injustificabilă e mediocritatea iluziilor. Aici nu încap
scuze. Am găsit la Quijote, în schimb, o detașare, o indiferență
sau o forță de a ignora ridicolul care mă intriga. Am văzut
în „seriozitatea” lui misterioasă, pe care nimeni n-a explicat-o
(e „eroică”, așa cum susține Unamuno? e a unui „nebun
patentat”, cum susține Ortega y Gasset?) un fel de model.

Dar nu e cam puțin asta pentru „o pasiune”? mă veți
întreba. Da, e cam „puțin”. Numai că nu vă pot da o explicație
mai bună pentru ceea ce a urmat. Foarte curând, pe strada
Tufelor, la numărul 24, în căsuța de chirpici a coanei Veta,
s-a încheat un vis: să ajung în Spania și să refac drumul
lui Don Quijote.

Judecat acum la rece, „visul” de a reconstitui traseul
lui Don Quijote era o aberație. Eu n-aveam bani pentru
a-mi plăti în fiecare zi un loc în tramvaiul 8 care mă
ducea din Ferentari în centru. De regulă, mă suiam în
tramvai doar la orele de maximă aglomerație când puteam
să risc să merg fără bilet. Altminteri, porneam pe jos, în marș
forțat. Făceam cam o oră și ceva până la Universitate. Cum
să-mi plătesc un voiaj în Spania? Gândiți-vă, apoi, că-asta se
întâmpla prin ’48, când granițele se închisera. Admițând
că strângeam bani o iarnă întreagă, mergând în fiecare noapte
în Gara de Est pentru a căra lăzi, aș fi primit oare un pașaport?

O mică paranteză, ca să pun și mai bine în lumină ridicolul
„visului” meu bovaric, care intră, poate, și el în „cauzele”
pasiunii mele pentru Don Quijote. Vă informez că, în afară
de drumul Lisa — București și retur, eu nu făcusem până la
acea dată decât două „călătorii”. Una în timpul liceului, când
șeful Căilor Ferate, d-l Orezanu, al cărui fiu învăța la „Spiru
Haret”, a oferit clasei mele un vagon special pentru a ne duce
să vedem mănăstirile din Moldova. Și alta, în vacanța de vară,
după al doilea an de facultate, când am fost și eu, pentru
trei zile, cu alți colegi de la Litere și Istorie (îmi amintesc
că aveam patul lângă Dinu C. Giurăscu), „brigadier” pe
șantierul Bumbesti-Livezeni (poate ați văzut vreun documentar
cu „Hei-rup, spargem munții în pumni!”). Trei zile doar,
deoarece n-am suportat nici viața de tabără, nici „romantismul”
care ne era insuflat. Cineva m-a sfătuit să înghit creță și să
alerg o jumătate de oră după care să mă prezint la cabinetul
medical și să mă plâng că am probleme cu inima. Și așa am
făcut. Habar n-am dacă doctorul a bănuțit ceva. Fapt e că
mi-a dat scutire medicală și am plecat a doua zi de pe șantier,
fără nici o remușcare.

Așadar, pe vremea când eu studiam hărțile Spaniei pentru
a mă lămurii ce traseu a urmat Don Quijote ca să pună la
picioarele Dulcineii toate morile de vânt întâlnite în drum,
eu aveam o reprezentare aproximativă și a României. Iar în
ce privește Europa, dispuneam de idei și mai vagi; care oscilau
între ce zisese Napoleon când, tânăr general, a pornit să
cucerească Egiptul, că „Europa e un mușuroi de cârțițe”, și
amintirile tatălui meu din primul Război Mondial. Vă e
limpede, deci, că „visul” meu legat de ruta lui Don Quijote
a fost la fel de „serios” ca acela, mai vechi, de a ajunge la
Polul Nord, pe urmele lui Nansen, sau ca acela (tot atât de
„temeinic”) de a găsi prin anticariatele din București
cartea regelui Solomon, *Secretul secretelor*, de care
vorbesc legende, dar n-a văzut-o nimeni.

Ce-i drept, nu mă pot abține să dau glas unei părți mai
puțin modeste din mine. Elanurile mele ridicole nu demonstrează,
oare, că aveam, totuși, unele afinități cu Don Quijote? Aveam
oroare de ridicol în public, dar în intimitate nu ezitam să
mă lansez în reverii caraghioase. Întrucât am meditat, vă
asigur, cu multă aplicare la ideea de a reface drumul lui
Don Quijote! Aproape mă înduioșează gândul că m-am putut
lua în serios. Am avut, doar, grijă să nu mă demasc în fața
nimănui.

Nu știu când am făcut saltul spre ipoteza, în care mi-a
plăcut din ce în ce mai mult să mă instalez, că aș fi
motivată, structural, să văd în Don Quijote mai mult decât
un personaj literar. Au contribuit la asta, am impresia,
și defectul meu de a avea proaste relații cu realitatea, nefiind
dotat pentru o comunicare spontană și activă cu lumea din
jur, și vanitatea de a semăna cuiva, deja, celebru.

Azi, consimt că am cochetat excesiv cu ideea „donquijotismului”. N-am făcut prea multe progrese în privința groazei
de ridicol. Și azi mă crispează teama că mă pot face de răs,

deși bătrânețea mi-a dat o altă perspectivă asupra vanităților.
Nu cred nici că sunt capabil de „mari” gesturi donquijotești.
Adevărul e că toată viața mi-a fost mai ușor să „nu vreau”
decât „să vreau ceva”. N-am vocație de aventurier.

Mi-a devenit, însă, din ce în ce mai limpede diferența
dintre Don Quijote și „donquijotism”. Așa că, azi, pot să spun
liniștit că în postura de emul al lui Don Quijote (cum m-am
socotit) n-am cum să fiu decât un impostor. N-am iluzii
atât de puternice, atât de *sincere*, încât să le pot opune realității.
Nu văd grădini în locul gunoaielor din București sau
castele pe Bulevardul Alexandru Ioan Cuza. Mă regăsesc, în
schimb, ușor în ipostaza de individ care „donquijotizează”.

După părerea mea, „donquijotismul” a existat înainte
de Don Quijote. N-a fost inventat de Cervantes. Doar ca nu
avea un nume și nu era dus la limita superioară. În fapt,
„donquijotismul” se oprește la jumătatea drumului dintre
realitate și iluzii. Nu e capabil de un realism decis și nud, dar
nici nu reușește să dea iluziilor o mai mare importanță
decât realității.

Și mai e ceva. Îmi citați, pe drept cuvânt, afirmația ca vād
în Don Quijote „un om profund serios”. Pe mine nu mă
interesează dacă eroul lui Cervantes era sau nu „un nebun
patentat”, cum zice Ortega y Gasset. Și nu mă interesează
din două pricini. 1). Dacă accept că Don Quijote era „un
nebun patentat”, cavalerul care se bate cu morile de vânt
devine o problemă de psihiatrie. Trebuie s-o lamurească
medicii. Eu, care-i urmăresc isprăvile, mă pot socoti un om
sănătos, cu mintea normală. Deci, pot să mă amuz liniștit.
Personajul nu mă implică în nici un fel. Îl consider bizar,
simpatic, ușor scrântit și atât. În orice caz, nu mă pune pe
gânduri. 2). Dacă nu accept că e „nebun patentat”, lucrurile
se complică. Devine greu de explicat „punctul de cotitură”
la care vă referiți dumneavoastră. Don Quijote „făcea pe
nebunul” și, la un moment dat, a obosit, nu și-a mai putut
juca rolul?

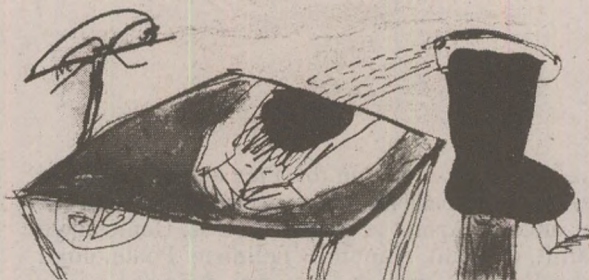
Eu prefer să fiu de partea celor care vād în Don Quijote
un „Christos spaniol”. În felul lui, Don Quijote propune și el
un fel de religie, chiar dacă, în loc de doisprezece apostoli,
e însoțit numai de un scutier, care e convins că stăpânul lui
îl va face guvernator peste o insulă. Religia întemeiată de
Iisus se bazează pe „iubirea aproapelui” (adică tot un fel de
iluzie). Cea propusă de Don Quijote se bazează pe „încrederea
în iluzii” (adică tot un fel de iubire). Acest bătrân care pare
bun de dus la un azil rezolvă, dacă ne gândim bine, cea mai
încălcită problemă a filosofiei: rostul vieții. Noi, care nu
dispunem de harul lui, de a considera iluziile *unica*
realitate, nu putem evita, mai ales spre bătrânețe, teama de
zădărnici și gândul că băjbăim în absurd. Ori, pentru Don
Quijote nu există nici deșertăciune, nici absurd! El are un
scop precis, de la care nu se abate, oricât ar râde ceilalți de
el. De fapt, acest bătrân caraghios ne învață, dacă nu ne
repezim să ne amuzăm de forma în care o face, că esențial
în viață e să ai o convingere. Fie ea și ridicolă pentru alții.
Ori nebazată pe nimic. E o minciună, oare, lumea în care
trăiește Don Quijote? Pentru noi e o minciună. Pentru el, însă,
e un adevăr. Și ce e adevărul? Nu e adevărul și la fel de nesigur,
și la fel de necesar ca Dumnezeu? Vă dați seama ce ar însemna
să fie luată „ca adevăr” ideea lui Nietzsche că „Dumnezeu
a murit”? Duhoarea metafizică răspândită de cadavrul lui
Dumnezeu ar face viața irespirabilă. Pentru mine, Matisse,
care răspunde întrebării „credeți în Dumnezeu?” prin „da,
când pictez”, nu e foarte departe de Don Quijote. La fel,
Gauguin când pleacă la Tropice întorcând spatele Parisului.
Iar atunci când, încercând să se sinucidă cu arsenic, Gauguin
zice „ce aventură nebună, urâtă și tristă e călătoria mea în
Tahiti”, nu procedează, oare, ca Don Quijote când se
„dezmeticește”? Și amintiți-vă că și Christos pe cruce se
întreabă: „Doamne, de ce m-ai părăsit?”

Înșelător, pentru mine, „adevărul, profundul Quijote”
e cel care ne sugerează că important ar fi să ne străduim
până la capăt. Dacă putem. Dacă avem resurse. Dacă
ajungem să credem că nu „măsura” ne poate scoate din
mediocritate, ci harul (cine-l are!) de a dori, de a visa, de a
iubi „fără măsură”. „Nebunește”, adică, dar asta n-are legătura
cu psihiatria.

Eu nu m-aș putea lauda că am făcut ceva „nebunesc”. Mă
aflu, însă, printre purtătorii de „donquijotism” care se strecoara
cum pot în lumea noastră pragmatică, unde unica valoare
certă e banul. O dovedesc și prin seriozitatea cu care „conferențiez”
moliilor, deși am depășit demult vârsta lui Don Quijote;
cea la care bătrânii pot fi ridicoli cu riscuri mai mici.

Daniel CRISTEA-ENACHE

(Fragment din volumul *Convorbiri cu Octavian Paler*,
în pregătire.)

debuturi în critică

Cum pierzi cu atuurile în mână

Unedist & optzecist, Daniel Pișcu a rămas mai mereu în umbra colegilor săi de generație, alegând să se închidă în turnul lui de fildeş de unde nu coboară prea des. Tocmai de aceea apariția în 2006, la editura Vinea, a celui de-al cincilea volum de poezie al său este un eveniment editorial ce merită luat în seamă.

Jucătorul de cărți este un volum de poeme prin excelență descriptive, aproape în exclusivitate desprinse din cotidian. Numai că acest cotidian, pus pe tavă ca un soi de trufanda subiectivă din care poetul, mărinos, se milostivește să ne lase uneori să gustăm este, vai, nespun de anost și de o mediocritate perfectă. Un răs juvenil este elogiât ca o desfătare spirituală de mare preț („De când n-am mai auzit/ un răs natural/ un răs de copil/ dar astăzi, iată, totul s-a limpezit/ și universul spectral/ universul umil/ a lovit pereții camerei mele/ i-hi-hi/ ha-ha-ha“ – *Răs*).

Daniel Pișcu, *Jucătorul de cărți*, Editura Vinea, București, 2006, 148 p.

Insomniile sunt la mare preț și zămislesc panseuri filozofice („E târziu/ dacă m-aș uita la ceas/ m-aș mobiliza oare/ pentru o altă stare/ decât cea din somn?/ în somnul de veci nu există vis?“ – *Târziu*). Poetul ajunge să ia în calcul influența astrală a unor gănganii defuncte („Azi se împlinesc 43 de ani./ E ora 7,30. Plouă./ Dar oare ar fi fost soare/ dacă Dina/ n-ar fi omorât/ azi-noapte/ cu papucul de casă/ un păianjen/ pe peretele/ de lângă pat?“ – *Aniversare*).

Subiectele poemelor sunt minore, ceea ce, desigur, n-ar fi o piedică în fața unei poezii de calitate. Ceea ce înecă poeziile lui Daniel Pișcu este mai degrabă o anumită autocenzură permanentă și obsesivă, o modalitate de a fi mereu hiperconștient de ceea ce scrie. O astfel de atitudine duce la nașterea unui cititor implicit foarte conturat, în fața căruia, dacă am așeza o oglindă, s-ar vedea tot chipul lui Daniel Pișcu. *Jucătorul de cărți* eșuează tocmai pentru că este cartea unui cititor care a uitat că în propria sa carte trebuie să fie mai întâi poet.

Un alt punct slab al lui Daniel Pișcu este că nu se prea pricepe să pună punct. Uneori bucăți foarte frumoase care, luate independent, au forță și conving (iată de exemplu începutul poemului *Oglinzi*: „Erau patru oglinzi/ și eu treceam de la una la alta/ aruncându-le rotocoale de fum/ erau așezate/ câte două/ față în față/ ca niște câini ținuți în lanțuri/ gata să se năpustească oricând/ unul asupra celuilalt“) sunt sufocate într-un noian de maculatură. Dar e întâmplă uneori și exact pe dos, poeme care încep cu un mijloc încheindu-se nepermis de brusc („Sufletele noastre ofilesc frunzele/ Maica noastră plânge ploii/ noi nu suntem deloc brazi/ pentru primăvara de apoi.“

– *Sufletele noastre*).

Daniel Pișcu este un poet al prezentului, real sau închipuit. Trecutul ca atare nu există, este tot o formă a prezentului, rememorarea nefiind doar un gest contemplativ, de la distanță. Poemele în care trecutul este retrăit sunt poate cele mai reușite („Camera în care era patul./ Patul în care erai tu./ Tu în care eram eu./ Eu care eram în tu./ Tu care erai în pat./ Patul care era în cameră./ Camera...“ – *Camera*).

Daniel Pișcu este un mănuiitor neîndemânatic de versuri foarte bune și, deși are în mână o mulțime de aturi, reușește să piardă joc după joc.

R.M. NĂSTASE

Amintiri din linia a doua

În ultimii 16 ani, jurnalele și volumele de memorii ale personalităților din perioada interbelică au fost o prezență constantă în listele de noi apariții editoriale. După ce evenimentele acestei perioade fuseseră falsificate sau trecute sub tăcere timp de 45 de ani, era de așteptat ca însemnările principalilor actori politici ai epocii (regele Carol al II-lea, Armand Călinescu, Constantin Argetoianu etc.) să fie primite cu mare interes.

Volumul *Timpul Iluziilor* demonstrează că demne de interes pot fi și scrierile memorialistice ale unor autori interbelici mai puțin cunoscuți, precum G. T. Kirileanu (bibliotecar al Palatului Regal între 1906 și 1930), Al. Lascarov-Moldovanu (om politic și scriitor, colaborator al lui Nicolae Iorga), Al. Iacovachi (diplomat), Savel Rădulescu (diplomat, colaborator al lui Nicolae Titulescu) și Emil Panaitescu (istoric și diplomat). În volum apare și textul unei conferințe a lui Nicolae Iorga, singurul om politic de prim rang dintre cei enumerați.

Criteriile care au stat la baza selecției efectuate de către Ioan Lăcustă nu sunt foarte clare: jurnalul lui G. T. Kirileanu urmărește în special intrigile de palat, amintirile lui Al. Lascarov-Moldovanu despre Nicolae Iorga sunt dominate de o admirație fără rezerve și scrise în stilul unui manual școlar, iar ideea principală a conferinței lui Iorga pare a fi aceea că eșecul propagandei românești în străinătate se datorează lipsei de interes față de editarea cărților sale. Doar textele lui Al. Iacovachi, Savel Rădulescu și Emil Panaitescu dau impresia unei selecții coerente, ele prezentând în mod elocvent deteriorarea situației interne și externe a României la sfârșitul perioadei interbelice.

Deși volumul creează senzația de eterogenitate, câteva teme și preocupări comune se detașează din toate textele incluse. Amenințările externe (bolșevică, maghiară, germană, bulgară etc.) sunt menționate, mai mult sau mai puțin direct, de către toți autorii. Pericolul unei invazii străine apare sub formă de zvon ifică din 1919, revine în atenția oamenilor politici după 1935 și devine o tristă certitudine în 1940:

În paralel cu îngrijorarea cauzată de situația militară a României, se resimt și frustrările rezultate din conștiința faptului că țara noastră nu se bucura de prestigiu pe scena internațională și nu era privită ca un partener respectabil.

Ioan Lăcustă, *Timpul Iluziilor*, Editura Curtea Veche, București, 2006, 256 p.

Din însemnările lui G. T. Kirileanu reiese că guvernele din țările Antantei nu uitaseră pacea separată încheiată de România cu Puterile Centrale, în conferința lui Nicolae Iorga apare o comparație deloc îmbucurătoare între aparatul de propagandă externă al Ungariei și corespondentul său românesc (aproape inexistent), iar Al. Iacovachi relatează despre încercările inutile și nerealistice ale lui Carol al II-lea de a obține deschiderea unei ambasade a României la Londra.

Situația internă a țării era un alt motiv de îngrijorare pentru autorii textelor cuprinse în volum. Formarea alianțelor politice și schimbările de guvern apar ca rezultate ale unor jocuri de culise, al căror deznodământ era dictat mai mult de interese personale decât de preocuparea pentru viitorul României. În volumul de față sunt relatate și afacerile dubioase ale unor demnitari (aproși ai Casei Regale, miniștri etc.), cazuri de corupție sau de influențare a justiției și alte episoade care sugerează că unele lucruri nu se schimbă niciodată în politica românească.

Concluzia care se desprinde din lectura volumului *Timpul Iluziilor* este că perioada interbelică a fost departe de a fi un timp al iluziilor. Atât slăbiciunile României, cât și amenințările potențiale la adresa țării noastre erau binecunoscute. Din păcate, încercările de a stopa declinul sistemului politic interbelic au rămas în stadiul de proiect, iar însemnările cuprinse în acest volum apar ca o cronică a drumului spre dezastru.

Mihai MANDACHE

DEUTSCHE WELLE

Un radio din inima Europei!

Deutsche Welle
53113 Bonn/Germany
www.dw-world.de

88,5 FM – BUCUREȘTI

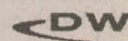
Programul DW în limba română:

13:00 - 15:00 - Miezul zilei în actualitate (zilnic)

Știri la 10:00, 12:00, 16:00 (luni – vineri)

Știri în germană și engleză – zilnic din oră-n oră!

Și muzică bună – pop, clasic, jazz!

comentarii critice

De ce râdea Gary Sîrbu?

Desen de Iulia Popa

De ce a râs Gary în paginile *Jurnalului*, în corespondență, în romanul *Adio, Europa!* și în comedii? În mare parte de aceleași lucruri și din același motiv precum Milan Kundera (*Gluma, Cartea râsului și a uitării*). La început râdea dezlanțuit, superior și cinic uneori, de nenumăratele fețe ale prostiei, mai apoi râdea amar de propria înfrângere, din disperare. La început însemnând tinerețea în cadrul Cercului de la Sibiu, când citea în grup *Enuresis nocturna*, făcându-i pe ceilalți să se tăvălească de râs. Iar mai apoi e perioada tuturor interdicțiilor, de după detenție și excomunicare din centrul vieții culturale, unde trebuia să se afle de drept. Eșecul a venit, paradoxal, din excepționala lui inteligență sigură de sine, tăioasă, neiertătoare. Lăsată să funcționeze liber, l-a transformat în victimă, l-a pus în conflict cu puterea opresivă, incultă, brutal-pedepsitoare, care voia să-și răzbune complexe. Sîrbu a plătit prea scump talentul de spadassin al cuvântului și martirizat de cuvânt. În *Frații Karamazov*, starețul Zosima interpretează, pentru Ivan, atitudinea martirului care „simte un fel de satisfacție să ia în deriziune propria deznădejde, tot din deznădejde”. În cele din urmă, râsul e pentru Sîrbu o soluție de dominare a disperării și a cauzelor ei. Are aceeași funcție, ca și ironia.

Cum nu o dată o spune, Sîrbu avea acel *l'esprit drôlatique*, descoperit și de Blaga, ca dat nativ al „bufonului Gary”. I-a plăcut să se acopere, parcă protector, cu eticheta pusă de Blaga, iubitul lui profesor, adesea spre a nu recunoaște că râde pe ruina propriei lui vocații, deși a făcut teoria unui astfel de râs. I. D. Sîrbu, acest „copil teribil” al Cercului literar de la Sibiu, cum l-a numit Doinaș, avea această aptitudine, acest simț al umorului, o facultate ce nu funcționează fără inteligență. Și tot Doinaș, evocându-l pe Gary, îl situa ca inteligență, la același nivel cu Radu Stanca și deasupra celorlalți.

Numai că, accidentele biografice cauzate de ideologia totalitară sfidată de el, i-au schimbat, dacă nu calitatea, i-au deturnat, sigur, ținta umorului. Râsul devine în opera lui majoră o problemă obsesantă. Umorul nativ funcționează intens, dar cu sens contrar. Râde pentru că a pierdut totul. Spaima de rată se cere compensată. Se înșeală cu bună știință când își exersează cu voluptate gândirea umoristică. Știe că „râsul e un act nerentabil și chiar riscant”, dar găsește în el o formă de revanșă. Candid, personajul central din *Adio, Europa!*, e victima râsului său cunoscător, cu îndreptățire superior. Zeci și sute de propoziții sau întregi analize ale râsului pot fi excerptate din roman, încât să umple o antologie asupra acestui răspuns al său. Pentru că râsul este pentru el un răspuns, o reacție ce-i exteriorizează gândirea insurgentă și neputința disperată. Odată înțeles tipul acesta de gândire, se află calea regală de intrare în opera lui. Și a avut norocul, măcar atât, să fi fost receptat postum și situat la cota valorică meritată. Mulți cititori au interpretat cu simțul umorului sonoritățile amare ale râsului său. Era un umor păgubos, nepotrivit cu vremurile, umorul amar al unui literat conștient că „scrie romane pentru mai târziu și drame pentru niciodată”.

În prima tinerețe, a inteligenței exultante, se complăcea într-un fel de *risum tenendi, amici*. Chiar se tăvălise de râs cei din Cercul sibian când le-a citit *Enuresis nocturna*, o proză scurtă, crudă cu subiectul ridiculizat, publicată după aproape patru decenii în volumul *Șoarecele B*. Amintirea acestei serii o relatea Viorica Guy Marica, în cel mai pătrunzător portret al lui Gary, cu finețe de psiholog devotat subiectului. Nostalgia râsului împede de altădată îl bănuia adesea pe Sîrbu. Într-una din primele scrisori trimise lui Virgil Nemoianu, un apropiat al lui Doinaș, Gary informa: „Doinaș, la care am petrecut o seară „cerchistă” (în sensul că am râs timp de două ore, de toate și mai ales de toți - în primul rând de noi și de prietenii noștri), a terminat ultima corectură la *Faust*”. Marea întorsătură s-a produs odată cu procesul politic, în care s-a apărut singur, magistral, pierzând pentru că, printre alte acuzații fabricate, i-a făcut pe judecătorii comuniști să râdă fără voia lor. După închisoare, s-a ales cu domiciliu forțat, iar ce a scris mai bun a fost literatură de sertar. În schimb, s-a consumat într-o vastă corespondență, din care au mai rămas încă multe sute de scrisori nepublicate. A fost cel mai mare, mai substanțial epistolar din literatura

cu ochii deschiși, consolator, să-și regăsească râsul curat al prietenilor. Numai că voia să se râdă de tragedia generației, adică pe ce era de plâns. Convertirea plânsului în râs poate fi interpretată ca încercare de depășire a absurdului: „Marianne, când nu dorm nopțile, visez că te întâlnesc pe tine și pe Cioran și că va povestesc «de-ale noastre», făcându-vă să râdeți cu lacrimi, o noapte întreagă. Prima mea defilare cu Blaga, prima mea întâlnire cu un general rus, prima mea chemare la cadre... Doamne, ați crăpa de râs, zău...”. Nu numai vocația râsului i-a fost întoarsă pe dos, dar și cariera intelectuală mutată în posteritate. Regresiunea într-un trecut imposibil de regăsit are valoare testamentară. Râul naște nostalgia binelui, dar obosește spiritul, oricât de scapărător ar fi.

În romanul *Adio, Europa!*, „râsul bezmetic” al unui profesor de filosofie, Candid, în fața unui afișaj de conferințe, unde numele marelui mincinos Karl May, autorul lui *Winnetou*, era înlocuit din greșală, automat, cu numele lui Karl Marx. Râsul cu valoare culturală devine cauza nenorocirii personajului. E un „râs total, zgomotos”, care a făcut să râsune piața publică a orașului. Era reacția spontană a omului cult, ars de nemulțumire, un râs ce acoperea o lume scoasă din cultură și pregătită pentru indoctrinare într-o ascultare. E aici sinteza unei atitudini, esența unei credințe de la care intelectualul n-a abdicat. El va plăti pătîmind în numele tuturor pentru imprudența de a fi râs „în plină amiază revoluționară”. Râsul în fața afișului, spune mai târziu Candid, în timpul anchetelor, „este fapta diavolului responsabil cu dosarul și soarta mea”. Dar, cu râsul său, credea și personajul lui Kundera, „diavolul sugera absurditatea lucrurilor”. Candid râdea pentru că eroarea din afiș răzbuna involuntar revolta lui mocnită, ignorând prezența, în spatele lui, a „agenților auriculari”. Râsul lui a fost considerat un grav delict politic; „a râs independent de un act oficial - mai mult decât atât: a râs de un nume sacru, intangibil”. Poate îl plătise cineva? Capitolul IV al romanului, deschis în stil sadovenian cu un rezumat al conținutului, avertizează asupra întârzierii, pe un număr bun de pagini, asupra râsului ca *hybris* ce atrage pedeapsa, în condițiile date. E, în fapt, un eseu asupra râsului, scris cu plăcerea de a cita teorii despre râs, cum e cea a lui Bergson și altele. Exact ca în viața reală a lui Gary, și Candid crede că își poate îmblânzi anchetatorii jucându-le în fața spectacolul științei lui, lămurindu-i, ca un psiholog, că „râsul e un act de eliberare. Iluzorie, cu consecințe, totuși de eliberare”. În dialog cu Sommer face o istorie erudită a râsului, sfârșind prin a crede că bietul *homo ridens*, folosește acest act rezervat numai lui, și ca semn de luciditate, dar și ca „opozant politic al plânsului”. Speculațiile pe temă sunt nenumărate și ele ar putea să pară un episod parazit al romanului, dacă râsul lui Candid nu i-ar fi declanșat drama. „Ne despărțim de trecut râzând”, spune Candid, iar Sommer, cinic, îi răspunde: „îndivizi care îndrăznesc să râdă azi, *hic et nunc*, se despart sigur de viitorul lor”, că râsul și plânsul sunt de aceeași esență. Iar în jurul lor, molipsite de tema dialogului, râdeau toate obiectele, râdeau și ei, „nu știam de ce râdem, râdeam ca să râdem cu lacrimi: Istoria ca un buldozer...mergea înainte”. Și merge până azi, acum de un comic autentic, încât Andrei Pleșu, considerat de Sîrbu, un „reprezentant al elitei Balcaniei”, să poată scrie liber, cu har, la lumina zilei și a tiparului, *Comedii la porțile orientului*. Dar râsul lui e mai aproape, dacă nu cumva repetă, la modul neficțional, formula lui Caragiale.

În *Jurnalul unui jurnalist fără jurnal* problema râsului e la fel de acută ca în roman. „Râsul care doare” ritmează notațiile sintetice, „nocturne” și nu zilnice. Este radiografiat cu luciditate mecanismul sistemului în care trebuie să te ascunzi ca să poți râde. Or, asta, pentru comunicativul Gary însemna suferință. Lui îi plăcea să-i facă pe alții să râdă, urmându-și vocația de bufon. Scoase din text, observațiile despre râs, de la zâmbet la râsul amar și râsu-plânsu, cu citate alese din Cicero, Gogol, Zarifopol etc., cu trimiteri la interpretarea râsului la diferite popoare, se constituie într-un adevărat studiu. Toate acestea ca să ajungă la concluzia ce-l privește: „am trecut dincolo chiar și de râs, ne găsim în faza ultimă a disperării”. Râsul își consumase atunci, pentru Gary, toată gama.

Elvira SOROHAN

cultură

Un mileniu în imagini

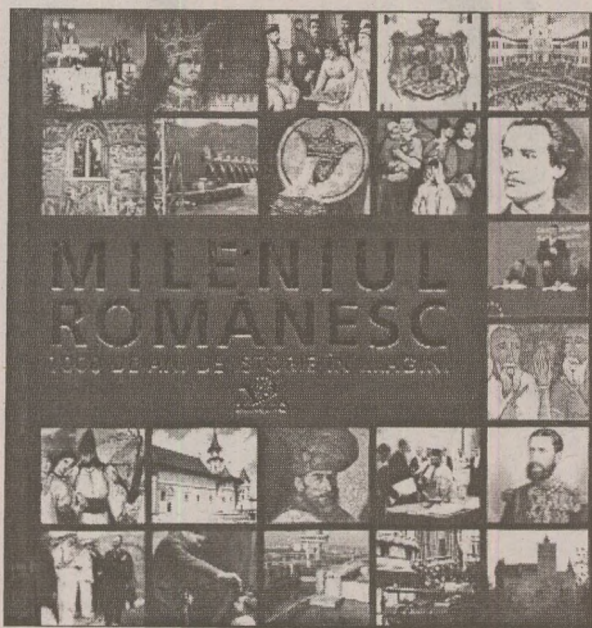
Acum, când am în față acest somptuos album, *Mileniul Românesc. 1.000 de ani de istorie în imagini* (cu o prefață de acad. Virgil Cândea), tipărit de Editura Litera Internațional, realizez faptul că în bogata suită de astfel de lucrări de măiestra artă tipografică nu am mai întâlnit la noi unul asemănător. S-au publicat, cel puțin din anii interbelici și până în cei de acum, felurite albume (arheologice, turistice, de arhitectură sau etnografice, consacrate unor personalități sau epoci istorice ș.a.), dar niciunul dedicat în exclusivitate unei atât de vaste tematici: mileniul istoriei românilor, de la anul 1.000 înoace. Stabilirea limitelor temporale este arbitrară, convențională, desigur, căci în istorie nu poți fixa „începuturi” certe, veacurile, destinele popoarelor în timp și scrierea lor curgând într-o continuă revărsare. De altfel, șirul imaginilor derulate în paginile cărții începe de la lumea străvechilor culturi din spațiul românesc, continuând cu cele din timpul dacilor sau ale veacurilor prestatale.

Autorii albumului, dr. Georgeta Filitti și Dorin Matei, marturisesc că „aceasta nu este o istorie a poporului român sau a spațiului locuit de români în cel de-al doilea mileniu al erei noastre”. Ei au intenționat a realiza „un album care se adresează celor care sunt deja îndrăgostiți de istorie, dar și celor care, atrași de frumusețea imaginilor, vor începe poate, din clipa când vor deschide această carte, să fie interesați de trecutul nostru”. Au lăsat astfel, bine inspirați, să spună povestea celor zece secole de trecut românesc nu cuvintele scrise, ci imaginile, oferite într-o mare bogăție și cu surprinzătoare relevanțe istorice, adeseori, prin ele însele conținând sau deschizând sugestii de lectură. Imagini care ilustrează nu doar o pagină de istorie, ci oferă cititorului contemporan *proiecția temporală istorică* necesară percepției fenomenului respectiv, a personalității evocate, a cititoriilor edificate sau a operelor culturale trimise de peste timp.

Astfel, dimensiunea descriptivă, pur ilustrativă, inerentă oricărui album tematic, este absorbită de remarcabila putere sintetică a selecției și organizării materialului ilustrativ, în care desfășurările cronologice stricte sunt însoțite de ecourile lor peste veacuri. Deschid la întâmplare o pagină și am în față o reprezentare medievală fantezistă a Castelului Bran, ridicat la 1378, și lângă ea imagini de veac XX. În altă parte, Mircea cel Bătrân în fresce de la Cozia sau Curtea de Argeș, dar și închipuit de urmași din secolul XIX. Dau pagina, și un sfânt militar tot de la Curtea de Argeș are privirea și ținuta domnitorului. Sau pe Vlad Tepeș îl pot vedea în gravuri germane medievale, dar și ascuns într-o frescă din capela Palatului Medici din Florența. Și câte astfel de surprize nu te așteaptă la tot pasul (precum Matei Corvin cântând la harpă sub chipul Regelui David într-o biblie medievală!).

Cititorul are, astfel, permanent sentimentul deschiderii întregului mileniu evocat spre el însuși, om al contemporaneității, cu o zestre culturală sporită de acumulările informative și culturale ulterioare. Albumul capătă prin aceasta un fermecător dinamism interior, mult mai sugestiv decât, repet, oricare altă descriere prin text. Se pare că autorii și editorul (proiect editorial Anatol Vidrașcu) au intuit puterea covârșitoare pe care acum, în secolul internetului, o are imaginea în a difuza informația. Au înțeles să folosească din plin penetranta magie a vizualului pentru diverse categorii de public, mult diferite de cele tradiționale. „Dintotdeauna – notează acad. Virgil Cândea, în prefața cărții – documentele precumpănitor evocatoare au fost cele vizuale. Imaginația este de multe ori înșelătoare, ea poate fi afectată de sentimente, prejudecăți sau iluzii. Veridice sunt imaginile, fixate în forme și culori, asupra cărora poți reveni pentru corectarea percepției, cunoaștere aprofundată, reflecție și reculegere sau pentru desfătarea ochilor și a minții”.

Din acest unghi privit, albumul pe care îl semnalez cu încântare acum poate fi considerat pe lângă prilej de desfătare și ca un pas hotărâtor spre o nouă cale de a face cunoscută istoria în acest început de nou mileniu.

Abia aștept să văd cum va arăta și un viitor album consacrat celui de-al treilea mileniu...

Lăsând deoparte gluma de mai sus, cu toată încărcătura ei de nostalgii, menționez și faptul că autorii și-au asumat rolul de ghizi discreți, aproape nevăzuți, în această peregrinare prin cei 1.000 de ani de istorie ai mileniului evocat. Textele care însoțesc fiecare capitol (alcătuite de Dorin Matei, sec. XI-XVII), dr. Georgeta Filitti (sec. XVIII-XX) sunt succinte sinteze informative, oferindu-i cititorului doar sugestiile pentru viitoarele construcții explicative. Imaginile sunt cele lăuate să ofere cheia de lectură, secretă și fascinantă, ca oricare mesaj dens, care se cere descifrat pe măsura înaintării. Cel care va avea curiozitatea și răbdarea să parcurgă cele aproape 1.000 de pagini cu peste 2500 fotografii ale fermecătoarei cărți va constata, întorcând ultima pagină, cât de multă istorie păstrează în depozitul memoriei sale culturale, chiar dacă școala îi oferă, mai ales în ultimii ani, după programe și metodologii aiuritoare, din ce în ce mai puține informații și cunoștințe despre trecutul național. Autorii au știut să îmbine în mod ingenios sedimentările culturale din imaginația și percepțiile omului contemporan, imagini în sine dispartate, primite și pe alte căi decât cele ale instrucției propriu-zise, cu mesajul istoric implicit, care se naște din *ordonarea coerentă* a acestor fragmente mozaicate.

Într-un timp când se fantazează, cu mai multă sau mai puțină aplicațiune...lucrative, asupra identității naționale a românilor, a locului lor pe continent sau chiar asupra temeiurilor unității lor statale, iată că acest album aduce dovezile *reale* ale unui parcurs istoric încărcat de istorie, fără pete albe sau goluri de destin.

Secolele evocate au prins în viziunea autorilor și identități generice. Astfel, sec. XI-XIV sunt

„Veacurile sintezei”. Consemnările autorului sunt polemice, constatând că istoriografia română a fost supusă „unui atac metodic, vreme de câteva secole, atac ce vroia să demonstreze fie că românii au venit în acest spațiu după unguri, din sudul Dunării, fie au coborât de la nord de Dunăre spre sud, după formarea națiilor bulgare și sârba”. Românii sunt astfel „singurul popor din Europa caruia i se contestă dreptul de locuire pe pământurile pe care se află astăzi”. Negația este însoțită de ignorare voită a realităților, astfel ca multe evidente sunt astăzi necunoscute, precum domniile românești ale veacului XIV și „amplarea politicii externe desfășurate de domnii români care nu este pe deplin relevantă”.

Și celelalte secole ale mileniului capătă în viziunea autorilor denumiri generice: Veacul Cruciatei (XV), Veacul Boierilor (XVI, când „politica țării o fac mai cu seamă boierii”), Veacul „Naționalismelor” (XVII, „un secol alcătuit din cioburi, asemenea celor care rămân după ce un glob de sticlă se izbește de pământ”), Veacul Reformelor (XVIII), Veacul Naționalităților (XIX). Doar Veacul XX (cel a cărui prezentare ocupă o treime din carte) a rămas fără nume. Veac al atâtor înălțări și prăbușiri, al iluziilor și al tragicilor năruiri de proiecții, un veac sisific l-aș numi. Un veac al phoenixului românesc, pasărea „în chipul vulturului, care – scria Teodor Corbea, un carturar român al secolului XVII – după ce traieste șase sute de ani, pre sine să arde și dintr-o sa cenușă iârăși să naște de iznoavă”.

Voi încheia aceste scurte însemnări pe marginea unei certe izbânzi editoriale, cu precizarea că albumul s-a materializat din colaborarea Editurii Litera Internațional și a Fundației Culturale Magazin Istoric și a aparat cu sprijinul Băncii Comerciale Române, Departamentului pentru Relații cu Românii de Pretutindeni și Institutului Cultural Român. Iată, așadar, când instituțiile bancare își dau mâna cu cele guvernamentale și culturale întru bunul interes al promovării valorilor naționale autentice, se pot realiza și astfel de volume, „teaur de imagini ale românilor și ale istoriei lor, atât de exigent ca informație, selecție și sistematizare, comentarii și prezentare grafică (...) frumoasă carte din care cititorii vor învăța sa-și cunoască și să-și iubească mereu mai bine țara, neamul și trecutul”. (Virgil Cândea)

Ioan LĂCUSTĂ

Editura AULA

Roman			
Ovidiu Verdes	Muzici și faze	384 p.	199.000 (19,9) lei
Ioan Groșan			
O sută de ani de zile la Porțile Orientului		240 p.	109.000 (10,9) lei
Epopoea spațială 2084*Planeta mediocriilor		144 p.	89.000 (8,9) lei
Județul Vaslui în N.A.T.O.		160 p.	89.000 (8,9) lei
Daniel Vighi	Aventuri cu Jimi Hendrix	160 p.	89.000 (8,9) lei
Oana Tănase	Filo, meserie!	208 p.	99.000 (9,9) lei
Alexandru Vakulovski	Pizdeț	128 p.	79.000 (7,9) lei
Ștefan Baștovoi	Iepurii nu mor	160 p.	89.000 (8,9) lei
Melania Buncea	Hiatus	208 p.	110.000 (11,0) lei
Szilagy Katalin	Ancuța de la parter	112 p.	79.000 (7,9) lei
Mihaela Bija	Alin și Alice	96 p.	69.000 (6,9) lei
Mihail Tomulescu	Bolovanii	80 p.	69.000 (6,9) lei
Ina Crudu	Ziua eclipsei	112 p.	79.000 (7,9) lei
Cătălina Fene	Ecoul	160 p.	89.000 (8,9) lei
Teatru. Eseu. Proză. Poezie			
Matei Vignic	Istoria comunismului...	176 p.	129.000 (12,9) lei
Alexandru Mușina	Sinapse	224 p.	119.000 (11,9) lei
Anca Andriescu	Țigări, electrice & alte...	80 p.	69.000 (6,9) lei
Mihaela Murariu	Ochi de pisică	96 p.	69.000 (6,9) lei
Ovidiu Simion	Eu și Albertina	64 p.	40.000 (4) lei

Cărțile pot fi comandate la:

Tel./Fax: 0268/31.86.47; 32.66.47; www.aula.ro

Editura AULA O.P. 11 C.P. 962 Brașov 500610

literatură

Die Realität lügt, denn
die Realität ist nicht realistisch.
Es gibt nur eine Realität,
die Ewigkeit.

Eugène Ionesco

Ioana Pârvulescu

CRONICA OPTIMISTEI

Despre est în vest

Din răsărit, „Ostblock“ eram patru: Jakub, care venea din Varșovia, Jurko, din Lvov (sau Lemberg, sau Liov), Michael, din Praga și eu, cu terminația -escu în nume, care veneam din București, direct din Bookfest. Așadar Polonia, Ucraina, Cehia și România. Din vest, Marlis, elvețiancă stabilită în Viena, Simona și Beatrice din Zürich, organizatoarele, și participanții, tot elvețieni. La doi pași de Cabaret Voltaire, la Literaturhaus, nu departe de lac, în cadrul unui Workshop pe tema literaturii estice recent traduse în germană, am stat față în față: două lumi cu experiențe care nu se suprapun nicicum, în încercarea de a se înțelege și de a găsi un limbaj comun. Nu era defel ușor. Chiar dacă foloseam aceleași cuvinte, felul în care se umpleau acestea de viață era altul.

Noi, esticii, întâmplător din aceeași generație, păream gemeni rătăciți în lume, care se regăsesc după mulți ani: ne înțelegeam din priviri, aveam aceleași puncte vulnerabile și sensibilități, ne bucuram de aceleași lucruri și neliniștile ne cuprindeau în aceeași clipă. Aveam cu toții mai multe servicii, și cam aceleași, cunoșteam medii asemănătoare, cu probleme de același soi. Se crease imediat între noi o solidaritate discretă, care nu avea nevoie de gesturi mari sau de cuvinte multe. Părea că citiserăm aceleași poeme și aceleași romane ale aceleiași biblioteci, părea că ascultaserăm aceeași muzică, vorbeam aceeași germană. Până și ezitățile noastre lingvistice erau aceleași. Lumea în care trăiam se modela la fel de lent și de chinuit, exasperant pentru niște oameni pe care schimbarea i-a prins puțin înainte de a împlini 30 de ani. Firește, eram cu toții obișnuiți cu vestul, adaptați (Michael venise chiar din Heidelberg, unde, de patru ani predă literatură cehă), dar, foarte bine ascunse și deja depărtate, erau experiențele care ne-au marcat anii de formare: am mâncat și, mai ales, n-am

mâncat aceleași lucruri, cândva nu ne-am încălzit cât trebuie, cândva nu ne-am îngrijit și nu ne-am răsfatat îndeajuns. Nu era nevoie să faci paradă cu asta, era ca un cod secret, ca un limbaj cu ultrasunete pe care-l auzeam numai noi.

Elvețienii, atenți, politicoși și, uneori, speriați de ceea ce auzeau: o doamnă a băut, pe-ascuns, în lemn, în timp ce lumea pe care le-o descriam pornind de la cărți era evocată naturalist. Cel mai bun semn că înțelegeam corect. Am început eu, cu romanul lui Daniel Bănuțescu, *Ich küsse dir den Hintern, Gelibter Führer* (trad. de Aranca Munteanu), recent apărut în germană. Spre uimirea mea îl citiseră mai toți cei de față, iar observațiile despre „iubitul conducător“, scârba, frică, absurd și grotesc, și obscenitate (în toate sensurile cuvântului, inclusiv cel politic, impus la noi de Andrei Pleșu) dovedeau că mesajul trecuse. A urmat, în aceeași duminică după-amiază, referatul lui Michael despre un tânăr poet de succes din Cehia, Petr Borkovec, care mie mi se părea, cel puțin cât am putut să-l judec după traducerea germană, un Blaga pur. Nu semăna deloc cu tinerii poeți de succes de la noi. Dar discuția a alunecat repede de la versurile lui Borkovec la situația literaturii și a scriitorilor din Cehia de astăzi. Cărțile, atât în Cehia, cât și în Polonia, sunt mult mai scumpe decât în România. Un schimb de replici nostim, în căutarea unui etalon comun prin care să stabilească prețul unui roman bun și bine apărut a avut loc între Jakub și Michael. Michael a propus să aproximeze prețul în sticle de Cola, dar Jakub nu era băutor de Cola. Jakub l-a cerut în raport cu prețul unui litru de benzină, dar Michael nu avea mașină, așadar nu știa prețul benzinei. În fine, s-a ajuns la concluzia că, atât în Polonia, cât și în Cehia, o carte costă cam cât o cină la un restaurant decent. În lei, vreo 700.000.

A doua zi, Jakub a vorbit despre Olga Tokarczuk, o autoare de succes, ale cărei cărți au fost traduse în multe limbi. Parerile despre romanul ei, o saga familială pe linie feminină (bunica-mama și fiica), adusă până în zilele noastre, au fost împărțite. Participanții și le-au exprimat ferm, dar politicoși și nu s-au sfii să-și exprime experiențele de lectură diferite de la om la om. Dar fără să se simtă jigniți că altul îi contrazice. Într-o excelentă germană învățată la Liov, Jurko a încheiat colocviul cu un roman socotit biblia feminismului ucrainean, de Oksana Sabushko. L-a prezentat cu multă diplomatie. O carte cu care autoarea a urmărit și a reușit să facă scandal și pe care, ea una n-o mai trăiește în același fel. O etapă depășită, cum ne-a spus ea însăși, personaj mai reușit, cu siguranță, decât cele din carte.

Deși la ultimul referendum elvețienii n-au votat intrarea în UE, e limpede că și Elveția se globalizează. Față de acum zece ani, a devenit mai gureșă, un strop mai murdara, mult mai pestriță și mai vioaie.

● Primul semn l-am avut în SwissAir: vecinul meu a cumpărat ceva de 20 de euro și 10 cenți. „Avec les dix cents, ça va être difficile“, a spus el, dar a întins, politicoș, încă o bancnotă de 10 euro. Stewardesa i-a înapoiat-o cu un îngăduitor „Je vous les laisse“. Pentru cât de calculați se spune că sunt elvețienii chiar cu ultimul banuț (Gold bringt Glück – Aurul aduce fericirea, zice un slogan), a fost pentru mine o noutate să văd că, de data asta, cumparatorul nu lasă, ci primește un *pourboire*.

● O surpriză plăcută a fost când Jakub mi-a arătat, ca într-un loc central, lângă o terasă, pe un oblon vopsit alb, era scris un frumos citat din Eugen Ionesco: *Realitatea minte pentru că realitatea nu e realistă. Există doar o singură realitate, veșnicia*.

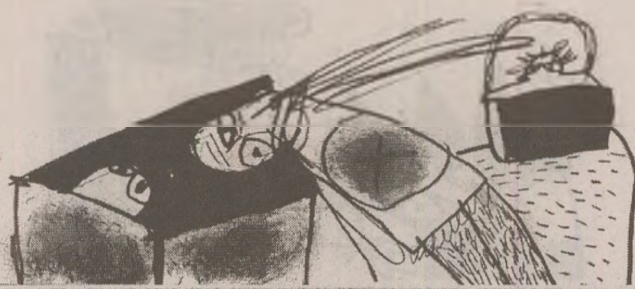
● La Cabaretul Voltaire, în vitrina, un afiș, deloc dadaist ca formă (dimpotrivă, semăna cu afișele administrației de bloc) dar cu un îndemn neobișnuit: *Dragi străini, vă rugăm frumos nu ne lăsați singuri cu elvețienii*.

● O bicicletă ieșită din apă, ca o sirenă, plină de alge și de scoici, expusă în apropierea gării.

● În tot Zürichul, restaurante la care microbiștii puteau urmări meciurile Campionatului mondial, într-o atmosferă de orășudic, mai degradată. Cum am prins exact ziua în care echipa Elveției a câștigat un meci, suporteri cu șepcule, cu tricou roșu și cruce albă, amețiți de bucurie umblau în turme mici pe strazi, cântând și agitând stegulețe. Turisții, așezați la mese, în fața unor farfurii cu o mâncare atât de bună încât te vindecă pe loc de toate bolile, îi priveau cu un zâmbet complice. Numai Michael, cehul, s-a întunecat puțin la față, când i-a văzut: chiar în sâmbăta sosirii, ai lui pierduseră, după un joc lamentabil, spunea el, meciul cu Ghana. Tot amestec de meciuri live, Ionesco, Tzara, turiști „zgomotoși și fanteziști“, soare și răs intră în contradicție cu imaginea „clasică“ a Elveției, cea din Max Frisch, sa spunem. Realitatea nu minte chiar întotdeauna, cum spune Ionesco. Nu numai vesticii își fac o imagine mai realistă când vin în est împreună cu prejudecățile lor. Ni se mai întâmplă și nouă, când plecăm în vest cu prejudecățile noastre în bagaj. ■

Foto: Ioana Pârvulescu

arte

Sensul evenimentului muzical

Horia Andreescu

O recentă succesiune de momente de specială atracție ale vieții bucureștene de concert m-a determinat să observ temeiul, conținutul acestor momente, felul în care sunt concepute, dar și felul în care sunt percepute acestea în contextul actual, măsura în care pot fi apreciate drept evenimente ale acestui sfârșit de stagiune. Nu risc a face o apreciere psihosocială a evenimentului muzical în sine. Ar fi, poate, prea fastidios. Aspectele obiective merită a fi observate. Momentele muzicale considerate drept eveniment artistic, seriile de muzică petrecute la Ateneu sau la Sala Radio pot fi apreciate fie din perspectiva publicului, fie din aceea a protagoniștilor, a dirijorului, a solistului, cei care propun un anume program de concert, fie din perspectiva instituției, sau din aceea a muzicienilor ansamblului orchestral. Toate aceste determinări trebuie observate pentru a aprecia natura evenimentului în spațiul muzical artistic determinat, în spațiul vieții noastre de concert.

Spre deosebire de spectacolul teatral, de operă, de dans, spre deosebire de spectacolul atât de divers din zona Pop-Music, genuri în care participarea publicului pe întregul parcurs al spectacolului poate fi nemijlocită, poate fi stimulativă sau rezervată, glacială, în zona concertului de muzică – să o numim – academică, aprecierea publică se petrece de obicei la sfârșitul evenimentului, în mod direct, sau ulterior în presa scrisă, în cea vorbită. Nu sunt mulți muzicienii performeri care simt respirația, reacția intimă a ascultătorului în momentul performanței, care intuiesc natura aplauzelor; ...de complezență, din entuziasm, apreciative sau solicitând reveniri, așa-numitele „encores”.

În mod cert, calitatea, natura evenimentului nu sunt determinate în mod absolut de reacția publicului – aspect care, evident, nu poate fi ignorat – ci de adevărul artistic al spectacolului, al performanței muzicale.

Evenimentul muzical, muzica, are loc sau nu, la un anume moment, într-un anume loc, într-un anume context, cum detalia însuși Sergiu Celibidache. Iar aceasta numai în cazul în care „chimia” – să o numim așa – evenimentului, dacă „reacțiile” de ordin muzical artistic se petrec, dacă muzica se ridică deasupra sunetelor.

Sunt evenimente importante, consistente, care trec aparent neobservate și sunt momente care stârnesc entuziasmul „de moment”, spectaculos, percutant, al publicului; ...un entuziasm ce poate fi uneori determinat

de cauze extra-muzicale, având în prim plan dinamica quasi-rebarbativă a masei sonore, viteza excesivă uneori uluitoare privind derularea momentelor partiturii, iar aceasta conform bine-cunoscutei rețete de a agita masa sonoră „repede și tare”.

În mod cert, un mare, un autentic eveniment muzical stârnește reacția – chiar și intuitivă – a publicului. Este drept, publicul nostru de concert etalează reacții prioritare intuitive. Viața muzicală dispune, la noi, de o tradiție limitată de nici două secole. Și totuși, ne aducem aminte, cu decenii în urmă, chiar și în anii '50 sau '60, puteai întâlni la Ateneu melomani care urmăreau concertul cu partitura în mână, iar programele de sală – inclusiv la Operă – includeau notații de portativ ale temelor muzicale. Și astăzi, în centrul, în vestul Europei, în spațiul landurilor de limbă germană, programele de sală, cele ale spectacolelor de operă, se constituie în ample prezentări cu caracter monografic. Sunt aspecte ce țin de tradiție, de educație.

Sunt aspecte asupra cărora am avut prilejul a medita urmărind câteva dintre concertele acestui sfârșit de stagiune bucureștenă, concerte susținute la Ateneu și în Sala Radio sub bagheta dirijorului Horia Andreescu.

Un captivant concert de autor, unic în felul lui, a fost organizat la Filarmonica bucureștenă cu prilejul împlinirii a șapte decenii de la intrarea în eternitate a compozitorului Ottorino Respighi. Este autorul care, în decadele de început ale secolului trecut, a manifestat tentația revitalizării practicii muzicii instrumentale italiene, iar aceasta după dominația absolută a bel canto-ului, a operei verdiene romantice sau a celei veriste. Relația profesională, la Conservatorul din Petersburg, cu Nicolai Rimski-Korsakov i-a fost benefică mai puțin pe direcția imaginării unor structuri cu totul interesante în planul formei cât mai ales în sensul obținerii acelei plastici timbrale quasi-picturale, de o uimitoare sugestie, aspect pe care îl întâlnim și în creația din acea epocă – cunoscuta „perioadă rusă” – a lui Igor Stravinski, spre exemplu.

Cu concursul filarmoniștilor bucureșteni, sub bagheta lui Andreescu, tablourile lui Respighi grupate sub titlul „Serbări romane” au dobândit valorile unor ample fresce sonore de o forță imagistică tulburătoare. Detalieri ale imaginilor marelui „Circ”, ale „Serbărilor autumnale”, au căpătat la Andreescu valori cromatice vizuale, pictural-scenice, definind spații de o claritate solară incandescentă, vibrantă, spații animate cu concursul sensibil etalat, atent

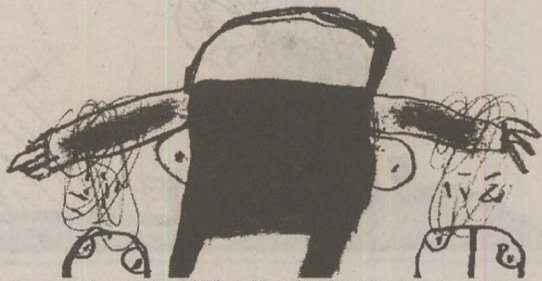
participativ al muzicienilor ansamblului. De o structurare bine reliefată s-a dovedit a fi, în mod special, finalul, passacaglia, al Suitei a 3-a de „Arii și dansuri antice”.

Solista serii, violonista germană Jenny Abel, un artist temeinic atașat vieții noastre muzicale, a prezentat „Concertul gregorian”, o lucrare rar întâlnită în peisajul actual al vieții internaționale de concert. Este o lucrare ce tinde a concilia spiritul elementelor melodice medievale cu structurile genului concertant de început de secol XX. Abel și Andreescu dau consistență expresivă unei muzici în care vocația melodică tipic latină întâlnește, tinde a se adapta, conceptului simfonic concertant, aspect pe care solista îl potențează cu nobilă comunicare.

S-a spus, în epocă și nu numai, că Schubert continuă spiritul mozartian al muzicii în perioada deceniilor de debut ale secolului al XIX-lea. Prin spontaneitate melodică, prin fiorul nedesmintit romantic, tipic vienez, al muzicii. Pe această direcție – în compania Orchestrei de Camera Radio – Andreescu a realizat o versiune ferm construită a celei de a 6-a Simfonii, în do major, de Franz Schubert.

În ambele opus-uri – programul s-a încheiat cu marea Simfonie în do major, „Jupiter”, de Mozart – vocația melodică a compozitorului a întâlnit vocația de constructor a autorului versiunii de concert. Claritatea, ordinea, o vivacitate interioară dinamizatoare, profilând spațiile structurilor simfonice care culminează cu expoziția de fugă a finalului simfoniei mozartiene, au constituit împreună punctele forte ale serii de muzică. Evident, momentul de specială atracție artistică a fost reprezentat de evoluția solistică a Nataliei Gutman – vechi prieten al vieții noastre muzicale – pe parcursul Concertului pentru violoncel și orchestră de Robert Schumann. A fost, poate, cea mai spectaculoasă prezență a artistei pe scenele bucureștene. Calitatea timbrului este seducătoare, diversă și vie; dar ea nu trebuie considerată în sine. Consistența, maleabilitatea timbrală sunt marcate de o consistență spirituală de mare profunzime sufletească pe care o dezvoltă Natalia Gutman; sunt aspecte ce potențează fiorul romantic muzical-poetic al muzicii schumaniene. Care sunt datele evenimentului muzical artistic? Le distingem observând adevărul muzicii rostit cu convingere, cu claritate, cu ingenuitate, cu acea comunicare inspiratoare, care trebuie să anime relația muzicianului performer cu coechipierii săi, cu publicul.

Dumitru AVAKIAN

arte

Anglofilia m-a urmărit și la Cluj. Dar înainte să relatez rezultatele ei, merită să vă spun ceva despre Transylvania International Film Festival. Că e mai bine organizat decât oricare alt festival bucureștean, asta auzisem (eu ajungând pe acolo abia la a cincea ediție, cu jenă mărturisesc). Dar cel puțin jumătate din succesul evenimentului îl face publicul, cum n-am mai văzut de când mă știu. Descuiat la cap și disponibil gîrlă chiar cînd era confruntat cu niște filme nu tocmai „light”, nederanjat deloc de statul pe jos. Ipostază care s-a practicat pe scară largă, vezi proiecția lui „A fost sau n-a fost?” de Corneliu Porumboiu, dar n-am auzit pe cineva să se plîngă. Apoi aflu, dintr-un comunicat de presă, că a cincea ediție a TIFF-ului a adunat o cifră record de 41.000 de spectatori. Wow, asta chiar răspunde întrebării mele mai vechi „unde ne sînt cinefili?”. În al doilea rînd, tot o premieră: chimia unei săli de cinema și coerența reacțiilor ei. Nu pot să mă plîng că sunau cînșpe telefoane, că ăia din fața se foiau cumplit, că frecau și foșneau pungile de floricele – erau niște oameni absorbiți, în grade similare, de un film. Și m-am întors de cîteva ori bune să privesc publicul înainte să susțin asta.

Revenind la anglofilie, primele simptome s-au manifestat de cum am ajuns, tîrîndu-mă la proiecția filmului lui Michael Winterbottom, *Tristram Shandy: A Cock and Bull Story*. Romanul era bibliografie obligatorie la facultate, citit și plăcut. Atît de digresiv și anarhic, că autorul a fost listat la precursorii postmodernismului (în special din cauza hibridității pe care o practică la scară largă). Cartea lasă să se întrevadă breșa unei ecranizări care trebuie să se supună unui singur imperativ: auto-referențialitatea (proza povestește despre cum e scrisă). Ca atare Winterbottom merge pe ideea – scuze, chiar e intractabil – unui „layer cake”: primul strat, textura cărții, al doilea strat, adaptarea ei cinematografică. Protagonistul e același, și din adaptarea lui la nevoile producției filmului scoate capul alt strat. Cum el, anume Steve Coogan, stă la baza legăturilor fine care se țes între straturi, are un „tour de force” de prestat, plus că operatorul de imagine e mereu pe urmele lui cu aceeași cantitate de rigoare și obsesie ca o femeie îndrăgostită.

Pe de altă parte, trebuie spus sus și tare că Winterbottom și-a asumat un risc consistent. Printre cei care se ocupă de ecranizare, nu toți au citit cartea, categorie în care se încadrează și actorul principal. Cineastul ar fi trebuit deci să se aștepte ca o foarte mică porție a publicului să fie familiară cu Laurence Sterne. Aici intervine tupeul regizorului: dacă nu știi cartea, te alegi cu jumătate de distracție, chiar dacă pelicula mai face un effort, de bine de rău, să îți explice niscaiva detalii. Dacă nu știi postmodernismul, doar cu un sfert. Iar dacă nu prizezi umorul britanic, chiar n-ai de ce să te duci. Așa se face elitismul, prin poante bistratificate...

Dar mai intervine și un alt pariu, care ar putea da un subtitlu al filmului – „Mărirea și decăderea postmodernismului”.

Tideland

Alexandra Olivetto

CRONICA FILMULUI

TIFF-ul dulce și te duce

Cum autorul îl aplică la sînge, se vîd și niscaiva puncte slabe ale comediei, mai exact fragmentarea obligatorie, inerentă unei trame care merge pe două cărări narrative. Legătura dintre episoade e fragilă, și sutura nu o poate susține. Motiv pentru care unii spectatori au reacționat nu ca la un tot coerenț, ci ca la o succesiune de scheciuri, pe care tocmai conexiunea casantă le făcea redundante. Cu toate acestea (și avertismentele anterioare), sala a ris la unison la Cluj, și am aflat că spectatorii bucureșteni au repetat figura cînd filmul s-a difuzat la British Council.

Apropo de auto-referențialitate, tastînd aceste cuvinte constat că, deși l-am lăsat să se sedimenteze ceva timp, ultimul film al lui Terry Gilliam, *Tideland*, încă mă ține în ceață. Dorința de a scrie despre el datează chiar din vremea vizionării de la Cluj, dar ce anume nu e clar și tare mi-ar veni să mizez pe un „stream of consciousness”. Dar prefer oportunistul: cum studii neurologice recente au demonstrat că muierile sînt mai analitice și că mingea intuiției își are domiciliul în terenul bărbaților, o să o iau bătrînește și rațional.

Ca și *Tristram Shandy: A Cock and Bull Story*, pelicula lui Gilliam pornește de la interpretarea (foarte personală) unui text literar, anume *Alice in Wonderland*, și de la

romanul care împarte titlul cu filmul, scris de Mitch Cullin. E deja un truism faptul că în literatura pentru copii – și apoi în desenele animate – mocnește un subconștient extrem de violent, dar povestea lui Lewis Carroll e cel mai bun exemplu, dacă nu chiar o frescă a acestuia. Citita din perspectiva adultului, te simți la mila unui arbitrar haotic și crud, aproape de romanul gotic (o fetița careia e cît pe ce să i se taie capul nu mai pare brusc atît de amuzant). Exact această senzație transpiră din filmul lui Gilliam. Avertisment: e greu să treci de ea din prima, pelicula merită clar cel puțin două vizionări. Eu una am avut parte de o săritură în timp, mai exact tocmai în copilarie, cînd ai mei se încăpățîneau să îmi arate filme complicate de Fellini, iar eu mă încăpățînam în a crede că la un moment dat protagonistul se va trezi din toată halucinația asta descoperind că se află acasă, în pătutul său, sănătos tun (notă: ceea ce, din cîte știu eu, se întîmplă cît de cît într-un singur film al lui Fellini, anume satira pe care le-o închina feministelor, în care și apar unele autentice – *La città delle donne*).

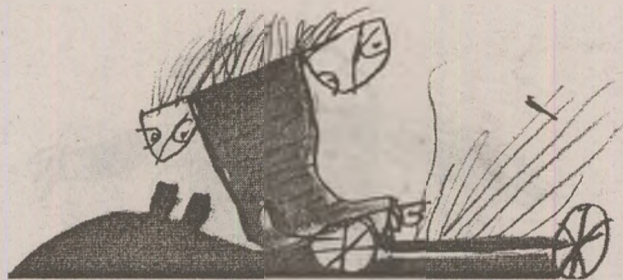
Prima proptea în ceață pe care ți-o ofera pelicula lui Gilliam, mai dementă decât orice alt lungmetraj pe care l-a făcut pînă acum, este titlul, un fel de antonim la *Wonderland*. Complet fals, menit să te inducă în eroare, deoarece Jeliza-Rose (o extraordinară Jodelle Ferland, în vîrstă de 10 anișori), echivalentul american al lui Alice, parcurge aceeași rută inițiativă: normalitate, anormalitate, normalitate, treceri marcate la Carroll de gaura de iepure (nu, la sfîrșit, fetița nu se trezește în patul ei cu amintirea tulbură a unui vis rautăcios). Anormalitatea însă e mult mai realistă și fațis perversă decât la scriitorul britanic: implică o tușă de necrofilie și pedofilie, faptul că fetița își vede tatăl eviscerat și împăiat ș.a.m.d.

Stabilind că filmul nu e pentru cei slabi de înger, aș adăuga că nici pentru cei slabi de răbdare. Fan al lui Gilliam fiind, tot aș tăia vreo jumătate de oră din cele 122 de minute din cît durează. Narațiunea te păcălește adesea cu lipsa vreunei finalități și, deși e imposibil să nu te temi pentru soarta puștoaicei, adesea ai senzația că persoana care cade prin gaura de iepure cu multiple nivele care mai de care mai bizare ești chiar tu, dar bănuiesc că este exact senzația la care ținea Gilliam. Pînă la acest film – o schimbare la 180 de grade care a fost deja remarcată –, cineastul își împănă cu fantezii peliculele, dar ele aveau funcție de redempțiune, exact contrariul celei din *Tideland*. Filmările sînt însă sută la sută Gilliam. Operatorul de imagine Nicola Pecorini surprinde cu atenție extinderea *Wonderland*-ului din interiorul casei părăsite către lanurile de grîu. Iar lumina solară abundentă devine contraponderea atmosferei gotice. Iar ca să vă dați seama cît de accentuată este, gîndiți-vă doar că salvarea fetiței se produce printr-un accident feroviar de proporții.

Chiar dacă m-am limitat la a scrie doar despre două, selecția peliculelor merită caracterizată în cel puțin tot două cuvinte: *Go Chiri!* ■

Tristram Shandy: A Cock and Bull Story

arte

La muzeul de artă din New York

Retrospectivă Munch

unor perioade petrecute la Paris și Berlin, de o paletă post-impresionistă și de inflexiuni simboliste.

Importanța lui Munch nu este legată de succesul cu care și-a însușit anume tehnici picturale „moderne”. Și nici de abilitatea lui de a rotunji o imagine într-un produs finisat, ireproșabil. Multe dintre lucrările lui sunt de altfel pictate parcă cu o voită neglijență... Includerea pictorului norvegian în panteonul picturii moderne este strict legată de capacitatea sa de a pune în pagină, ca nimeni altul, emoții, stări afective. Munch a crezut că pictorul nu trebuie să „transcrie” realitatea înconjurătoare ci să redea impactul unei amintiri asupra propriei sensibilități. «Nu trebuie să pictezi un scaun ci ceea ce a simțit o anume persoană văzându-l» - scria artistul la un moment dat.

Ca și în cazul altor creatori, transformarea calitativă a artei lui Munch a avut loc relativ brusc. „Strada Karl Johan în ploaie” (1891) este un tablou dominat de case pictate în culori calde, umbrele, verdeață... Un an mai târziu, Munch pictează *Seara pe strada Karl Johan*, un tablou de dimensiuni semnificativ mai mari. Strada și casele sunt aceleași doar privite din direcție opusă. Clădirile capătă însă o alură amenințătoare. Perspectiva este aproape blocată de un grup de personaje îmbracate în culori întunecate, cu ochii măștiți, trăsături stranii, neindividualizate ce te duc cu gândul la caractere similare plasmuite de James Ensor. În locul unui pașnic peisaj urban, ești confruntat cu o atmosferă de neînțelegere și izolare.

S-a subliniat nu o dată importanța relației dintre biografia artistului - marcată de o sănătate șubredă, alunecări în alcoolism, instabilitate mentală ereditară - și arta sa. Munch a ilustrat mereu propriile traume psihice, de la confruntarea în anii copilăriei cu moartea mamei și soriei sale, căzute amândouă pradă tuberculozei - *Moarte în camera* (1893), *Copil bolnav* (1896) - la relații amoroase nefericite, încărcate de violență - *Metabolism* (1899), *Sărutul* (1892), *Vampir* (1893), *Cenușă* (1894) -.

În același timp, Munch a știut să transceadă particularul propriilor experiențe lansându-se într-o profundă examinare a ceea ce el însuși a numit «viața modernă a sufletului». Influențat de contactul cu teatrul lui Ibsen și Strindberg, cu filosofia lui Nietzsche, Munch abordează teme generale ale existenței: vulnerabilitatea individului, imposibilitatea de a crede, dragoste câștigată și pierdută, singurătatea pe drumul căutării propriei identități.

Autoportret cu tigara arzind

Explorând biografia și opera unor artiști moderni de excepție, observi că după un segment „revoluționar” drumurile lor creatoare au urmat direcții foarte diferite. Unii - Picasso, Matisse - au căutat constant noi mijloace și modalități de exprimare... Cézanne sau Brâncuși și-au dedicat viața perfecționării unor imagini singulare... Există creatori - Monet, Braque - a căror operă târzie a fost multă vreme subapreciată tocmai pentru că era diferită de ceea ce creaseră în tinerețe... În fine, există o întreagă pleiadă de plasticieni a căror inventivitate creatoare și capacitate de reînnoire s-au epuizat mult înainte de sfârșitul unei cariere îndelungate. Printre aceștia din urmă, alături de Ensor, Derain, De Chirico, Chagall, se numără și Edvard Munch (1863-1944).

În consecință, o retrospectivă Munch organizată de Muzeul de Artă Modernă din New York nu a inclus decât puține lucrări din a doua parte a carierei pictorului norvegian propunând, în schimb, o selecție revelatoare a creației sale de dinainte de 1900.

Expoziția cu titlul „Edvard Munch: viața modernă a sufletului” a fost organizată cronologic, începând cu lucrări de un conformism care nu prevestea nimic. Treptat, cuminiți picturi de un naturalism academic sunt îmbogățite, în urma

Madonna

Rezultatul acestor explorări este ciclul *Friza vieții* expus pentru prima oară la Berlin în 1902. *Dansul vieții* (1899-1900), centrul de greutate al seriei, are un subiect oarecum similar cu tabloul lui Gauguin „De unde venim? Cine suntem? Încotro ne îndreptăm?” pictat cu un an mai devreme. Un personaj cu ochii pierduți - pictorul? - dansează cu o femeie îmbrăcată în roșu. Privirile nu li se întâlnesc. Corpurile pastrează o distanță stângace. De o parte și de alta a cuplului e aceeași femeie, cu parul auriu. În stânga, într-o rochie albă, zâmbește plină de speranță. În dreapta, în negru, ea este întruparea dezamăgirii.

Alături de selecții din *Friza vieții*, a doua sală a expoziției include alte picturi și litografii din deceniul '90. Efectul cumulativ al acestor lucrări vizionare este remarcabil. Natura, fluidă, pictată în culori intense, pare să exprime stări sufletești. Imobilitatea ascunde izbucniri gata să erupă. Contururile personajelor, cu o individualitate de abia ghicită, sunt ca o membrană care cu greu menține integritatea corpurilor. Umbrele sunt în schimb clare și amenințătoare. Nu este de mirare că pictori precum Kirchner și Macke îi datorează atât de mult lui Munch.

Ultima parte a expoziției este dedicată autoportretelor. Exemplele alese acoperă întreaga carieră a artistului. La început, un tânăr de 19 ani privește lumea cu o privire calmă, ușor sfidătoare, ușor suspicioasă. Cu doi înainte de moarte, o silueta foarte dreaptă este încadrată de un pal. propriile tablouri aflate în fundal și un ceas uriaș care, lipsit de limbi, este deja în eternitate.

Ciudat, pentru un artist cu asemenea putere de introspecție, autoportretele lui Munch aluneca destul de repede în banal și exhibiționism. În majoritatea cazurilor, ele nu sunt un mijloc de explorare a propriului caracter ci „poze”, justificări superficiale. Comparând *Autoportret în Bergen* (1916) sau *Autoportret la fereastră* (1940) cu autoportretele contemporane semnate de Bonnard sau Beckmann, descoperi evidenta lipsă de emoție a „confesiunilor” târzii ale lui Edvard Munch.

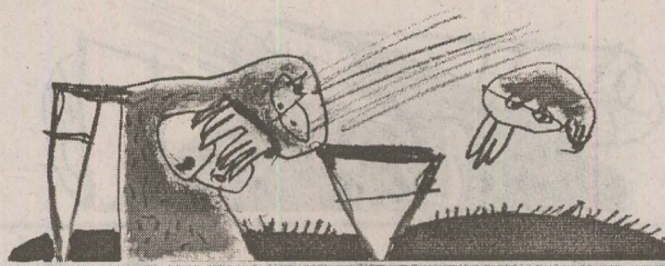
La sfârșitul secolului al XIX-lea, în perioada în care Munch își concepea capodoperele, arta modernă începuse deja să se distanțeze de narațiune și ilustrație, valori considerate mai adecvate unui model literar decât unuiia plastic. În izolarea sa, artistul norvegian a continuat însă să lucreze, cu mai mult sau mai puțin succes, sub semnul acestor valori tradiționale, evitând teoretizări legate de stil, formă, „arta pentru artă”.

Astăzi, când mulți creatori se reîntorc la idealuri abandonate de generații anterioare, importanța moștenirii lui Munch pentru artiști ca David Hockney sau Matthew Barney este evidentă.

Marghit DASCĂLU-SAVA

Seară în Karl Johan

arte

Pavel Șusară

CRONICA PLASTICĂ

Constantin Cerăceanu

(schiță de portret)

Fiu al Mariei și al lui Constantin Cerăceanu, s-a născut în ziua de 29 octombrie 1940, în localitatea Drăgășani – Vâlcea. După ce lucrează, o vreme, ca vopsitor la Cooperativa Sânguința și apoi la Complexul pentru Industrializarea lemnului Vâlcea, uremează, în intervalul 1960 – 1966, cursurile Institutului de Arte Plastice N. Grigorescu din București, secția pictură, clasa Corneliu Baba, unde îl are coleg și pe Mirel Zamfirescu. Din 1966 este profesor de desen la Școala nr. 4 din Râmnicu-Vâlcea, instituție în care se și definește în 1969. În ianuarie 1992 de pensionează anticipat, din motive de sănătate, cu pierderea capacității de muncă, gradul II. În 1997, pictorul Gheorghe Dican și încă vreo cîțiva prieteni îi organizează o expoziție la Râmnicu-Vâlcea, prima și, pînă în 2003, cînd Galeria Luchian 12 îi organizează o importantă expoziție, ultima ieșire în public a pictorului. Cu prilejul primei expoziții, Muzeul de Artă Vâlcea îi achiziționează patru lucrări. Constantin Cerăceanu nu a fost primit în Uniunea Artiștilor Plastici, iar de mai mulți ani nu a mai reușit să picteze, opera lui fiind extrem de restrînsă.

I. O lume ascunsă

Constantin Cerăceanu este un pictor singular, o prezență – ori, mai bine zis, o absență – care l-ar putea ușor transforma într-un caz. Dar dacă la nivelul expresiei, al construcției imaginii și al mesajului artistic el este cu desăvîrșire singur, în ceea ce privește destinul său public, de fapt inexistența acestui destin, compania sa este copleșitoare. Izolat de lume, străin de orice vanitate în plan social, complet anonim într-un peisaj cultural bine identificat și tot atît de bine controlat ideologic, surd la orice doctrină și imun la presiunea modelor, el s-a scufundat, pînă în pragul uitării, într-o lume paralelă unde mai zac de multă vreme și alți artiști fără noroc, dar care, vorba Lăpușnenului, *de se vor scula, pre mulți vor popi și ei!* Pentru că imaginea artei românești, a artei mai vechi și mai noi, nu este în mod strict aceea pe care am învățat-o la școală sau care ne-a tot fost prezentată prin galeriile supravegheate competent de către cei amenajați special în acest sens, ci una mult mai complexă și mai nuanțată. Cînd vor fi scoase la iveală acele componente ale artei românești, fără de care organismul acesteia este astăzi profund mutilat, adică atunci cînd vor fi cunoscute segmentele Art Nouveau, Art Deco, simbolist-onirice, spiritualiste și chiar realiste, așa cum s-au manifestat ele în diverse etape ale dinamicii fenomenului, se va vedea că artiștii noștri de referință, acele mituri pe care le-am creat mai degrabă într-o ambianță de laborator decît în spațiul real, nu sînt chiar atît de singuri pe cît au încercat

să inducă în conștiința publică tot felul de atitudini culturale autoritariste. În momentul în care Kimon Loghi va fi înțeles înăuntrul propriului său proiect, cînd E. Urbanski de Nieczuja va fi plasat în ambianța estetică a anului 1900, cînd Iosif Popp va fi descoperit ca precursor legitim al spiritualismului din anii 70-80 ai secolului trecut, cînd poetica greoaie și magmatică a realismului reprezentat de Tibor Ernő va fi percepută cu întreaga ei profunzime și melancolie sau cînd imaginarul răzvrătit și punitiv al lui Alex Leon va fi privit cu mai multă atenție, și numele artiștilor care se învață încă din clasele primare vor căpăta o altă încărcătură. O data cu redescoperirea lui Kimon Loghi, de pilda, se vor descoperi și începuturile simboliste ale lui Pallady, după cum o data cu o mai mare atenție acordată lui Urbanski, vom fi mai sensibili la decorativismul Art Nouveau al lui Luchian etc. etc. Unde este Constantin Cerăceanu în acest context? Iată o întrebare careia nu i se poate răspunde chiar așa de simplu.

II. Combustia culorii

În primul rînd nu i se poate răspunde, pentru ca el nu a fost uitat, iar faptul că nu a fost și nu este cunoscut reprezintă cu totul altceva. Constantin Cerăceanu, practic, n-a existat în arta românească și, în afara unui cerc foarte restrîns de prieteni, nimeni nu i-a cunoscut pictura. În al doilea rînd, răspunsul este dificil pentru ca opera lui s-a istoricizat în mod abuziv și în plină contemporaneitate, iar acest lucru face din judecata critică un exercițiu cu totul nefiresc. Astfel, deși artistul zace dramatic într-un con de umbră, el nu a ajuns acolo printr-o regresie a percepției publice, printr-o ieșire tăcută în decor, ci el acolo a fost întotdeauna, iar tirzia sa apariție publică echivalează cu descoperirea surprinzătoare a unui ciudat fenomen natural. Și Constantin Cerăceanu chiar asta și este: un impresionant fenomen natural. Cînd, cu aproape un an în urmă, i-am văzut două lucrări în galeria lui Dan Tudor din Râmnicu-Vâlcea, reacția nu a fost una de ordin cultural, adică acel amestec bine cunoscut de contemplație și dubitație livrescă, ci una aproape organică, bruscă și revelatoare ca un impact fizic. Deși, în mod convențional, cele două lucrări se înscriu prin toate datele în categoria previzibilă a picturii și puteau fi clasate muzeografic drept ulei pe pînză, în esență ele erau o marturisire ingenuă, deconspirarea frustă a unei stări de urgență și invitația imperativă de a participa la un spectacol al lumii pe care niciodată nu ai avea privilegiul de a-l descoperi de unul singur. În mod întîmplător sau, cine știe, poate că nu, cele două lucrări erau perfect complementare: una venea direct din cutremurele și din strigătele disperate ale lui Van Gogh, din acea pietate extremă care, la prima vedere, poate fi confundată cu imprecizia și cu blasfemia, iar cea de-a doua se așeza pe un discurs de alburii angelice, de o seninătate și de un echilibru apropiate celei mai pure dintre ipostazele clasicității. Dar și în cazul uneia, și al celeilalte, un fapt era indiscutabil:

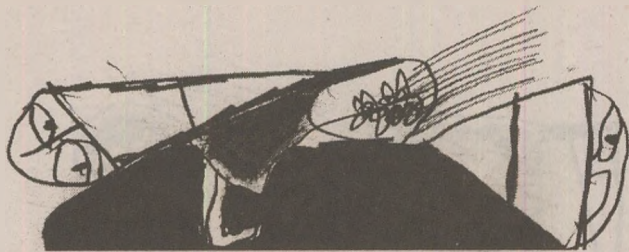
Constantin Cerăceanu - Interior

ele erau gîndite și realizate la o temperatură înaltă, iar culoarea, indiferent de natura pigmentului și de puterea lui calorica anticipată, era susținută prin explozii repetate, prin revarsări sangvine și prin incontinente stări de extaz.

III. Nebănuita putere a lucrurilor mici

Cu toate acestea, Cerăceanu este, în esență, un intimist. Însă lumea lui, fie aceea deschisă, a peisajului, fie aceea delimitată sever, a interiorului, este una a senzațiilor pure și a unei vizualități debordante. În acest spațiu atît de restrîns, cu atît de puține evenimente și total inapt de a genera desfășurări epopeice, pictorul își gasește cele mai puternice argumente ale libertății. Chiar și atunci cînd obiectele sînt marcate, iar prezența lor este indiscutabilă – de multe ori ele sînt adevărate porți către lumea copilăriei, cum ar fi căluțul de lemn care se plimbă obsesiv prin nenumărate imagini – privirea trece dincolo de opacitatea lor concretă și dezvăluie stocul imens de energie și de culoare camuflat în morfologia acestora. De la observația cea mai banală și de la obiectualitatea cea mai previzibilă a lumii din jur, Cerăceanu se ridică la abstracția pură a limbajului și la potențialul infinit al culorii virgine, spre a reveni, apoi, la inocența edenică a obiectelor mici și însingurate. Fără nici o povestire explicită și în afara oricărui discurs periferic, există în viziunile artistului proximitatea continuă a unei maternități difuze, presentimentul securizant al unui vast freamat placentar. Un amestec de teama și de bucurie, de explozie și de prăbușire, de instinct al reclusiunii și de vocație a dezmarginirii strabate prin toate compozițiile sale, indiferent de identitatea lor imediată. Temperamentul său, vulcanic și riguros în același timp se manifestă irepresibil, reconstruiește lumea reală, îi distruge formele episodice și îi transferă esența în realitatea incoruptibilă a limbajului, depozitat de orice sarcina anexă. Gestul mecanic, materia densă, asemenea unei lave încremenite pe versantul craterului, particularizează în plus, prin însemnele unei mari energii launtrice, aceasta fascinație sălbatică în fața culorii, o fascinație primitivă și magică, situată cu totul în afara stereotipurilor culturale. Deși această pictură este lipsită de orice ideologie, prin consecințe ea se apropie, ca dinamică a privirii și ca anvergură a gestului, de atitudinile fovistilor față de expresia artistică, în general, și de limbaj, în particular. Dar indiferent unde ar putea fi plasat acest demers în ansamblul fenomenului european, în spațiul modernității și al contemporaneității artei românești el este absolut singular și deschide porțile unei problematice cu totul necercetate pînă acum. Iar dacă ar fi să facem și trimiteri istorice, de la Iuculescu încoace nici un temperament artistic nu s-a manifestat cu o asemenea forță, dar cu o forță careia i se adaugă și o imensă candoare, fapt care împinge decisiv convenția artistică înspre actul profund al devoțiunii și către gestul înalt al celebrării. ■

m e r i d i a n e

Centrul pentru *Literatura Contemporană în Traducere*, recent înființat de prof. dr. Lidia Vianu la Universitatea București cu sprijinul Institutului Cultural Român, Consiliului Britanic, României Literare, Radio România Cultural, Editura LiterNet, E-școala.ro, l-a avut invitat la 9 mai 2006 pe **PETER ACKROYD** într-o **videoconferință cu studenții**, organizată la Consiliul Britanic.

Peter Ackroyd (născut în 1949) este fără îndoială cel mai prolific autor britanic contemporan, care petrece 12 ore pe zi la masa de scris zilnic. Întrebările studenților din anul 2, masterat și doctorat au scos la iveală destăinuri pe care romancierul nu le-a mai făcut până acum cu o asemenea sinceritate. E primul **interviu tandru** (dar și extrem de edificator) al unui romancier de obicei mut în fața oricărei întrebări, sau care oferă cel mult răspunsuri monosilabice.

STUDENT: Majoritatea cărților Dvs sunt construite în jurul unor personalități istorice, scriitori (Dickens, Milton, Chatterton), arhitecți (Hawksmoor), filozofi (Platon). Faceți acest lucru din pasiune pentru istorie sau aveți și alte motive?

PETER ACKROYD: În parte din pasiune, din interes pentru istorie. E un interes vechi, de pe când eram la universitate, dar abia în ultimii ani a capatat o direcție în sensul în care vorbeai. Alegerea personalităților n-a fost deloc arbitrară – după mine, ea e în mare parte instinctivă, intuitivă. În multe din cazuri – cum ar fi Dickens, Blake, Chaucer, Milton – am încercat să-mi aduc contribuția la conturarea conceptului de 'sensibilitate londoneză'. Mă interesa scriitura care izvoră din Londra, ca și cea despre alte orașe vechi de veacuri, caracterizată de aceleași preocupări, teme, imagini, puncte de interes. Alegerile mele au fost deci pe linia unei tradiții. În alte cazuri, cum ar fi Nicholas Hawksmoor, de care aminteai, ori Dan Leno, am căutat 'prezentul trecutului' ca să zic așa, adică modul în care istoria Londrei se prelungește în prezent. Așa că, evident, alegerile mele au avut o logică.

Student: Există tipare existențiale repetabile în *The Great Fire of London*?

PA: Da, sunt tipare, sunt ritmuri, sunt aglomerări de experiențe semnificative, teme legate de timp. În unele cărți am numit aceasta 'imperativul topografic', prin care vreau să zic că există cartiere, străzi, case care influențează în mod activ viața și firea celor ce le locuiesc. Nu e vorba de o materie ce ar putea fi predată la școală ori la universitate – e o obsesie a mea. Acum câțiva ani mi s-a cerut să scriu o biografie a Londrei, o carte care tocmai acest lucru îl studia, adică forțele ce alcătuiesc prezentul londonez, forțele orașului, pământului, temeliei Londrei, care toate au un anume efect indirect asupra locuitorilor ei – fie că e vorba de tipare de locuire, de activitate, de accidente, crime și așa mai departe. Așa că tiparele existențiale mă interesează în cel mai înalt grad.

Student: În romanul *The Great Fire of London* (Marele foc al Londrei) se da foc decorului ridicat pentru a filma Little Dorrit de Dickens. Ați fi vrut cumva să dați de înțeles că aceste tipare, ca și trecutul din care se trag, devin la un moment dat inutile, trebuie distruse fiindcă împiedică înțelegerea?

PA: Cred că acel incident e doar un final de roman. N-aș generaliza nimic pomind de la el. Acela a fost primul meu roman, oarecum naiv din unele puncte de vedere. Trebuie totuși să spun că el cuprinde de fapt samânta tuturor romanelor pe care le-am scris mai târziu. E un roman despre straturile timpului, despre esența orașului, și chiar nu contează dacă e vorba de un construct al lui Dickens ori al meu. Sunt idei, atitudini, preocupări care au rămas cu mine până-n ziua de azi. Cât despre finalul acelui roman, n-a fost decât o împrejurare bună pentru final și atât.

Student: Dacă ar fi să comparați literatura tradițională cu cea modernistă și postmodernistă, ați fi pregătit să afirmați că istoria, trecutul în general, au pierdut teren ori

că, din contră, sunt mai pline de înțeles decât înainte?

PA: Mă întrebi dacă istoria pierde din importanță în peisajul postmodern? Nu, nu cred. Nu mă folosesc de termeni ca modernism ori postmodernism fiindcă ei n-au înțeles pentru mine. În ce privește, însă, conștiința istoriei, mie mi se pare că istoria nu face decât să crească. Atunci când am scris *Hawksmoor*, s-a considerat o glumă, un artificiu că am scris un roman plasat în trecut și prezent concomitent. În ultimii douăzeci de ani, însă, au apărut o mulțime de romane istorice cu un picior în trecut și altul în prezent. Acum e chiar un gen în sine și unii romancieri numai asta scriu. Acest tip de texte de alunecare între trecut și prezent, ca să le numesc așa, a trecut chiar de granițele romanului, iar acum găsim narațiuni istorice ori biografice care folosesc acest procedeu, confruntând, transpunând trecutul în prezent. Departe de a se stinge, așa zice că e din ce în ce mai prezent în literatura engleză.

Student: Cum ați descoperit această tehnică? Ați pornit cumva de la teorii ale intertextualității ori ați vrut doar să vedeți cum funcționează procedeul?

PA: Habar n-am de intertextualitate. L-am folosit fiindcă mi-a plăcut. Alegerile mele sunt direcții pe care am vrut să le urmez dintr-o curiozitate a mea, fără nici un fel de intenție teoretică. N-am explicații teoretice ori literare pentru ce scriu. Asta-mi place mie să fac. Teoria nu mă interesează. Cu atât mai puțin teoria literară modernă. M-ar mâhni gândul că opera mea întruchipează vreo teorie literară modernă. Nu mi-am propus așa ceva. Cât despre actul scrisului, da, chiar așa este: cuvintele curg aproape instinctiv din peniță, cu prea puțin efort conștient din partea mea. Când recitesc ce am scris, mi se pare adesea că nu e textul meu, nu-mi amintesc să fi scris eu acele lucruri. Vorbesc acum și de roman și de biografii. Am convingerea că scriu bine abia atunci când simt acest lucru, când vorbele curg nestăvilite din vorbele dinaintea lor, de pe pagină. Eu sunt doar persoana care face reacția posibilă. Ceea ce scriu nu depinde de fapt de mine, ea că orice așteptare de natură teoretică, în ce mă privește, și zadarnică.

Student: Dar când vine vorba de lectură, ați prefera să nu ne preocupe tehnica literară, adică să citim doar ca să simțim textul, ori ar trebui să căutam mecanismele, procedeele pe care le folosiți?

PA: Asta e decizia voastră. Orice abordare e permisă, nu există legi în privința lecturii, așa cum nici scrisul nu are legi. Dacă vă atrage detectarea unei teorii literare, căutați-o. Nu văd de ce nu ați găsi-o, în fond, chiar dacă ea nu are nimic de-a face cu intenția mea. Dacă teoria se află în narațiune, e-n ordine. Alții mă citesc doar pentru intrigă, ceea ce e la fel de bine din punctul meu de vedere. Unii caută conștiința istorică evocată... Orice lectură e bună câtă vreme sunt citit.

Student: Unii eroi ai Dvs, cum ar fi Nicholas Dyer, recurg la ocultism pentru a comunica cu trecutul, cu spiritul morților. E oare vorba de vreo influență literară ori sunteți pasionat de cunoașterea de dincolo de rațiune, de logică?

PA: Într-adevăr, cunoașterea de taină apare în multe dintre romanele mele. Nu mă prea preocupă acest subiect în viața reală. În scris, însă, se pare că e o obsesie... Nu știu cum să explic acest fapt. Mă gândesc ca, dacă împărțim oamenii în seculari și religioși, eu prefer să scriu proza religioasă, spirituală. În diverse feluri, evident. Ideea mea e să pun în lumină trecerea timpului, să-i celebrez sfârșitul, ca să zicem așa. Așa că ai dreptate când subliniezi prezența unei cunoașteri a morților în cărțile mele.

Student: Cărțile Dvs par foarte lucrate. Scrieți ușor? Înțelesul e printre rânduri, o implorare a frumosului. Vă grăbiți cu mare grijă pentru frumos. Folosiți o groază de hiperbole...

PA: Nu m-aș fi gândit să exprim ce fac în acest fel, dar cred că ai dreptate. Am început prin a scrie poezie. Am publicat câteva volume de poeme, la început nici n-am scris altceva. Au fost trei ori patru cărți de poezii înainte să împlinesc treizeci de ani, prin urmare aspirațiile, visele, cunoașterea poetului mi-au influențat probabil proza în moduri de care eu nu știu mai nimic. Pentru mine proza și frumosul sunt sinonime. Da, n-am uitat nici o

Peter Ackroyd

Teoria nu mă interesează

clipă poezia: se vede că a migrat în proza, pur și simplu.

Student: Cum vedeți viitorul literaturii? Este *The Plato Papers* (Documentele lui Platon) ceea ce așteptați cu adevărat?

PA: Am convingerea că literatura va supraviețui. La sfârșitul veacului trecut au fost nenumarate profeții despre moartea literaturii, dispariția cărții. Cred că se-nlămple exact pe dos. Acum se citesc mai multe cărți, empirice majoritatea, sunt mai multe librării ca niciodată în Londra, și mai mulți cititori ca oricând, așa ca, în ce privește supraviețuirea literaturii, ea mi se pare neîndoiebnică.

Student: Ați schimba ceva în literatura contemporană ca s-o faceți mai valoroasă?

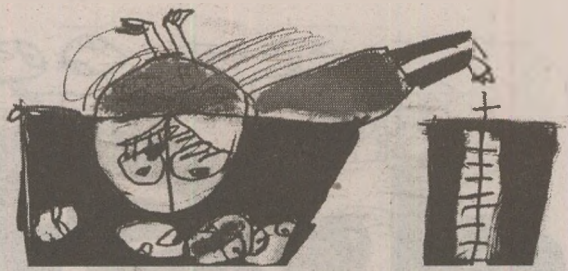
PA: Eu unul nu prea citesc literatură nouă. Și nu romane. Când citesc, citesc biografii, istorie... Nu pot judeca ceva ce nu cunosc. N-am mai citit un roman de zece, cincisprezece ani.

Student: În *The Plato Papers* arătați ca trecutul și prezentul se deconstruiesc reciproc. Credeți că epocile istorice pot într-adevăr comunica, ori se deconstruiesc și atât?

PA: Greu de zis. Presupun că există un dialog. Asta e teza mea în tot ce scriu: câteodată trecutul și prezentul chiar comunică, uneori doar se înțeleg reciproc, alteori nici macar atât. În unele cărți istoria pare poate să se sfârșească; dar după mine e vorba de dialog și nu de deconstrucție, dacă asta vroiați să zici.

Student: În metaficțiunile istorice, au cărțile despre trecut acces la real? La o parte de real macar?

PA: Nu, n-au. Dar au biografiile, studiile. Conceptul de real scapă, în acest context. N-aș afirma că biografiile mele (Dickens, More...) sunt mai reale decât romanele despre Hawksmoor ori Milton. Totul e ficțiune, limbaj, cuvinte înșelătoare, un limbaj care pur și simplu nu poate

meridiane

comunica realul. Tocmai de aceea nici nu fac diferență între ficțiune și biografie. Sunt adesea întrebat care mi se pare mai de preț și zău dacă văd vreo deosebire între ele. E ca și cum ai întreba un compozitor dacă-i place mai mult o anume simfonie din întreaga lui operă. Muzica e muzică, scrisul e scris, toate formele de scris sunt la fel. Așa ca pentru mine a scrie un roman e același lucru cu a scrie biografie ori studiu istoric. Avem de-a face cu aceleași principii și aceleași efecte. Ca să răspund la întrebarea ta, realul, adevărul – ce-o mai fi însemnând el – nu prea are legătură cu scrisul.

Student: Când scrieți romane, ce e mai important: povestea, personajele, limbajul, îmbinarea vorbelor?

PA: Toate sunt la fel de importante. Nu pun nici intriga, nici eroii pe primul plan. Pe primul loc – dacă există așa ceva – e limbajul, felul cum scriu, ce iese. Limbajul creează și eroii și intriga. Sună stupid, însă cu multe din cărțile mele habar n-aveam ce va urma până ce nu-mi spuneau cuvintele încotro mă îndrept. Sigur ca uneori schițezi elementele importante ale intrigii, ca un fel de viziune mentală, dar înșiruirea capitolelor, narațiunea, e invariabil determinată de expresie și câteodată personajele se ivesc dintr-o greșală, când nici nu le așteptai, o întorsătură de frază, o descriere – și gata, personajul prinde viață, intră-n poveste, chiar o schimbă. Totul se trage din actul concret de a așterne vorbe pe hârtie. Cum am mai zis, scrisul e scris iar experiența scrisului este esențială în crearea oricărui fel de carte, roman ori altceva.

Student: Aveți un mesaj anume pe care ați vrea să ni-l transmiteți?

PA: Nu. Doar o stare de spirit, o aspirație, o sensibilitate specială pentru trecut. Nu e corect să împui un mesaj. Ar fi aproape sigur prost înțeles și nu văd ce rost ar avea. Ce poate face scriitorul decât să trezească conștiințe, să le ajute să simtă concret cât de multe forțe există în jur, să-i sensibilizeze pe cititori la ideea de trecut (al țării lor, al locului unde trăiesc), să-i convingă de morală trecutului, de imanența acestuia?

Student: Are adevărul vreo legătură cu liberul arbitru? Unii filozofi susțin că adevărul nu există, totul e interpretare, așa că dacă eu văd o tablă neagră și altul o vede verde, e dreptul fiecăruia. Așa vi se pare?

PA: Cred că da. Totul e interpretabil, toate există pentru a fi interpretate, și, după cum ziceam, nu există un adevăr ca atare, ci un șir de interpretări, unele mai convingătoare decât altele. Uite, de pildă, biografiile. Sunt atâtea peste tot... Tocmai am scris o biografie a lui Shakespeare. Și mai există cel puțin încă două mii. Ce puteam să descopăr eu nou? Scriitura contează. Singurele biografii care durează sunt acelea care au fost bine scrise. Înainte de adevăr contează cât de bine scrii. Cu cât e mai bine scrisă o carte, cu atât are mai multe șanse să dăinuie. Deci, da, chiar sunt de acord: înainte de toate vine interpretarea.

Student: V-ați identificat vreodată cu vreun personaj ori scrieți detașat?

PA: Nu m-am identificat niciodată cu nici unul din personajele mele, poate fiindcă sunt prea multe și dacă m-aș identifica cu toate aș înnebuni, presupun. Nu, nu mă identific cu eroii, nici în romane, nici în biografii. Mai sunt uneori întrebat pe cine prefer dintre eroii mei. Și, drept să spun, pe nici unul. Nu țin să mă atașez de ei, vreau doar să-i înțeleg. Când îi înțeleg, pot comunica cititorului adevărul lor. Sentimentele mele proprii chiar nu contează.

Student: Cum ați descrie o carte bine scrisă?

PA: O carte bine scrisă mă încarcă, îmi dă viața și entuziasm. O carte bine scrisă e cea în care să nu poți identifica șmecheriile care au fost folosite tocmai ca să te atragă. O carte bine scrisă are nevoie de energie, înșuflețire, emoție. Trebuie să nu te mai poți desprinde de ea. E ca la oameni. Când zic că cineva, Newton de pildă, e un geniu, el are o calitate în comun cu celelalte genii, și anume energia. Dacă ar fi să indic un echivalent al ei pentru cărți, aș zice că e energia scrisului, energia limbii.

Student: Care credeți că e perioada de pregătire pentru

o carte bine scrisă? Trebuie să fie lungă ori poate ea chiar să lipsească?

PA: Da, bună întrebare. Depinde de carte. Unele cărți cer multă muncă. Așa ca de pildă biografia lui Shakespeare, despre care v-am vorbit. Sau viața lui Dickens. Și pentru romane e nevoie de pregătire. Pentru *Hawksmoor* am avut mult de pregătit. Romanele care se petrec total ori parțial în trecut cer multă muncă, lecturi din perioada respectivă (ca să stăpânești limba corect). Alte cărți țâșnesc din peniță fără nici o pregătire de nici un fel. O astfel de carte a fost *The Plato Papers*. *Dan Leno* la fel. M-am așezat pe scris și când am terminat au fost gata. Când, însă, cărțile au un miez istoric mai important, trebuie să te cufunzi în cultura de atunci înainte să te apuci de lucru.

Student: Ați recurs vreodată la scris fiindcă ați vrut să evadați din real, din viața Dvs ori din viața contemporană în general?

PA: Nu mi s-a întâmplat. E drept că mi-e absolut imposibil să scriu despre viața de azi. Nu pot afla motivul. Poate altceineva o să-și dea cândva seama. Pot descrie alte culturi, alte civilizații, dar nu-mi pot recrea propria mea lume. E o traumă cumplită, și nu pot s-o îndepărtiez oricât aș face. Nu pot să scriu un roman plasat în anul 2006 și basta. Unii dintre voi poate vor găsi o explicație, o fi existând vreo teorie literară... Cert este că nu pot să scriu ca lumea decât dacă între mine și epoca descrisă sunt cel puțin 40-50-60 de ani. Scriitori mult mai mari ca mine au avut aceeași problemă. Shakespeare, de pildă, n-a putut să scrie despre secolul lui. Nu mă compar cu Shakespeare, dar a avut și el același defect ca nu era în largul lui decât când scria despre alte vremuri și alte locuri. Nu este, deci, o problemă neobișnuită dar e în mod cert o problemă.

Student: Să fie, oare, din cauza că nu vă puteți identifica cu personajele Dvs? Poate că, scriind despre anul 2006, ar trebui să vă identificați până la urmă cu personajul și epoca?

PA: Da, ar putea fi acesta unul dintre motive, fără îndoială. Nu-mi place deloc să mă autoanalizez. Nu am conștiința eului meu și evident că ar trebui să mă suprapun eu cu mine dacă aș scrie la prezent, lucru pe care nu sunt dispus să-l fac. Trebuie să fie vorba de o traumă psihică, ceva ce mă împiedică să mă înțeleg pe mine însumi. Din moment ce nu mă pot confrunta eu cu mine, nu mă pot confrunta nici cu prezentul meu. E și asta o explicație.

Student: Știu că autorii de azi detestă să fie etichetați ori grupați într-un curent. Ce credeți, totuși, despre postmodernism?

PA: Am mai spus, habar n-am ce-i cu el. Nu folosesc cuvântul, nu-mi este necesar. Presupun că, eu scriind în prezent, termenul se aplică și la mine prin forța lucrurilor, teoretic cel puțin, dar n-are nici o legătură cu viața și nici cu scrisul meu.

Student: Considerați că etichetarea unui autor ca modernist, realist ori altceva orientează atitudinea lectorului față de opera pe care o citește?

PA: Mă tem că da. În cazul meu acest lucru nu mi se pare de dorit, dar există autori pentru care el e o binefacere, fiindcă altfel ei nu pot fi înțeleși. Sunt avantaje și dezavantaje. Tare-aș vrea să se inventeze termeni cu o mai mare subtilitate.

Student: Ce literatură vă place, dacă pe cea contemporană n-o citiți?

PA: Ce-mi place mie acum e literatura pe care o citesc de nevoie, pentru următoarea carte, ceea ce sună excesiv de profesionist, dar ce să fac, nu mai citesc decât cu creionul în mână ca să notez pe margine tot ce am nevoie să știu. Nu mai citesc de plăcere. Nu mai am vreme. Dacă lucrez la cinci-șase proiecte simultan, am nevoie de multe lecturi și, evident, timpul trece cu cărțile pe care le citesc de nevoie.

Student: Ce proiecte aveți?

PA: Să mă gândesc... Tocmai mi-a aparut în Anglia o scurtă biografie a lui Isaac Newton. După ea va ieși un roman în septembrie, *The Fall of Troy*, care n-are nici o legătură cu Troia antică, ci cu descoperitorul Troiei din secolul XIX. În anii următori o biografie a Tamisei, cam de mărimea biografiei Londrei, iar apoi o biografie a lui Edgar Allan Poe și încă un roman. Lucrez pe trei ani de acum înainte.

Student: Cum vă alegeți subiectele?

PA: Mai degrabă mă aleg ele pe mine. Uneori îmi dă cineva o idee, cum a fost ideea de a scrie biografia Tamisei, care a venit de la editorul meu. Alteori, cum ar fi Newton și Poe, e câte o veche obsesie de-a mea, și atunci cartea vine ca de la sine. Se-nțămplă cu câte un roman să iau tocul și să mă pun pe scris fără nici un plan. Fiecare carte se naște altfel, fiecare carte e de fapt o rațiune de a fi.

Student: Care e rolul imaginației dacă în *The Plato Papers* descrieți resurse de imaginație uriașe și totuși cartea nu duce nicăieri?

PA: N-am nici un răspuns la întrebarea ta. Nici nu prea știu eu ce e imaginația. Niciodată n-am înțeles prea bine.

Student: Din experiența Dvs, care cărți plac mai mult cititorului, cele mai îndelung pregătite ori cele în care spiritul creator și sensibilitatea autorului primează?

PA: Nu e nici o diferență. Din câte-mi dau eu seama, nu interesează pe nimeni atunci când te citește dacă sau cât te pregătești. Nu contează decât să le placă ce scrii. Ce le pasă lor că ai lucrat zece ani ori zece luni?

Student: Există vreuna din cărțile Dvs care va place mai mult decât celelalte, ori una care vi se pare nereușită?

PA: Da, sunt multe nereușite. Mai toate... Singura carte a mea care-mi place e cea pe care sunt în curs de a o scrie. Celelalte... Vad atâtea defecte, greșeli, stângacii, că nici nu le pot reciti niciodată. Nu recitesc ce am scris decât cu un scop foarte precis. Nu mă atrag, e ca și cum mi-aș înfrunta toate eșecurile. Mai bine le țin ferecate odată ce le-am terminat.

Student: Ce vreți să spuneți prin "eșec"? De ce eșec?

PA: Dacă o să le citesc, o să-ți pot explica. Știu instinctiv că există în toate ceva, o inflexiune greșită... Nu știu nici eu, din moment ce nu le-am examinat niciodată. Să mă gândesc – nu, nu-mi dau seama, nu le mai știu, dar sunt sigur, sunt eșecuri peste tot.

Student: Să presupunem că va recitiți totuși un roman și descoperiți că n-ați exploatat subiectul suficient, n-ați demonstrat ce ați fi vrut, pe scurt că l-ați fi putut face mult mai bine. V-ați apuca să scrieți altul, cu același subiect, știind că ar putea ieși o cu totul alta carte?

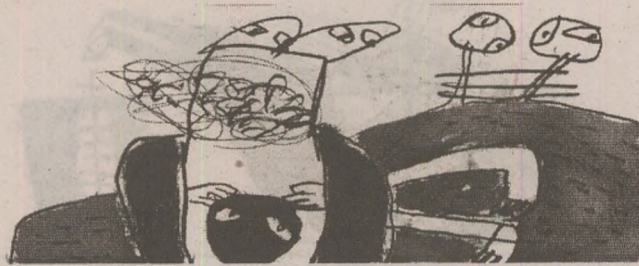
PA: N-aș crede. Ar fi hazos să rescrii un roman, același roman pe care tocmai l-ai scris. La asta încă nu mă gândisem. Nu e o idee rea, însă ar exista unele probleme, ca de pildă faptul că editorul n-ar fi de acord să scriu de două ori aceeași carte, dar asta nu contează. În realitate n-ar prea merge. Mai întâi că omul se schimbă, iar cel care a scris ultimul meu roman nu mai e deloc omul care a scris *The Great Fire of London*. Te perfecționezi – în cel mai bun caz – și te simți într-o lungă călătorie, ajungi mereu mai departe cu fiecare carte nouă, așa ca ce rost ar năi avea să te întorci la tine însuși atunci când te-ai lăsat în urmă?

9 mai 2006

British Council Londra – Consiliul Britanic din București

Întrebarile aparțin studenților:
Ștefania Tarbu (masterat),
Simona Catana (doctorandă în Peter Ackroyd),
Corina Nuta, Elena Dumitrascu, Adina Blotu,
Lavinia Zănea, Ioana Dogaru, Ileana Motoc,
Anda Calin, Flavia Lihei,
Suzana Periaș (anul 2 engleză)

Text redactat și tradus de
Lidia VIANU

m e r i d i a n e

Cu ocazia Zilei Internaționale a Francofoniei, Institutul Cultural Român de la Paris în colaborare cu asociația Primăvara Poeților și Societatea de Studii Benjamin Fondane a instituit **Premiul de literatură francofonă Benjamin Fondane**. Premiul este creat în memoria lui Benjamin Fondane (1898 – 1944), mare poet, eseist și filosof de origine română, mort tragic la Auschwitz, a cărui operă principală, marcată de gândirea existențialistă, a fost scrisă în limba franceză. Juriul acestui premiu – alcătuit din Jean-Pierre Siméon (Primăvara Poeților), Magda Cârneci (Institutul Cultural Român), Monique Jutrin (Asociația B. Fondane) și poeții Jacques Darras și André Velter – l-a ales pe **Petr Kral** ca laureat al acestui premiu. Premiul a fost înmănat luni, 20 martie 2006 la Ambasada României la Paris, cu ocazia unei festivități consacrate francofoniei.

Petr KRAL este născut la Praga în 1941 și trăiește din 1968 la Paris. A fost unul dintre animatorii grupului suprarrealist de la Praga între anii 1959-1968. Ca poet, pornind de la suprarrealism, va vira spre un gen de texte de-opotrivă de inspirație cotidiană cât și – în ciuda humorului mereu prezent – “metafizică” sau existențială. În Franța el a devenit poetul unei “metafizici pietonale” – cea a tăcerilor, a spațiilor deschise printre rînduri și a micilor gesturi cotidiene, de confruntare solitară cu lumea.

În afară de eseuri critice, Petr Kral a publicat multe culegeri de poezie (din care amintim : **& Cie** (Inactualité de l'Orage, 1979), **Routes du Paradis** (Bordas et fils, 1981), **Du gris nous naissons** (Inactualité de l'Orage), **Pour une Europe bleu** (Arcanne 17, 1985). De asemenea a publicat două antologii poetice : **Le Surréalisme en Tchécoslovaquie** (Gallimard, 1983) și **Anthologie de la poésie tchèque contemporaine** (Gallimard, 2002) și mai multe volume de proză. Premiul Benjamin Fondane i-a fost acordat pentru volumul de eseuri **Notion de base**, apărut în 2005 la Flammarion, cât și pentru întreaga sa operă. (Traducătorul mulțumește Institutului Cultural Român de la Paris, pentru amabilitatea cu care i-a oferit materialele necesare acestei prezentări)

* Traducem pentru cititorul român câteva poeme inedite dintr-un ciclu mai mare pe care poetul l-a început în anul 2002.

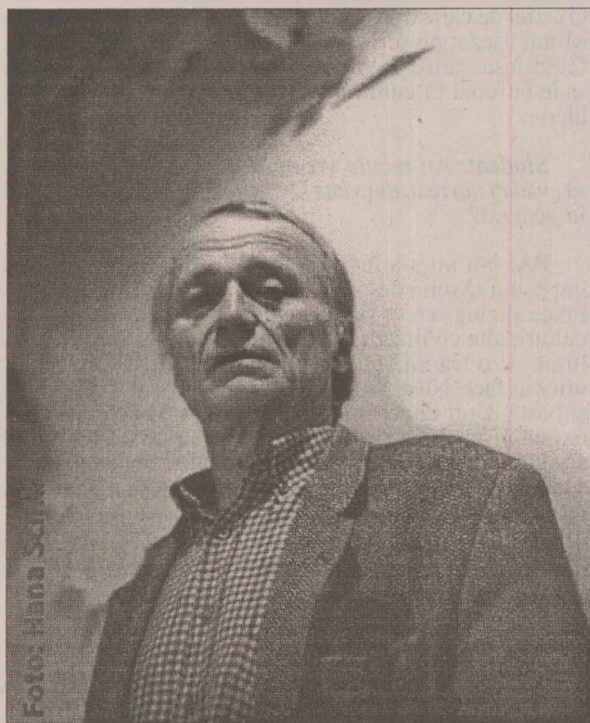
DEPLASĂRI (fragmente)

E de-ajuns să închizi ochii
ca noaptea să revină;
afară blocurile se înalță
în lumină și-și ies cu mult înafara
propriilor contururi,
gerul ambiental pipăie ghețarul
ascuns sub piele.
Sub steagul îndepărtat șoaptele distinse de
pe culoarele ministerului
sudează cu brio faliile anotimpului rece
cu flacăra de-acetilenă;
decretele circulă ca surîsurile absente
iar noi ne înalțăm în flama unei clipe
oarecare, mirîndu-ne în dreptul
fotografiei cu numele nostru
prăvălindu-se-n adîncul cosmosului fără sfîrșit.

Străbatînd un oraș necunoscut
cu un ochi grăbit decupîndu-l
în fișii ploioase, înainte ca toată lumea să
se regăsească învelită
în scutecele ude ale vernisajului și tropăitului obștesc.
Prin conversații nave trec trufase
la egală distanță de cei doi interlocutori,
oglinzile nu-s ale celor ce-nlăuntră se-adăpostesc.
Din prag să măsoară adîncul existenței
cu șirul zgribulit de copaci din zare
ce deocamdată nu și-au luat zborul.
O cercetare aprofundată a întregului său trup

Premiul Benjamin Fondane

Petr KRAL

nu mi-ar fi dispăcut,
în loc de asta prin strîmtul crenel
al celei mele iau pe la spate întregul cosmos
sfîrtecat de furtună.

În zarva estivală
un nor de stafii invizibile înconjura terasa,
din hambarul de vizavi gura unui burlan prăfos
te țintuiește
în soarele cu-o luminoasă privire absentă. Tardivă sfidare,
avertisment precoce? Desigur, de fiecare dată asisti
fără apărare
la întîlnirea pielii tale cu străveziul salaș
de păsări distante și te întorci cu totul spre ziua morții
tale.

Pe-aproape, neinsistînd, lumea se-arată totuși
în freamatul umbrei
răspîndite pe fațada de cărămidă a unei biserici,
urdărița lunatică veghează sorii roșcovani ai
brînzeturilor sale.
Poate undeva mai încolo te-aștepta răbdătoare o șansă
de zile mari pe care-o vei rata iarăși cu un zel neclintit.

Briza ridează frunzele dar degeaba așteptam
tahitiene matinale să ne treacă pragul
și zeloase să ne îngrijească unghiile;
suntem chipeși ca odinioară, împrejur pe tablite și pe
etichete literele
sunt și ele nemișcate.
Poștăriței ghemuită alături de-o colegă pe treptele
poștei

i-ai zvîrlit în cele din urmă : “ia uite, doamnele petrec
acum de-adreptul pe stradă”, ai spus-o parcă dar ai
înghițit-o
ca să-ți vezi de drum. Nimic n-a avut loc
și ploaia ce amenința întîrzie să cadă.

Într-adevăr lucrurile-s departe
unele de altele, stinghere pe albul înghețat al
mozaicului sau alături, pe polițele întesate;
în miezul zilei de marți marțea-i tot atît de-ndepartată
ca sfîrșitul săptămîinii. Nici gesturile nu se știu unul pe
altul.

se caută șovăielnice – îți scuturi țigara,
îți mîngîi chelia – fără habar. Apăsînd clanța

ușii, închizînd-o, o faci să vorbească în apartamentul
cu ramășițele de ieri, confuză vorbărie pe circuite
cosmice.
Afară saluți ziua fără a-i divulga nimic, ca un adevărat
diplomat
te ștergi grăbit de ea de parcă ceva mai încolo te-ar
aștepta

rochia zilei de marți, dinții de lapte, tristețea
unei avocate în fața festinului de paragrafe
și-a sobrei trompete a solistului – de acum înainte,
mul,
pe drumul ce duce la țarm, tremuraturile zgribuliților
și forfota șomerilor.

Muncitorul în lumina
zilei de luni nu-i un tip urîcios
dar casca lui țipătoare, halul în care se afla cazmaua și
portabilul
vorbește în locul lui, și înving.
Sigur, nu-i ceea ce s-ar cuveni să spun
doar ceea ce ziua, dis de dimineață, o spune destul de
clar.

Rolul meu în Istorie consta acum
în a scufunda lingurița în cafea și-a învîrți fără mila.
Prin ploaie autobuzul duce prin tot orașul un proaspăt
rahat de cîine
și-n drum încet-încet acesta se usuca,
o pereche s-a retras pe marginea trotuarului,
fiecare prinde rădăcini în propria-i baltoacă.
Curînd interogatoriul toamnei,
poate chiar (dorința) o pedeapsa
celor mai zeloși.
La sfîrșit, e ornamentul; masca strînsă în care se
deșarta
structurile substanțiale.

Un cuib de șerpi brusc derutat de licarul pustiu
al unui fulger și-alăra-n preajmă-i fructe hranite doar
de

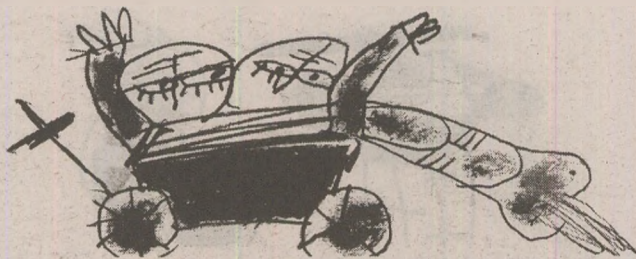
transparența spațiului.
Craterul unei cesti de cafea,
scobitura sîngeroasă a unui pahar de vin.
Port-țigaretul pieziș înălțat de mîna unei femei
înspre tavanul tihnitului local nu indică ieri nici o stea,
dis de dimineață ciocanele muncitorilor explorează
pentru noi

măruntaiele neștiute ale casei vecine;
aplecăt, nespus de atent, pe ilustrata goală
a unei zile noi, adăgînd în extremis celor cîteva cuvinte
o scurtă ridicare din sprîncene cînd lingi buza plicului.

Azi dimineață o descoperire :
dintre firimiturile de pe covor
să ridici un capăt de poleială
și să-l pui pe blatul unei mobile,
să sclipească acolo în stratul de praf.
Dumineca se propagă în jur,
și chiar înapoi unde ziua care-ncepe
scînteiază acum ca un micuț astru argintiu,
s-ar spune. Căda se scufundă neîncetat în golul ei,
albă ca dumineca,
și se mulțumește să lanseze brusc
înspre tavan ideea unui zîmbet ce încrețește o clipa
aerul
deasupra hărții ne-deplasărilor.

Ai dispărut în noapte
și n-am putut traversa camera de baie străina
ca să te-nțînesc,
toți se-ntreceau să-mi laude
pe doamna de la consulat.
În viitor, să cîntărești totul dinainte,
să guști vinul pînă cînd fi-va
gustat pe de-a-ntregul, afară
ca și înăuntru,
sub cerul ursuz.
Cineva
ride în locul meu,
cărțile se coc pe-ndelete
pentru la iarnă.

Traducere de
Constantin ABĂLUȚĂ

meridiane

Ultimul secret al lui Romain Gary

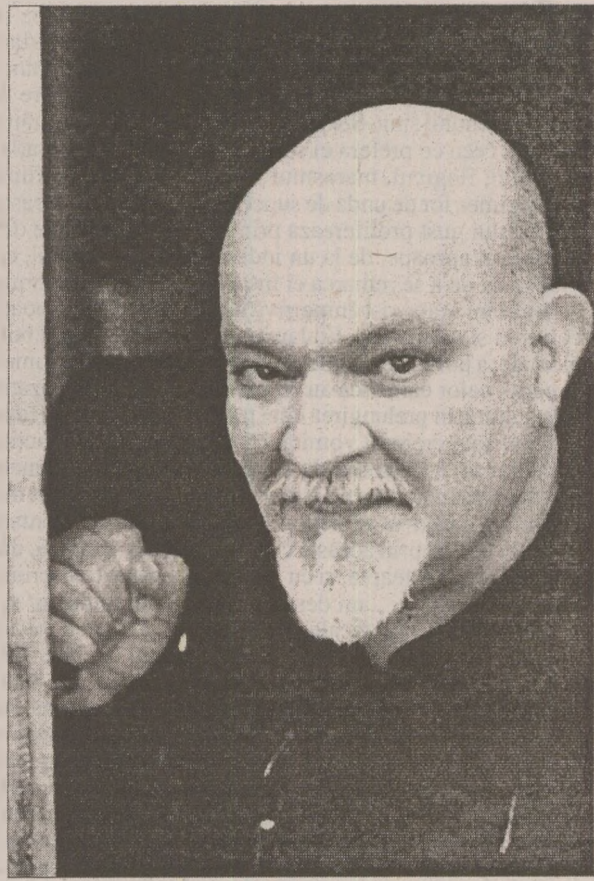
● „Manuscrisele nu ard niciodată” – spunea Bulgakov în *Maestrul și Margareta* și o serie de recente descoperiri vin să o confirme. E cazul, între altele, al primului roman, început de Truman Capote în 1943, la 19 ani și rămas neterminat, *O vară de răscruce*. Descoperit în 2004 și publicat de Random House anul acesta, el a fost tradus cu admirabilă promptitudine de Antoaneta Ralian la Polirom și se afla de câteva zile în librăriile noastre, confirmând precocitatea talentului de romancier a lui Truman Capote, un scriitor foarte prezent în atenția publicului internațional și la peste două decenii de la moarte. O descoperire similară, a manuscrisului unui prim roman, rămas inedit, s-a făcut și în cazul altui mare scriitor despre care se vorbește și se scrie mult și la 26 de ani de la moarte: Romain Gary. Manuscrisul autograf de 331 de pagini *Vinul morților*, datînd din 1937 și semnat Romain Kacew, nu va putea fi însă tipărit. Fiul unic pe care scriitorul l-a avut cu Jean Seberg, Diego Gary, moștenitorul drepturilor asupra operei, interzice nu doar publicarea, ci și divulgarea subiectului și reproducerea oricărui citat. Despre existența misteriosului roman se știa din autobiografia lui Romain Gary, *La Promesse de l'aube*, în care povestea că îl începuse în 1933, pe cînd era student la Drept, iar în 1937, trimisese manuscrisul mai multor editori și fusese refuzat. La Ed. Denoël, referatul de respingere semnat de psihanalista Marie Bonaparte decela în scrierea necunoscutului Kacew „un complex de castrare, complexe fecale și tendințe necrofile”. Scriitorul începător a dăruit manuscrisul iubitei sale suedeze Christel Söderlund și de atunci i se pierduse urma. În 1992, *Vinul morților* a apărut în catalogul Casei de licitații Drouot și a fost cumpărat de un psihiatru bibliofil, Philippe Brenot, la un preț modest. Socotîndu-l extrem de important pentru geneza operelor viitoare ale lui Gary-Ajar, și vrînd să facă publică descoperirea, Brenot a primit din partea avocatului lui Diego (care trăiește retras din lume), urmatorul răspuns categoric: „*Vinul morților* e o operă de tinerețe care nu favorizează corpul creației lui Romain Gary și publicarea lui e inoportună”, adăugîndu-se că autorul n-a menționat niciodată dorința de a-l tipări, nici în timpul vieții, nici postum. Mai mult, se avertizează că orice descriere, rezumat sau citat cad sub incidența legii. Singurele lucruri despre subiectul cărții inedite se pot afla din biografia lui Romain Gary, publicată de Myriam Anissimov la Ed. Denoël în 2004, cu autorizarea lui Diego: acțiunea se petrece sub pămînt și sub mare, personajele sînt niște morți-vii, paginile abundă în scene sangvinare, scatologice, pulsioni desfrîinate, obscenități. Biografia evocă două versiuni din *Vinul morților*, în care intriga diferă total, dar au în comun „ura împotriva burgheziei și clerului, gustul sarcasmului și al provocării, aspecte diluviene și scatologice”. Cea de a doua versiune, dactilografiată, se afla la Diego și n-a văzut-o nimeni. Prima, cea cumpărată de Philippe Brenot, a fost răsfoită de anumiți specialiști, care n-au voie nici să ia notițe, nici să comenteze conținutul. Și totuși, psihiatru-colecționar a găsit un artificiu pentru a scrie despre comoara lui: a compus un roman, o ficțiune, *Manuscrisul pierdut* (Ed. L'Esprit de temps), în care extrase din *Vinul morților* sint lăsate în spații albe, între croșete, iar absența acestora frustrantă incită și mai mult curiozitatea cititorilor. Ideea lui Brenot este că acest prim roman a nutrit opera heteronimului Emile Ajar, care „a preluat de la tînărul Romain Kacew pasaje întregi, personaje, aversiunea față de simbolurile și valorile burgheziei”.

Cei patru Brontë

● Cu numele de Brontë, istoria literară le-a reținut pe cele trei romaniere surori, Charlotte, Emily și Anne, lăsîndu-le în umbră pe unicul lor frate genial, Branwell. Și totuși, *La răscruce de vînturi*, *Chiriașa de la Wildfell Hall*, *Jane Eyre* n-ar fi fost probabil scrise niciodată, dacă autoarele n-ar fi trăit „într-o lume fantastică, în mare parte creată și animată de fratele lor” – susținea Daphnée Du Maurier în cartea *Lumea infernală a lui Branwell Brontë*, publicată acum în traducere și la editura franceza Phébus. Autoarea *Rebecăi*, după o atentă documentare și cu o mare finețe a analizei, a reușit să facă dreptate acestui personaj uitat. O altă carte dedicată fraților Brontë, scrisă tot în engleză, *Lumea de dedesubt* de Patrick Reumaux, analizează imaginarul celor patru artiști, prin intermediul poemelor și prozelor scrise de ei în adolescență și prima tinerețe.

Văduva desculță

● Salvatore Niffoi are 56 de ani și e originar dintr-o regiune muntoasă din centrul Sardiniei, unde supraviețuiește spiritul autentic al insulei. Din această tradiție – ce caracteriza și opera Grației Delidda, distinsă cu Premiul Nobel pentru Literatură în 1926 – s-a inspirat scriitorul în prozele sale. După ce a studiat Litere la Roma, Niffoi s-a întors ca profesor în satul natal, Orani, unde a scris mult – vreo 35 de romane, dintre care doar o parte au fost publicate. Ultimele două, *Legenda Redentei Tiria* și *Văduva desculță* au fost acceptate la cunoscuta Editură Adelphi din Milano și, cu o publicitate bine făcută, au devenit mari succese de librărie în Italia. Într-un număr recent din „Corriere della Sera”, Antonio D'Orico, atrage atenția asupra romanului *Văduva desculță*, în care vede un amestec de tragedie greacă, roman polițist și western cu accente horror, „mai bun decît *Kill Bill* de Quentin Tarantino, fiindcă tonul e mai auster, iar atmosfera satului sard – excepțional redată”. Povestea se petrece în timpul fascismului, dar și în anii '80, și seamănă, dacă am înțeles bine, într-un fel cu aceea din *Baltagul*: o țarancă vrea să-și răzbune soțul ucis de fasciști și carabinieri și, după ce anchetează pe cont propriu crima, îl seduce pe comandantul jandarmeriei locale care ordonase moartea iubitelui ei și își pune în aplicare propria idee de dreptate. Criticul consideră romanul o reușită din toate punctele de vedere și încheie: „I-am telefonat lui Niffoi și i-am spus că scrierea lui e o binecuvîntare care te face să uiți blestemul vieții. Mi-a răspuns că el scrie pentru a aminti cum erau locuitorii Sardiniei de odinioară, fiindcă în zilele noastre un tsunami antropologic a devastat insula și el crede că nu se poate trece pe parcursul unei singure generații de la oi la telefonul mobil. Dispare o lume și ea trebuie pastrată măcar în literatură”.

„Primul cerc” – serial TV

● După avalanșa de telenovele latino-americane din anii '90, telespectatorii ruși urmăresc de la un timp seriale autohtone, dar nu orice povești trase de pîr, ci telefilme făcute după capodopere ale patrimoniului literar național, clasic și contemporan. Interpretate de mari actori și realizate de regizori buni, aceste seriale foarte vizionate devin adevărate evenimente culturale. După *Idiotul* de Dostoievski (care a putut fi văzut și la noi, pe Cultural), *Maestrul și Margareta* de Bulgakov (oare nu poate fi cumpărat?), evenimentul anului 2006 în materie de seriale a fost în Rusia difuzarea ecranizării, în 10 episoade, făcute după celebra carte a lui Soljenițin, *Primul Cerc*, de către regizorul Gleb Panfilov. Presa rusă scrie că, de la

întoarcerea sa din exil, în 1994, cel mai cunoscut scriitor rus în viață nu s-a mai bucurat de o asemenea atenție mediatică. Deși trăiește retras, de data aceasta, Soljenițin nu doar că a acordat drepturile pentru romanul lui, ci a scris el însuși scenariul, i-a dat numeroase sfaturi lui Panfilov și a citit el însuși textul cu voce din off. Saptaminălul „Moskovskie Novosti” apreciază, pe lângă pleiada de mari actori din distribuție (printre care se remarcă Evgheni Mironov, în rolul principal), grija cu care a fost reprodușă atmosfera de epocă, de la birourile și celulele sediului KGB de la Lubianka, la scenele cu Stalin, filmate într-una din fostele lui vile și în care apar mobile și obiecte ce i-au aparținut cu adevărat dictatorului.

www.cartearomaneasca.ro

CARTEA ROMÂNEASCĂ

Colecția „Critică și Istorie literară”:

Mircea Martin, *Singura critică*

Au mai apărut:

Mihai Zamfir, *Cealaltă față a prozei*

Radu G. Țeposu, *Istoria tragică & grotescă a întunecatului deceniu literar nouă*

Vasile Popovici, *Rimbaud*

Ana Selejan, *Trădarea intelectualilor • Reeducare și prigoană*

actualitatea

Cu adevărat, semnul de recunoaștere și păguboasă solidaritate la mulți dintre condeierii noștri nici măcar limpeziți în starea lor de furie pe ceva anume, e lucrul făcut după ureche și nepăsarea la reguli, sărăcia de vocabular, incultura, respingerea violenta din start a unei minime bune cuviințe de supraviețuire, de întreținere la limită a bunului simț. Senzația generalizată că răul și urâtul au, prin ceea ce preferă ei să scrie, un viitor, că aberația, absurdul, illogicul, marasmul îi fascinează masiv, fiind pe lungimea lor de undă de superficialitate. Moda aceasta a prostului gust proliferază prin oglindiri indecente din aproape-n aproape, de la un individ cu tupeu la altul, cu aviditatea de a se remarca ei între ei, prin adoptare brută de atitudini scabroase împotriva lumii care nu-i mai poate controla și neutraliza. Etalarea unei revolte, a unei boli mentale, a poftelor de a violenta și viola prin criza lor lumea și nervii celor care încă au repere solide, țin la civilizație și la cultură, în prelungirea unei tradiții neistovite în datele ei. „Imi spal creierul vomitând” este motto-ul producției de haiku-uri a tânărului de 18 ani din Onești, pe numele său Stan Malin și care ne-a mai trimis și altădată texte, din care n-am prea avut ce alege. Ni le trimite „spre comentare și publicare” și prin aceasta chiar ne silește s-o facem, dar nu așa cum se așteaptă, ci cu justificată oroare transcriind spre luare aminte: „am deschis copacul/ în rădăcini/ să-și elimine materiile fecale”, sau „omul înălțat pe insecte/ e/ gol”, sau „am cules firele de păr/ pentru cuvinte/ fără sens”, sau „văzând prăpastia/ plină de tărie/ am băut-o”, sau „durerea unghiei în creștere/ umflă copilul nenascut încă/ cu mâncare”. Autorul își imaginează că a scris haiku-uri, dar după niște impulsuri proprii ce nu au nici în clin nici în mână cu rigurile acestui gen de o infinită delicatețe și noblețe. Transcriu și câteva, parcă mai puțin vinovate, dar suferind de aceeași maladie a lipsei de miză poetică: „am cultivat/ lacul/ udându-mă”; „ajungând la finalul/ cârtii/ un om nou se naște”; „am rupt fructul/ căzut în lac și/ trăind”; „au scos migdalele/ ce vorbeau noaptea/ în cap, veritabile”; „literele sar/ în nunte/ scriind”; în fine „am cules cu stânga/ și dreapta neștiind ce face/ le plantează la loc”. (Stan Malin, Onești) ☐ La 39 de ani impliniți, vă urez să fiți sănătoși și să vă vedeți visurile literare, și nu numai, prinzând o armonioasă statormicie și o recunoaștere solidă. Înțeleg că ați depășit momentul inflăcărât al apariției *Luminaratorilor*, titlu cu sens destul de incert pentru cititor. Aveți dificultăți în receptare, ecurile s-au dovedit sărace, dacă am înțeles bine. Vă faceți singur curaj pentru timpul ce stă mereu să vină: „Nu am bani, nu am prietenii literare. Nu am decât poezia cu care sunt înzestrat” – stare care amenință și dinspre bine și dinspre rău să se permanentizeze. Încurajările ce v-au venit din partea noastră trebuie să

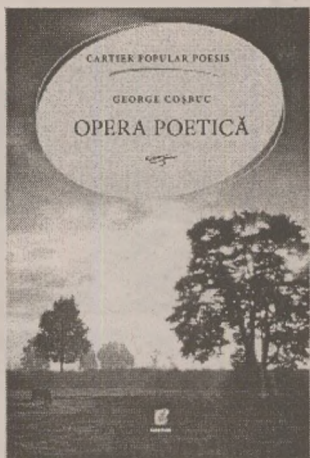
Constanța Buzea

POST-RESTANT

le dați crezare ca să-și mențină eficacitatea. Dacă ne-au plăcut poemele din carte, sau dacă nu ne-au plăcut, aceasta e întrebarea. Rămâne să vă hotărâți să acceptați că adevărul ar putea fi undeva la mijloc și să începeți să alegeți cu discernământ, lăsând în urmă, ca pe un prost sfatuitor entuziasmul de început, care se risipește repede și la case mai mari. Nemulțumirea de sine e mai bună, mai productivă, și exigența, răbdarea, amânarea în a tipări sunt de asemenea mai bune în creație. Spuneți: „Privind în urmă, imi dau seama că am făcut unele greșeli... dar și că am câștigat o palmă de teren când am constatat că poezia mea v-a pus într-o oarecare dificultate, nici un vers al meu n-a fost criticat, preferând să lasați mai întâi criticul să se pronunțe... Ceea ce, din nefericire pentru mine, nu s-a mai întâmplat...” Nu putem afirma că versurile ne-ar fi pus în dificultate, ci că din delicatețe v-am lăsat timp să deduceți cum stau în realitate lucrurile. Dacă în tot ce ați scris de atunci încocoare, s-a petrecut o „metamorfoză”, cum spuneți, nu ne rămâne decât să ne bucurăm crezându-vă pe cuvânt. Încă nu riscăm aprecieri și nici nădejde până nu vedem noua carte. Visul de a vă semna o prezentare s-ar putea să rămână doar vis. Nu sunteți singurul care persistă în greșala gravă că dacă volumul le-ar fi prezentat de un critic cu nume mare, succesul le-ar fi asigurat sută la sută. Dacă acela ar prezenta un volum fără valoare, și-ar pierde credibilitatea și n-ar face nici un serviciu autorului. Cu o prezentare ditirambică, volumul n-ar căpăta greutate. Transcriu din scrisoarea dvs. acest lucru de mirare: „Dar n-o să vă trimit, din cele o sută una de poezii, decât zece. Plus zece capitole din cartea la care am reflectat de mult timp și care probabil doar cu încurajarea dvs. va fi sfârșită la timp. Ce vrea să însemne acest imperios la timp?”

Vor fi 100 de capitole. Apoi va urma volumul al doilea, *Alte 100 de întâlniri cu parosul*. Să înțelegem că este vorba de *Găsisem dragostea pe net*, care v-a luat doi ani pentru a-l elabora? Iar acum sunteți hotărât să-i dați un plus de amploare? E destul de vag totul, trebuie să recunoașteți, planurile vă sunt mărețe, entuziasmul însă riscă să vă deruteze din nou. Dar să luăm pulsul cărții celei noi transcriind capitolele de final, 8, 9 și 10, și să vedem cum sună și cum rezistă: „Aidoma poneilor. Se scurg în neființă/ Zari mici în zari mai mari, pe-alocuri putrezi/ Cum căpătâiul cerului în care peștii/ Adorm în scoici albastre. Doar pescarul./ Stramoșul meu pescarul și sideful/ Îmbie luntrea păcii spre înalțuri/ Căci vie-i doar nelămurirea ploii/ Ce va să cada-n broaște peste oameni// Așa cum cade lacrima-n tăciune; și nu stinge/ O lacrimă nu poa' să stingă jarul/ Nu poate lacrima, e-aici esența vieții/ În care spinii plâng, în care roada// E soața rodului cel veșnic. Purgatoriu/ E tot ce atinge în cadere frunza/ De la mânia plopului pe fructă/ La nefătatul mânăz. Și-apoi durerea// Născută să închidă ochii zării.” (*Stramoșul meu pescarul și sideful*); „Parosul imi zămbi: Doar caprele-s igoane./ Iar unele momâi celebre dorm în stoluri./ Firește, grauri-s umpluți și ei cu paie/ Și berzele-s clocite în nămoluri.” N-ai cum să te ascunzi; invazia-i subtilă/ Și cel ce are crengi în loc de par subscie/ Ca suferă în tocuri avalanșa-n brazde/ A textelor natânge atribuite mie – (*Parosul începe să vorbească despre suferința în tocuri*); „Pe care ți le-aștern sub talpi. Necuvenita/ Să fie izbăvita iscusință/ Din leac adusa sub clociri de dropii/ Și bine-ascunsă-n tărâ. Bunăoara, // Spuse parosul, ne pândeam prin prerii (*preerii n.n.*) // Și ne imaginam greieri iluștri/ Cu vara-n capătâni. Chitarile/ Sau resturile de-androizi din spermă// (O spun ca sa-nvatați aceste rituri)/ Reinventau obolul. Chiar pe seară/ (Rămâne între noi povestea) lumi pierdute/ Rediscutau septelul, spaclul, norul, // Ca. rămânând aceste case, // Sa se sustraga inocența/ Din oasele plevii. De-aici, // Mă rog, mai spuse el, demența/ Incalculabila în astfel de moravuri. Cum/ S-ar spune:/ Lasă-mă să te las, dar Troia imi rămâne!” Ciudată poveste, stimate domn, în aceasta pierdere de timp pe care o trăiți în întâlnirile cu personajul dumneavoastră, care, și din aceste fragmente se vede limpede că nu merită nici o atenție. *Parosul* e nebun de-a dreptul, incoerent, vă soarbe viața și maduva din oase. Acum, dacă tot v-ați lasat hipnotizat, mergeți mai departe cu tot curajul, să vedem până unde se poate întinde grandoarea lui față de spiritul dvs. critic. Să nu ne pierdem nădejdea că îl veți scoate la un liman ca lumea. Altfel nu prea vedem, recunoaștem, sacrificiul de a vă lasa plimbat în lumea cuvintelor de un nebun în delir. (Victor Savin) ■

CARTIER în toate librăriile bune

George COȘBUC
Opera poetică

Emil GÂRLEANU
Din lumea celor care
nu cuvântă

Difuzare: S.C. „CODEX 2000”, Strada Toamnei, nr. 24, sectorul 2, București. Tel/fax.: 210 80 51. E-mail: codexcartier@gmail.com

Radio România Cultural

Există sute de posturi de radio în România – doar un singur flux de emisiuni dedicat capodoperelor teatrului și muzicii:

Noptile Radio România Cultural

În vara aceasta ascultați, noapte de noapte, piese celebre ale teatrului radiofonic românesc, biografii scenarizate și muzică de cea mai bună calitate.

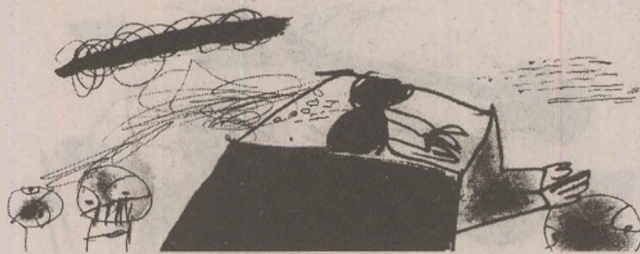
Vă invităm la:

Teatrul **noptilor** de vară

Nopti de colecție

Noptile Radio România Cultural

Arad 106,8 | București 101,3 | Buzău 101,8 | Bihor 105,8 | Brașov 105,8
Buzău 103,7 | Cluj 101 | Iași 103,1 | Murghele 106,8 | Oradea 96,1
P. Neamț 100,3 | Petroșani 90,6 | Sibiu 103,7 | Suceava 101,6
Timișoara 100,7 | Tulcea 105,4 | Vatra Dornei 107,7 | Zalău 105

actualitatea

Demonetizarea sărbătorilor

Printre alte tîmpenii clocite de mințile stătute ale parlamentarilor noștri, avem și Ziua drapelului. Adică o sărbătorim. Iar cu plăcerea parlamentarului român de a-și găsi de lucru, dacă acolo unde e chemat să voteze preferă să chiulească, îl descoperim sărbătorind Ziua copilului, Ziua renunțării la fumat, Ziua sindicalistului, Ziua bolnavilor de tuberculoză și așa mai departe.

Să sărbătorești Ziua drapelului și să o faci cu onoruri militare, încurcînd circulația din centru, mi se pare o încercare de a dilua proteste Ziua națională a României.

De parcă n-ar ajunge că politicienii încearcă să confişte în folosul lor și sărbătorile laice, și pe cele religioase, ne inventăm sărbători suplimentare cu care nu facem altceva decît să le scădem importanța celor tradiționale.

Avem Ziua națională a României. Atunci și numai atunci trebuie sărbătorit și tricolorul, fiindcă altminteri drapelul național se transformă într-un fetiș, în loc să rămînă ceea ce e, un simbol național legat de Ziua națională a României.

Există la noi un fel păgubos analitic de a ne disocia sărbătorile, ca și în acest caz. Adică una e drapelul, care, nu-i așa are istoria lui, și cu totul altceva e Ziua națională, care s-a tot schimbat.

Cu această logică vom ajunge să sărbătorim și ziua în care a fost instalată crucea în Parlament sau ziua în care Casa Poporului a fost arborat, pentru prima oară, drapelul postrevoluționar al României.

Aș înțelege povestea asta cu Ziua drapelului, dacă tricolorul autohton ar fi străbătut timpul imaculat, de la 1848 încoace. Or, nu e deloc așa. Ca și Ziua României, care a fost schimbată de mai multe ori în decursul scurtei noastre istorii ca stat recunoscut, drapelul a fost și el supus la tot felul de modificări, pe care nu le vom aminti aici. În loc să încercăm să ne bucurăm intens într-o anumită zi a anului că sîntem ceea ce sîntem și cine sîntem, în urma unei istorii care nu ne-a dat prea multe prilejuri de bucurie, ne segmentăm această bucurie în proporții mici, încît n-o mai putem trăi cum se cuvine, atunci cînd ar fi cazul. Sărbătorim din inerție Unirea lui Cuza, ca și cum asta ar fi o mare zi din istoria națională, deși e vorba de o falsă unire. Cuza a fost, după ce a devenit domnitorul Moldovei și al Tarii Românești, un voievod navetist. Am renunțat la 23 August, din motivul schimbării de regim, cu toate astea, ziua de 1 Mai, care ar trebui să dispară din calendarul sărbătorilor oficiale, fiindcă nu e decît o sărbătoare sindicală, rămîne înscrisă cu roșu în calendarul autohton. Cam la fel se întîmplă cu Ziua internațională a femeii, 8 Martie, care vine exact la o săptămîna după ziua în care Mărțișorul le aduce femeilor o mult mai mare bucurie decît ziua lor oficială.

Pe vremea lui N. Ceaușescu, ziua lui de naștere devenise și ea una dintre sărbătorile naționale, cu diferența că nu primea nimeni liber de la serviciu. În perioada în care România era condusă de la Moscova prin interpuși locali, s-a sărbătorit la noi și marea Revoluție din Octombrie, ca și cum ar fi fost o afacere românească.

Cu drapelul, cu lupta împotriva fumatului, cu diverse sărbători, dintre care unele sînt marcate cu roșu în calendar, vom continua să ne huiduim unii pe alții în Ziua națională, iar pe 26 ianuarie unii dintre noi vor continua să-și amintească nostalgic de ziua celui care și-a închipuit că ar putea transforma ziua lui de naștere în cea mai importantă sărbătoare a României.

Cred că, în loc să tot inventăm sărbători pe care nu le bagă nimeni în seamă, ar trebui să le restrîngem pe cele de existență la esențial, în așa fel încît să ne putem bucura de ele și pentru puținătatea lor. ■

„Caldură mare”!
Toate televiziunile ne dau veste despre vară, caniculă și plecarea în bejenie spre plajele bulgărești a poporului dac – de frica „birurilor” și... despre pustietatea de pe Litoralul românesc, spun gurile rele. În aceste vremuri, dintr-un reportaj-știre tv aflăm că, la Sinaia, la „foc potolit și vînat”, domnul Dan Voiculescu, fierbe o mîrgică într-o conserva faustiană pentru a obține aurul unei hotărâri drepte și cu frica de Dumnezeu încarnat în CNSAS.

Mare caniculă!

Pe Antena 3, dintr-un amplu reportaj tv, aflăm că domnul Mircea Geoană, în fruntea unei armate sub acoperire de vestimentație roșie, atacă reduta guvernamentală, în scop de dărîmarea, cu unghiul-berbec al unui stol de cocori gata-gata să plece spre țări mai calde, fiindcă pe meleagurile mioritice, se simte o adiere de „austru” siberian ofilind trandafirii care, oricum, începuseră să aibă iz de mușcegi.

Publicitate!

...Iar în această vînzoleală cu imagini televizate din cele mai neașteptate unghiuri, un singur român nu-și pierde cumpătul – Dan Negru – care, uitînd pentru cîteva momente să urle (emisiunea „Ziua judecății”, Antena 1, miercuri, 21 iunie), pronunță cu glas de om normal cîteva cuvinte în limba chineză, dialect care, observă Haralampy,

– Se pretează perfect vocii prezentatorului...

Dar să (ne) revenim: este adevărat că nici el nu pricepe ce spune și cu atît mai puțin invitatul său – un chinez simpatic – însă noi, telespectatorii, fiind un popor optimist, nu ne pierdem speranța... Mai degrabă ne întrebăm, de exemplu: ce-ar fi ca reclama de pe TVR1, în care o voce grav-baritonală spune: „Elevii au nevoie de materiale didactice de calitate”, să fie rostită în limba lui Li Tai-Pei și abia după-aceea, să ni se arate un schelet... uman, într-adevăr, „sănătos”, da’ parcă preaaaa... A pronunțat cineva cuvîntul *macabru*? Nu? Mă rog...

Până una-alta, publicitate pe TVR1 – materialul didactic de calitate – scheletul... și revenim imediat, cum ne liniștesc mai toți moderatorii *talk-show*-urilor, speriați că altfel telespectatorii s-ar deda la acte irresponsabile, cum ar fi sinuciderile în grupuri organizate...

Nu e cazul, eventuale suiciduri pot avea loc, doar dacă televiziunile vor continua să transmită grămada de emisiuni de acest fel, cele mai multe de-o inutilitate într-adevăr impresionantă, sau/și alunecări spre o simpatie imbecilitate. Și, iată, din acest motiv suntem atît de tulburați, încît abia-abia înțelegem ce ascunde subtilitatea televizată a afecțiunii dintre președintele Traian Băsescu și primul ministru Călin Popescu Tăriceanu de după incidentul cu subiectele de la MEC, respectiv: președintele atacă Guvernul în Parlament și în direct la televiziune – șah! – iar primul-ministru sacrifică dama Cecilia-Paloma-Rodica Petrescu, secretar de stat care, între altele – se spune la un post de televiziune – este și o apropiată a familiei Basescu...

– Noa, vai, Doamnel!, zice Haralampy într-un dialect aproximativ harghiteano-maramureșan... Să vezi amu țăpurituri!...

După fizionomia feței pe care ne-o arată televiziunile, sigur că domnul Tăriceanu l-ar fi demis cumva inclusiv pe ministrul Hărdău, însă acesta fiind și cumătrul președintelui PD Emil Boșoșooc...

– O, Doamnel!, exclamă Haralampy, că încălcate țî-s cărările...

Și spune aceasta înainte să-l fi auzit pe domnul Traian Băsescu în Parlament și în direct pe Realitatea Tv (în ziua de 19 iunie), ghilotinînd cu o voce tip George Vraca în „Apus de Soare”, când a fost interpellat despre viitorul Moldovei:

– „80 la sută din legile Sănătății sunt balast”...

Zdrang!

Soacra lui Haralampy a scăpat din mînă bîrdaca din care acesta își bea trîscăul...

Cel tîrziu după Telejurnale, va reîncepe războiul soacră-ginere...

– Așa am bănuț și noi, vorbește prietenul cu ecranul *MegaVijanului*, da’ nu observarăm în

cronica tv

„Amice, ești... idiot!”

(I.L. Caragiale)

clar, fiindcă în timpul promulgării legilor respective, dom’ președinte se pregătea să fie grav bolnav și n-am vrut să-l pierdem silindu-l spre drumul Vienei...

DIN MINUNATELE ZICERI TELEVIZATE

● **Mirela Nagâț**, reporter TVR1, în ziua de 20 iunie, la Jurnalul de seară:

„- Dan Voiculescu a venit *inopinant* la Conferința de presă...”

Haralampy:

- De cînd îl știu, domnul Voiculescu a fost un *inopinat* – bine că și-a mai schimbat atitudinea...

● Știre de senzație la Jurnalele tv – **prezicătoarea Sunita**:

- Am fost pradată de hoți...

Corul dracilor dirijat de Belzebut:

Hau-hau-hau și hi-hi-hi.

Cum de asta n-o ghici?

● Și, apropo de texte-versuri, la Etno Tv, un interpret la o vîrstă de om cu nepoți, se tînguie (23 iunie):

Strugurel batut de brumă

Greu îi, Doamne, fără mumă.

Fără muma, fără tată,

Parc-aș fi rupt dintr-o piatră...

Ce să mai... comment?

● **Domnul președinte Traian Băsescu**, abia ținîndu-se să nu plînga la toate Jurnalele tv de știri din 21.06:

- „Diana Dragușanu, la cei 12 ani ai săi, înțelege mai greu de ce tatăl ei, nu s-a mai întors viu acasă...”

- Ea înțelege greu, da’ eu nu pricep deloc de ce trebuie ca militarii noștri să ne apere țara în Afganistan și Irak!, zice Haralampy.

E clar că prietenul mai are de stat la psihiatria de la Balăceanca, așa că îi zic:

- Vezi că patul tău încă e liber – vrei să te întorci acolo?

Nu e normal să fii malițios?

● **Eugen Dumitru** (Duminică 18.06, la TVR1): „- Am venit la emisiunea dvs. cu doua fragmente – una de dinainte de ’89 și una de după ’89...”

Haralampy, revoltat:

- Uite, și domnu’ s-a folosit de manualul meu de gramatică fără să-mi ceară *copiraitu*’...

Eh, așa da! Ca eu crezusem altceva...

● **Alessandra Stoicescu**, la Observator, „Antena 1”, în ziua de 23 iunie:

„- ...Incendiul din Sfîntu Gheorghe, județul Covasna, de-acum trei luni, (...), a fost cel mai devastator incendiu din ultimii ani din județul Constanța...”

Haralampy, vesel:

- Aha! Am prins-o cu pisicu’-n sac, fin’ca și de fapt, incendiul a avut loc în județul Satu Mare, pe malul stîng al Dunării...

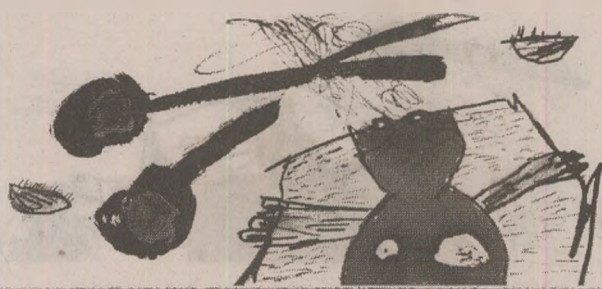
● **Florin Condurățeanu**, cu modestie excesivă la emisiunea „Taifasuri” (Etno Tv) din ziua de 24 iunie:

„- Fac și eu acum o filozofie: vezi un cățelus cum iese din casă și se duce în curte să facă caca...”

- Exceptional de profund, tipă fericit Haralampy!

Drept urmare, de „dîncolo” se aud, parca, niște zgomote înfundate, semn ca Socrate, Kant, Schopenhauer, Heidegger, Kierkegaard și încă vreo câțiva tocmai se dau cu craniul de toți peretii mormintelor...

Dumitru HURUBĂ

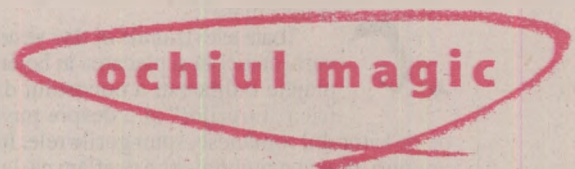
actualitatea

Unde dai și unde crapă

Cronica n-o să mai citească recenzii scrise de Bianca Burța-Cernat în *OBSERVATOR CULTURAL*. Se cuvin, așadar, câteva vorbe la despărțire. Întâmplător, ultima cronică, din numărul 69 (22-28 iunie), despre agresiuni și digresiuni e, ca toate celelalte, și agresivă, și digresivă. Rău. Și... confesivă: „Rețeta o folosesc de altfel mai mulți: faci zgomot ca să atragi atenția, dar contesti cu metodă, la momentul oportun, și nu pe oricine. Iar odată intrat într-un sistem, în sistemul universitar, de exemplu, te potolești definitiv.” Lasă că învățământul universitar e, pentru tinăra recenzentă, o curte a parvenitilor (deși, *hélas*, predă ea însăși, sau greșesc! – „ține, ca doctorand, un seminar pe semestru, în regim de plată cu ora”), dar ce-are a face una cu alta? Păi are, că generația, în căutarea, mai mult sau mai puțin ipocrită – și nu BBC trebuie să arunce piatra... – a locului în sistem, e plină de moralisti de serviciu. Care, de obicei, nu scutură valorile consacrate, fiindcă poate fi ori inefficient (de exemplu, sînt deja în Universitate, și-atunci nu te mai legi de ei decît selectiv, pentru neelegante reglări de conturi), ori periculos. În schimb, pe principiul „să facem curat la noi în ogradă” (deh, fiecare cu congenerii lui...), „rad” debuturile. Chiar și pe criterii prea puțin literare. Ceea ce, și dacă se-ntîmplă ca debutantul s-o merite, tot din cale-afară de urît rămîne.

Clarvăzătorii

Impresia pe care o lasă posturile noastre de televiziune e aceea a unor locuri asediate de clarvăzători, radioesteziști și ghicitori în stele cărora le-a intrat în cap că izbăvirea omenirii atîrnă de prestația lor televizată. Dacă trecem peste emisiunile de astrologie pentru uzul cetățenilor de rînd, în cursul cărora ni se prevestește zilnic, săptămînal sau lunar doza de hormoni, contul în bancă, viitoarele amante, numărul de scandaluri, suita de succese planetare și culoarea petelor de pe blana pisicii de acasă, dacă trecem așadar peste horoscoapele și zodiacele de care micul nostru ecran este împînzit pînă la refuz în ultima vreme, atunci ajungem la ședințele parapsihologice de diagnostic și terapie în direct. Spectacolul pe care ni-l oferă energumenii terapeuți aflați la apogeu exaltării lor intuitive aduce cu un amestec de superstiție fanatică și de credulitate nătîngă. De pildă, în timp ce clarvăzătorul, postat în fața camerei de luat vederi, închide ochii și se adîncește în străfulgerarea simțului său interior, o doamnă telespectatoare se încumetă să sune în direct. Nefericita nu apucă să rostească prea multe cuvinte despre necazurile pe care le are în familie că energumenul, luminat de vedenie lăuntrică, i-o retează scurt: „De cînd aveți probleme cu inima, doamnă?” Telespectatoarea noastră, căreia pînă atunci nimeni nu-i spusese că ar fi suferindă cu inima, începe brusc să se simtă rău. Forța de sugestionare a verdictului medical pus de clarvăzător este atît de puternică că doamna începe să îngaime cîteva cuvinte bîlbîite, pentru ca pînă la urmă să confirme nu numai că suferă de mult cu inima, dar că pe deasupra extrasistolele și tahicardia au apucat-o chiar acum, în timpul emisiunii. „Dar cu coloana de cînd aveți necazuri?” De astă dată telespectatoarea începe să-i fugă pămîntul de sub picioare. Ea sunase să-și spună necazurile

din familie și cînd colo află că, bolnavă de inimă fiind, mai are și coloana dărîmată. Sugestionată pînă la pragul mimetisului irațional, doamna încuviințează dintr-o suflare că sînt ani buni de cînd coloana îi provoacă dureri. „Dar rinichii de cînd vă dor, doamnă?” Doamna e în pragul colapsului. Bolnavă de inimă, cu coloana ferfenită și cu necazuri acasă, telespectatoarea află că rinichii ei sînt praf și că sîngele i se îngroașă tot mai mult. Din telefon se aude un scîncet surd și un oftat de ființă resemnată. „Vă rog să lăsați numărul dumneavoastră de telefon și să vedem ce putem face” și legătura se întrerupe. Bineînțeles că mare lucru nu se poate face, căci doamna noastră, sănătoasă tun, e sedusă, convinsă și învinsă, încredințată fiind că este cu un picior în groapă. Astfel de clarviziuni proferate în direct prin sugestionarea fățișă a victimelor credule putem vedea săptămîna de săptămîna la posturile noastre de televiziune. Și atunci nu poți să nu te întrebi: cine a putut să spună că sîntem un popor de creștini?

Aventuri în Albania

Am primit la redacție numărul din aprilie-mai 2006 al revistei *CONTRAFORT*, revistă editată la Chișinău de tinerii scriitori moldoveni. Alături de interviurile luate lui Andrei Pleșu și Doina Comea pe marginea acutei teme a condamnării crimelor comunismului, articolul care ne-a atras atenția este semnat de Vitalie Dogaru și poartă titlul „Salvați de integrarea europeană”. Vitalie Dogaru ne povestește experiența pe care a trăit-o de curînd în Tirana pe prilejul unui scurt sejur în capitala albaneză. „Orașul ne-a întâmpinat cu o salbă de gropi în asfalt. La

hotel, m-am culcat fără mari ceremonii și pînă dimineața, de frig, reușisem să strîng pe mine toate plapumele din cameră. Cînd m-am trezit, am descoperit că unica sursă de căldură trebuia să fie un climatizator, dar care nu funcționa. [...] Peretele de la fereastra hotelului era ornamentat cu pete de culoare gri. Aproape de tavan, admiratorul de frumos din mine a găsit și o explicație. Era mușgai. [...] Ca să schimbăm ceva bani, am mers la Banca Națională. I-am spus lui Edi că nu am prea mulți bani și că ne putem descurca la orice ghișeu de schimb valutar. Acolo e mai bun cursul, avea să-mi spună tînarul. În jurul bancii roiesc cîteva zeci de indivizi care în mîini somoioage de euro, dolari și *lekî* (bani albanezi). Toată lumea preferă să schimbe bani aici, spune Edi, este mai sigur și mai convenabil. Eu rămîn stupefiat și încerc să-i spun că la noi o asemenea «procedură» nu e deloc sigură, în timp ce îi întind unui bărbat în scurtă de piele o bacnotă de 20 de dolari. Traversăm strada și ajungem în dreptul Telecomului. Edi îmi sugerează să îmi cumpăr aici un telefon mobil de ultimă generație la un preț de nimic. Mașini scumpe parcate una lîngă alta cu portbagajele deschise, pline ochi cu telefoane mobile, care mai de care. Cumpărătorii își bagă mîna în grămada cu celulare și rascolesc de parca ar căuta un bilet norocos. Toate aceste accesorii ale omului modern au fost sustrate de la belgieni, francezi, italieni și nemți. Renunț la afacere chiar dacă prețul telefoanelor este de cîteva ori mai mic decît la Chișinău.” Pe scurt, o Tirana stăpînită de sărăcie și de corupție în care albanezii nu fac față dezorientării. Concluzia lui Vitalie Dogaru: în privința ultimului loc între țările europene, Moldova și Albania nu numai că sînt țări concurente, dar chiar rivale. Trist, dar adevărat.

Odinioară, ca și azi

În *VIAȚA ROMÂNEASCĂ* nr. 4-5, într-un interviu luat lui Mircea Handoca de către Gabriel Stănescu, e citată această *Mărturisire* a lui Mircea Eliade, publicată în „Cuvîntul” din 4 martie 1938: „Nu mă apăr, nu răspund, nu «polemizez». Singurul răspuns eficient, la orice fel de critică, e creația. Singurul răspuns, la orice fel de calomnie, este creația. Este atît de puțin interesant și atît de puțin glorios să stai de vorbă, bunăoară, cu un om care, fara a cunoaște măcar alfabetul sanskrit, critică o opera de indianistică. Este atît de obositor să-i înveți pe oameni alfabetul! Dacă măcar ai avea siguranța că sunt elevi silitorii... [...] Dacă mi se îngaduie și mie un sfat, acesta ar fi: mai multă generozitate cu asemenea oameni. Nu e nimic mai trist decît să-ți cunoști «dușmanii». Nimic mai tragic decît spectacolul unor vieți ratate. Oamenii aceștia au și ei dreptul la ură, nu este așa? Unii au visat în tinerețe să ajungă «filosofi» – și au naufragiat în cafenea și în calambur. Alții au vrut să fie scriitori – și au slîrșit curînd în cea mai tristă gazetărie. Am cunoscut și eu cîțiva dintre acești glorioși ratați. Cum să nu le acord dreptul la ură și la violență, cînd le știu toate idealurile lor naufragiate, toate complexele lor de inferioritate, toată tragedia lor sterilizată? Nimic nu mă întristează mai mult decît drama ratării și a nerodniciei. Dacă n-ar avea calomnia și calamburul – cum ar mai putea supraviețui acești nefericiți contemporani?”

Cronicar

Revista România Literară

Data de apariție:
în fiecare vineri a săptămîinii

Date tehnice de contact:

Revista editată de S.C Satiricon SRL
CUI: R18006758 - J40/16647/2005

Cont RON RO08BRDE445SV50236294450
BRD-SUC. DOROBANȚI

Pentru institutii bugetare
RO41TREZ7015069XXX006155
TREZORERIE SECTOR 1

Pentru abonamente în străinătate:
Cont EUR : RO93BRDE445SV50236534450
BRD - SUC. DOROBANȚI

Abonamente:

1 an: 94 RON
1/2 an: 48 RON
1/4 an: 26 RON

Abonamente în străinătate:

1 an: 100 EUR

DIFUZARE: Adrian Bucur tel.0747.497.950
e-mail: adrian.bucur@satiricon.ro
PUBLICITATE: Laura Rădulescu
tel.0747.497.943,
e-mail: laura.radulescu@satiricon.ro

Preț: 2 lei